

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Štěpán Vacek

Dodržování pravidel vnitřního řádu dětí
v diagnostických ústavech

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Svoboda, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracoval samostatně, použil jsem pouze podklady uvedené v příloženém seznamu a postup při zpracování a dalším nakládání s prací je v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Olomouci dne

Podpis autora.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Pavlu Svobodovi, Ph.D. za pomoc a podnětné konzultace, které mi během práce poskytoval, pracovníkům diagnostických ústavů, celé své rodině (především sestře Andělce za upozornění na nedostatky v práci a bratrovi Daliborovi za půjčení notebooku), Heleně Hilscherové, Tomovi Saňkovy za záchranu dat a opravení počítače a nakonec děkuji svému opravdu silnému odhodlání dokončit tuto práci.

Bc. Štěpán Vacek

OBSAH

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Náhradní výchova	8
1.1 Náhradní rodinná výchova	8
1.1.1 Svěření do péče jiné osoby než rodiče	9
1.1.2 Osvojení	9
1.1.3 Péče poručníka	10
1.1.4 Pěstounská péče	10
1.2 Ústavní a ochranná výchova	11
1.2.1 Ústavní výchova.....	11
1.2.2 Ochranná výchova – dopsat z knihovny zdroj	12
2 Diagnostický ústav	16
2.1 Funkce diagnostického ústavu	17
2.2 Spolupráce diagnostického ústavu s jinými orgány	18
2.3 Pravidla v diagnostickém ústavu.....	18
2.3.1 Standardy kvality	21
2.4 Pracovníci v diagnostickém ústavu.....	23
2.4.1 Přístup pracovníků k dětem a motivace těchto dětí	23
2.5 Středisko výchovné péče.....	25
3 Rodina	26
3.1 Definice rodiny	28
3.2 Funkce rodiny	30
3.2.1 Poruchy funkce rodiny	31
3.3 Výchova v rodině	33
3.3.1 Výchovné styly	34
3.4 Vztah rodič a dítě	35

4 Poruchy chování u dětí.....	36
4.1 Příčiny poruch chování	37
4.2 Klasifikace poruch chování v dětství a adolescenci.....	39
4.2.1 Agresivní a neagresivní poruchy chování.....	41
4.2.2 Diagnostika poruch chování	42
4.3 Trestní odpovědnost dětí a mladistvých.....	43
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	45
5 Motivace dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu diagnostického ústavu	45
5.1 Vymezení cíle a metodologie výzkumu	45
5.2 Výzkumné otázky	46
5.3 Průběh sběru dat	46
5.4 Popis testovaného vzorku	47
5.5 Analýza dotazníkového šetření.....	48
Dotazníkové šetření ženy/dívky	90
5.6 Interpretace výsledků výzkumu.....	100
5.7 Diskuse	116
ZÁVĚR	119
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	120
SEZNAM OBRÁZKŮ	127
SEZNAM TABULEK	128
SEZNAM GRAFŮ.....	130
SEZNAM PŘÍLOH.....	133

ÚVOD

Tématem mé diplomové práce je motivace dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu v diagnostických ústavech. Práci jsem se rozhodl psát v době, kdy jsem byl v tomto zařízení na studentské praxi a byl svědkem útěku dětí, které si pro svůj akt zvolily skok z okna. Jedno dítě skončilo se zlomenými dolními končetinami v nemocnici a další dvě utekly. Přemlouvaly při svém útěku i čtvrté dítě, které bylo zrovna na vycházkách, ale tohle dítě se rozhodlo neutéct a vrátit se do diagnostického ústavu. Po takto silné zkušenosti (ačkoliv pro pracovníky ústavu nikterak ojedinělé) jsem se rozhodl zjistit, jaká je motivace dětí k dodržování pravidel. Co tyto děti přesvědčí, aby nerezignovaly? Co je přesvědčí, aby uznávaly nastavená pravidla? Při absolvování praxe jsem s těmito dětmi hovořil, zjišťoval jejich příběhy. Byly to osudy zanedbaných, sexuálně či jinak týraných dětí. Děti, které měly i v útlém věku zkušenosti s alkoholem a drogami. Děti, které rodiče neměli rádi, nestarali se o ně a neposkytovali jim žádné bezpečí ani jistotu. Jedno dítě mi tehdy řeklo: *„Zde se cítím mnohem víc doma a bezpečně, než v mém opravdovém domově.“* Ačkoliv jsou tyto děti označovány za problémové, jejich problém byl ve většině případů v nefungujícím rodinném zázemí.

V teoretické části práce budou popsány nezbytné a důležité skutečnosti, které jsou potřeba znát pro pochopení kontextu situace dítěte v diagnostickém ústavu. První část bude zaměřena tedy na to, co to je ústavní a ochranná výchova a k čemu slouží. Poté bude konkrétně popsána funkce diagnostického ústavu pro dítě. Nebude chybět zmínka o rodinném prostředí, které je stěžejní pro vývoj dítěte a poruchy chování. Jelikož pochopení motivace konání těchto činů nám pomůže i pochopit děti s tímto označením.

V empirické části popíši metodologii výzkumu a cíle, které jsem zvolil. Odhalím výzkumné otázky, které jsem stanovil pro naplnění cílů. Zmíním se o průběhu sběru dat, uvedu postup, který byl učiněn při tvorbě dotazníku a charakterizuji testovaný vzorek, jež bude obsahovat informace o počtu respondentů a jejich věku. Empirická část bude dále obsahovat analýzu dat a jejich následnou interpretaci, díky které odpovím na výzkumné otázky a naplním hlavní a parciální cíle výzkumu. O zjištěných datech budu následně vést diskusi v poslední podkapitole druhé části.

Hlavním cílem této práce je zjistit motivaci dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu v diagnostických ústavech. Díky nepříznivé situaci ohledně situace COVID-19 nebylo možné provést výzkum pomocí rozhovorů. Původní myšlenkou bylo vést rozhovory přímo

s dětmi a vytvořit tak komplexnější závěr. Nutno říci, že i dotazníkové šetření poskytne kvalitní data, která budou uvedena v empirické části této práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části popíšeme, co je to náhradní výchova a její formy. Na to navážeme kapitolou o diagnostických ústavech, kde byl prováděn náš výzkum. Zmíníme se i o rodině jako klíčovém prostředí pro vývoj dítěte. Poslední kapitola je věnována poruchám chování u dítěte.

1 Náhradní výchova

Náhradní výchova je klíčovým tématem naší diplomové práce. Naše výzkumné šetření se odehrává v Diagnostických ústavech-zařízení, které dočasně nahrazuje rodinnou výchovu. Je tedy jistou formou náhradní výchovy. Avšak je nutné zmínit i jiné formy náhradní výchovy, abychom si vytvořili přehled a potřebné informace pro orientaci v tématu.

Bohužel svět není místem, kde se narodí všichni na stejné startovní čáře. Ať se již bavíme o genetickém potenciálu, který je beze sporu významný, nebo o faktoru prostředí, který je neméně důležitou součástí osobnosti při jejím formování v životě. Genetická výbava je z části neměnná, nicméně jak jsme již zmínili výše, je důležitý i faktor prostředí. Rodina, ve které se dítě narodí, má zásadní význam a pokud její role selhává, ať již z důvodu rodičovské nekompetentnosti, nezájmu nebo situace, kdy není schopna se o dítě postarat, nastává situace, kdy je určena náhradní výchovná péče (Plháková, 2004).

Náhradní výchovu můžeme rozdělit do dvou základních forem, kterými jsou náhradní rodinná výchova, kde patří svěřením do péče jiné osoby než rodiče, osvojení, poručenství a pěstounská péče. Druhá základní forma je ústavní a ochranná výchova (Bubleová a kol., 2011), (Novotný, 2000).

1.1 Náhradní rodinná výchova

Dítě je vždy přednostně umístěno do rodiny nebo do péče osob, které zná. Ze zákona se totiž vždy dbá na nejvyšší blaho dítěte. Z tohoto důvodu se hledají cesty, jak dítě nevyjmout z původní rodiny, protože zde náš právní systém shledává nejvhodnější (a nejpřirozenější) prostředí pro rozvoj dítěte. Bohužel není výjimkou, že situace v rodině je natolik vážná, a řekněme, že zde hrozí takové nebezpečí dítěti nebo je z nějakého jiného podstatného důvodu

uváženo soudem (jelikož o skutečnosti odebrání dítěte vždy rozhoduje soud), že je pro dítě dosavadní prostředí nevyhovující, nastává proces hledání vhodnější alternativy, zákon č. 89/2012 Sb, Občanský zákoník uvádí tyto typy náhradní rodinné výchovy:

- a) Svěření do péče jiné osoby než rodiče
- b) Osvojení (adopce)
- c) Péče poručníka
- d) Pěstounská péče

1.1.1 Svěření do péče jiné osoby než rodiče

Je-li to v zájmu dítěte soud má k dispozici možnost svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby, než je rodič. Tato osoba musí souhlasit se svěřením dítěte do její péče a je potřeba, aby byla osobou poskytující záruku jeho řádné výchovy. Svěřit lze dítě i do společné výchovy manželů, do výchovy pouze jednoho z nich je zapotřebí souhlas druhého partnera. Avšak za nejvhodnější osobu soud považuje nejprve příbuzné dítěte, neboť soud vždy hledá tu nejvhodnější cestu k nenarušení rozvoje dítěte a jeho osobnosti. Nejčastěji se tedy svěření do péče jiné osoby, než rodiče, používá při předávání do péče prarodičů či jiných příbuzných. Ačkoliv se může zdát tato možnost jako ideální, pokud je k dispozici, má i jisté nevýhody. Krom toho, že je možnost, že tito jedinci přijmou dítě z důvodu pocitu jakési povinnosti, je také jistou nevýhodou, že stát nevyplácí žádný příspěvek. Může se tedy stát, že dítě bude výživově strádat, jelikož tzv. subtidární (pomocnou, podpůrnou) vyživovací povinnost mají pouze prarodiče, a i tak se nám zdá, že v případě prarodičů je často nevýhoda jejich malých příjmů obecně. Nicméně v případě jiných pečujících osob vyživovací povinnost neexistuje, není tedy jistou mírou ručeno splnění této okolnosti (Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140903071345/http://www.fondohrozenychdetibrno.cz/svereni_vychovy.html).

1.1.2 Osvojení

Osvojení (dříve používaný termín adopce) znamená přijetí cizí osoby za vlastní. Základem pro osvojení je vztah mezi osvojitelem na takové úrovni, jaký je u rodiče a dítěte, případně jsou tu alespoň základy takového vztahu. V rámci osvojení také nelze, aby osvojitel byl prarodič nebo sourozenec dítěte a mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Návrh k osvojení může poslat soudu osoba, která chce svěřit dítě do péče nebo i z podnětu obce s rozšířenou působností, avšak nadále platí, že osoba se svěřením do

své péče musí souhlasit. Tato osoba také musí být plnoletá, mít plnou způsobilost k právním úkonům. Osvojit si dítě do své péče může i osoba osamělá. Jako společné dítě mohou dítě osvojit pouze manželé, ale v případě soužití druha a družky může dítě osvojit pouze jeden z nich, v případě manželů to lze za souhlasu druhého manžela. Tito osvojitelé mají stejnou rodičovskou odpovědnost jako biologičtí rodiče daného dítěte. S osvojením musí souhlasit rodiče nebo zákonní zástupci dítěte, nekoná se tak, pokud soud rozhodl o nezájmu rodičů. Pokud rodiče dítěte mají omezenou způsobilost k právním úkonům, je potřeba souhlas zákonného zástupce dítěte (Bubleová a kol., 2011).

1.1.3 Péče poručníka

Soud jmenuje poručníka ve chvíli, kdy tu není žádný z rodičů, který vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Na rozdíl od rodičů nemá poručník vyživovací povinnost, nicméně poručník má hlavně všechny práva a povinnosti jako rodič. Výjimečně mohou být jeho povinnosti určeny jinak. Soud nejprve hledá vhodnou osobu, která by mohla vykonávat poručenství (nejčastěji osoba blízká rodině), pokud se takovou osobu nepodaří najít, poručníka jmenuje orgán sociálně právní ochrany dětí. Soud jmenuje poručníkem i toho, koho naznačili rodiče, pokud to není v rozporu se zájmy dítěte a pokud dotyčná osoba s poručenstvím souhlasí. Samozřejmě platí, že osoba musí být plně svéprávná. Do funkce poručníka mohou být jmenovány i dvě osoby a jsou to zpravidla manželé. Mimo běžné záležitosti poručník podléhá za řádné plnění své funkce stálému dozoru soudu, který jeho rozhodnutí schvaluje. Součástí poručenství je pravidelné podávání zpráv o vývoji dítěte, předkládá dokumentace ohledně účtů ze správy jeho jmění, a to minimálně jednou za rok. Poručník může být zproštěn této povinnosti a učinit tak nemusí, pokud výnosy majetku nepřesáhnou pravděpodobné náklady na výchovu a na zachování majetku dítěte (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník).

1.1.4 Pěstounská péče

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné výchovy, kde na rozdíl od osvojení výrazněji zasahuje stát, a to díky financování. Pěstounem se může stát fyzická osoba, případně manželský pár, který je v péči o dítě vhodný a může dítěti poskytnout řádnou výchovu. Posledním a samozřejmým požadavkem je, že případní pěstouni musí mít bydliště v České republice. Dítě je svěřeno do pěstounské péče v případě, že o dítě nemůže pečovat ani jeden z rodičů a ani poručník (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník).

Pěstounská péče nese i některá rizika, jednou se stalo, že hlavní motivací pěstounů byla finanční odměna, kterou nabízí. V těchto případech je toto prostředí naprosto nevhodné, a dokonce i pro dítě ohrožující. Dalším rizikem může být tzv. „mesiášský komplex“, kdy se rodina snaží zachránit co nejvíce dětí na úkor jejich sil, možností a vlastních dětí. Může dojít k naprostému vyčerpání, a to i z důvodu očekávané a nepřicházející vděčnosti (Zezulová, 2012).

Vedle dlouhodobé pěstounské péče je pěstounská péče na přechodnou dobu. Tato forma má za úkol poskytnout dítěti rodinné prostředí, než se najde trvalé řešení umístění dítěte. Toto umístění je jen na nezbytnou dobu a každé tři měsíce se zkoumá soudem, zdali toto umístění je opodstatněné. Existují tři důvody využívání této formy pěstounské péče. Prvním důvodem je pokud se péče vztahuje na novorozence, jejichž rodiče nechtějí převzít dítě do péče. Může to být období, kdy se čeká na souhlas rodičů o osvojení. Druhým důvodem je situace, kdy rodiče nemohou dítě převzít do péče z hlediska jejich zdravotního, psychického nebo sociálního stavu (drogy, zhoršený psychický stav nebo absence zázemí pro dítě). Posledním důvodem jsou starší děti v rodinách, kde se předpokládá, že se situace zlepší a budou se moci zpět vrátit do původní rodiny (např. rodiče samoživitelé). Ve své podstatě pěstouni na přechodnou dobu nahrazují podporující struktury rodiny (přátelé, širší rodina), které by jinak mohli dočasně převzít dítě do péče (Pazlarová, 2016).

1.2 Ústavní a ochranná výchova

Ústavní a ochranná výchova je jeden z mnoha způsobů péče o dítě. Jak jsme zmínili výše, zpravidla nařízení této formy výchovy se užívá jako jedna z posledních možností. Je totiž bráno v potaz, že tato forma nenahrazuje rodinnou péči zcela nejvhodněji, avšak jsou případy, kdy je to nevyhnutelné (nevhodné rodinné zázemí, spáchání činu, který výrazně poškodil jinou osobu nebo cizí majetek atd.). Tuto formu výchovy nařizuje vždy soud, v závislosti na tom, jaké jsou okolnosti, řídí se specifickým zákonem. Hned úvodu je nutno říct, že tato specifická forma výchovy je prováděna v zařízeních tomu určených.

1.2.2 Ústavní výchova

Ústavní výchova je opatření, které nařizuje soud v občanskoprávním řízení podle občanského zákoníku nezletilým do 18 let. Ústavní výchova je nařízena tehdy, když nastane vážné ohrožení či narušení výchovy, rozumového, tělesného nebo duševního stavu nebo

vývoje dítěte, také v případě, kdy rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit (Švancar, Buriánová, 1988).

Je to tedy výrazný zásah státu do výchovy v krajních (ale nikoliv neobvyklých) případech. Vždy se dbá na názor dítěte, ovšem na základě jeho rozumové úrovně a schopností. Je tedy zřejmé, že může nastat případ, kdy dítě s tímto nařízením nesouhlasí, nicméně situace v rodině je tak výrazně nevhodná a jiné možnosti jako náhradní rodinná péče nejsou k dispozici, že názor dítěte je sice akceptován, ale v zájmu jeho blaha je přesto uskutečněna ústavní výchova. Majetkové a bytové poměry samy o sobě nejsou důvodem pro nařízení ústavní výchovy. Soud vždy určí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Ústavní výchova může být nařízena pouze na 3 roky, před uplynutím této doby ji lze prodloužit (a to i opakovaně), pakliže důvody stále trvají. Pokud důvody pominou nebo je možnost zvolit jinou formu náhradní výchovy, než kterou je ústavní výchova, soud neprodleně ústavní výchovu zruší. Důležité je zmínit, že ústavní výchova nemá trestní charakter. Pokud je nařízena z důvodu poruch chování, tak jejich intenzita nedosáhla na trestní čin (u osob mladších osmnácti let hovoříme o provinění) (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník).

1.2.2 Ochranná výchova – dopsat z knihovny zdroj

Ochranná výchova může být prováděna ve stejných zařízeních, jako výchova ústavní. Ochranná výchova se ukládá dle zákona 218/2003 (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže), avšak jiné ochranné opatření se řídí dle trestního zákoníku. Ochranná výchova je zvolena, pokud se mladistvému neposkytuje dostatek řádné výchovy a není o mladistvého náležitě postaráno. Tento nedostatek ve výchově nelze odstranit, výchova byla zanedbána a celkově se mladiství pohybuje v nevhodném prostředí pro jeho výchovu. Ochranná výchova se nařizuje po dobu nezbytně nutnou, avšak nejdéle do osmnácti let věku, případně ji lze navýšit o jeden rok, jeli to v zájmu mladistvého. Výkon ochranné výchovy je upuštěn, jakmile nejsou důvody, pro které byla ochranná výchova uložena, případně lze tuto výchovu změnit na výchovu ústavní. Děje se tak, jakmile lze očekávat, že převýchova dosáhla takové úrovně, že již nejsou potřeba stanovená omezení. Situace může nastat i obráceně, kdy soud ústavní výchovu přemění na ochrannou výchovu. Nastává to v momentě, kdy nesplní mladistvý čekávání a nechová se řádně. Je důležité zmínit, že ochranná výchova může být uložena i dítěti, které je mladší patnácti let a zároveň musí být starší dvanácti let. (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Zařízení ústavní a ochranné výchovy

Ústavní a ochranná výchova je prováděna ve speciálních školských zařízeních, která jsou zřízena pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Zřizovatelem je buď krajský úřad (v případě dětských domovů) nebo MŠMT (Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy), kde spadají zbývající zařízení. Blíže se jim budeme věnovat níže.

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je instituce, která má funkci vstupního a prvotního zařízení. Jak již název vypovídá, provádí se zde diagnostika a komplexní vyšetření. Z vyhodnocených výsledků vyšetření se určí, zdali bude dítě umístěno do výchovného ústavu, dětského domova nebo dětského domova se školou. Za určitých okolností je také možné vrátit dítě do původní rodiny. Jsou to případy, kdy se situace v rodině nebo chování dítěte natolik zlepšilo, že není tato možnost vyloučena. Často je využito služeb kurátora, který provádí dohled, nebo pracovníka sociální péče (Janků, 2009).

Pobyt v tomto zařízení trvá zpravidla 8 týdnů. Diagnostické ústavy jsou rozděleny dle věku a pohlaví dítěte. Diagnostický ústav je v naší práci klíčovým zařízením, jelikož zde probíhal náš výzkum. Věnujeme tedy tomuto zařízení samostatnou kapitolu.

Dětský domov

Dalším zařízením ústavní a ochranné výchovy je dětský domov. V dětském domově se ocitají děti, jež jsou původem z nefunkčních rodin. Nejčastější důvod, že je rodina nefunkční, jsou samotní rodiče, kteří jsou závislí na alkoholu či na těžších drogách. Tyto děti jsou v mnoha případech odmítnuté, v ohrožení, fyzicky či psychicky deprivované. Tedy celkově zanedbané a bez nutné péče. Jsou to děti od 3 do 18 let, pobyt těchto dětí lze prodloužit až do 19 nebo 26 let, dle jejich profesního a studijního postupu. Důležité je zmínit, že se zde ocitají děti bez závažných poruch chování (Švancar, 2013).

Jak již z názvu vypovídá, dětský domov by měl nahrazovat domov. Pojem domov popisuje Matoušek (2003, s. 50) takto: „*Chráněné, bezpečné místo, k němuž většinu lidí v naší kultuře váže silná emocionální vazba; zároveň místo intimního kontaktu s nejbližšími lidmi.*“

Je nepopíratelným faktem, že ačkoliv je prostředí dětského domova tvořeno způsobem, aby kopírovalo atmosféru skutečného domova, není tomu tak. Nikdy nelze plnohodnotně nahradit prostředí harmonizujícího domova, kde se nachází otec s matkou a dítě má na oba rodiče citové pouto. Proto soud při rozhodování o nařízení ústavní péče volí tuto možnost

jako poslední, v momentě, kdy jiná opatření nebo možnosti nelze pro dítě uskutečnit (Jedlička, 2004).

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je zařízení, které dříve neslo názvy dětský výchovný ústav a zvláštní škola internátní. Obdobně jako v běžném dětském domově, jsou zde děti rozděleny do rodinných skupin, které čítají pět až osm osob. Tyto skupiny jsou rozděleny dle zdravotních, vzdělávacích a výchovných kritérií. V mnoha ohledech dětský domov se školou funguje na podobných principech jako dětský domov. Také se zaměřuje na péči o děti, jejich výchovu, vzdělání a celkový rozvoj osobnosti. Nachází se zde děti ve stejném věkovém rozptylu jako v dětském domově. Zařízení taktéž zabezpečuje náhradní rodinnou péči, nicméně hlavní rozdíl je v tom, že jsou zde umístovány děti, které mají diagnostikované závažné poruchy chování nebo se u nich vyskytuje trvalá či dočasná duševní porucha, která vyžaduje léčebně výchovnou péči. Součástí tohoto školského zařízení je základní škola, která zde má hlavní účel izolace dětí od ostatních vrstevníků. Může nastat situace, kdy pominou důvody k tomuto pobytu nebo ke vzdělávání ve škole, která je součástí dětského domova. V tomto případě je dítě na žádost ředitele, dětského domova se školou zařazeno do jiné základní školy. Jsou-li naopak závažné poruchy chování či duševní porucha stále přítomny a znemožňuje to studium střední školy, je dítě umístěno do výchovného ústavu (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Výchovný ústav

Výchovný ústav je dalším speciálním zařízením, které je zřízeno z důvodu výchovy, péče a vzdělání pro děti s vážnými poruchami chování. Zpravidla jsou zde děti starší patnácti let, ve výjimečných případech děti starší dvanácti let, pokud to situace vyžaduje v závislosti na závažnosti poruch chování tohoto dítěte. Kromě minimální hranice věku, jsou zde rozdílné věkové kategorie a pohlaví. Ve výchovném ústavu je základní organizační jednotkou výchovná skupina. Tato skupina může mít nejméně pět a maximálně osm svěřenců, a to v kontextu na míře závažnosti výchovného působení nebo podle jejich mentálního či zdravotního postižení. Tyto skupiny se vyskytují nejméně dvě, avšak nejvíce šest. Mohou se vyskytovat výjimky, které stanoví ministerstvo (Jedlička, 2004), (Matoušek, 2016).

Ve výchovném ústavu je tedy poskytována vysoce odborná péče dětem se závažnými poruchami chování po ukončení povinné školní docházky a mají nařízenou ústavní a

ochrannou výchovu a nelze jejich pobyt zaopatřit v dětském domově se školou, jelikož jejich porucha chování je opravu závažná (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP) není řízeno dle zákona č. 109/2002 Sb. (Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů), tedy není zařízením ústavní a ochranné výchovy, proto se o něm zmíníme jen krátce. Fakticky se ZDVOP řídí zákonem č. 359/1999 (Zákon o sociálně právní ochraně dětí) a díky tomu se nezařazuje pod žádný resort. ZDVOP je zařízením, které nabízí pomoc a ochranu dítěti, které se ocitá bez jakékoliv péče, jeho příznivý vývoj je ohrožen, jde o dítě psychicky a fyzicky týrané nebo jsou ohrožena základní práva dítěte. Je to místo, kde se dítě ocitne na základě svého požadavku, žádosti zákonného zástupce nebo obecního úřadu s rozšířenou působností (OSPOD), v poslední řadě nařízením soudu. V naší práci zmiňujeme toto zařízení proto, že se zde často ocitá dítě, které je zde krátkodobě do chvíle, kdy soud nařídí ústavní nebo ochrannou výchovu (Zákon č. 359/1999).

Není bohužel výjimkou, že je zde dítě delší dobu, a to hlavně díky čekací době na rozhodnutí soudu. Není to obzvlášť dobře, jelikož ZDVOP nemá v kompetenci vytvořit náhradní rodinné zázemí, počet dětí je zde omezen a na jednoho pracovníka zde mohou být přiděleny pouze 4 děti. Jak jsme zmínili výše, jelikož zařízení nespadá do žádného resortu, vytváří to i problémy s financováním, tedy často je kapacita dětí 4 osoby, jelikož finance neumožňují vytvořit pracovní místo pro druhého pracovníka, a to obzvláště proto, že zařízení funguje 24 hodin denně.

2 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je zařízení ochranné či ústavní výchovy. Jak již jsme zmínili v první kapitole, diagnostický ústav má funkci vstupního a prvotního zařízení. Zpravidla délka pobytu dětí trvá 6-8 týdnů, jistou roli zde hraje i doba, jakou rozhodne soudce a umístění dítěte do určitého typu zařízení ochranné a ústavní výchovy (viz první kapitola). Jsou zde umístováni děti do 18 let, ve výjimečných případech do 19 let z určitých spádových oblastí. Pouze v případě, že existuje odůvodnění, nemusí dítě před umístěním do jiného zařízení, být umístěné do diagnostického ústavu (dětí, u kterých se nevyskytují poruchy chování, děti s ukončeným pobytem v kojeneckém ústavu). Děti, které jsou umístěny do diagnostického ústavu, se nejčastěji projevují určitým typem problémového chování, které podrobněji popisujeme v samostatné kapitole. Avšak mohou se zde objevit i děti, u kterých se takové nežádoucí chování neprojevuje, avšak i u nich se rozhoduje o jejich budoucím životě. Mohou být totiž v situaci, kdy jejich rodinné prostředí je pro ně ohrožující. Důležité je zmínit, že jsou zde přijímány děti buď na základě rozhodnutí soudu, nebo písemné žádosti rodičů či zákonných zástupců. Je tedy možné zde dítě umístit v tzv. preventivně výchovné péči v rámci dobrovolného diagnostického pobytu, kde je možné využít služeb i střediska výchovné péče. Střediska výchovné péče organizačně spadají pod diagnostické ústavy a zmíníme se o nich okrajově v podkapitole o středisku výchovné péče (Procházková in Vítková, 2004).

Smysl zařízení jako je diagnostický ústav můžeme lépe pochopit v následujícím textu od Spousty (1990, s.7): *„I když bude naše společnost věnovat otázkám výchovy mladé generace velkou pozornost, budeme se stále setkávat s jedinci, kteří nebudou ochotni morální zásady, tradice, konvence, veřejné mínění a právní normy respektované touto společností akceptovat a v důsledku těchto svých názorů a postojů se ocitnou mimo zákon. Tito jedinci budou proto umístováni ve speciálních výchovných zařízeních, v nichž se tým specialistů bude snažit terapeutickými a výchovnými prostředky dosáhnout jejich reedukaci a resocializaci a pomoci jim tak znovu nalézt životní jistotu.“*

Existují dva typy diagnostických ústavů. Dětský diagnostický ústav (DDÚ) a diagnostický ústav pro mládež (DÚM). Důležité je zmínit, že náš výzkum probíhal v obou těchto zařízeních, jednoduše proto, že některé diagnostické ústavy jsou sloučené a také pro pestřejší sběr dat.

Základní organizační jednotkou v diagnostickém ústavu je výchovná skupina, ve které se nachází nejméně 4 děti, nanejvýše však 8 dětí (Bendová, 2015).

2.1 Funkce diagnostického ústavu

Diagnostický ústav má velmi speciální místo v systému školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Diagnostický ústav provádí komplexní diagnostiku dítěte, na kterou se klade důraz při budoucím umístění dítěte do specifického školského zařízení, případně zpět do domácího prostředí, pokud je situace v rodině natolik přívětivá, že zdraví a vývoj dítěte nebude nadále ohrožováno. Diagnostický ústav dále plní funkci poskytování preventivně výchovné péče dětem, které se zde ocitly na základě žádosti rodičů, poskytují péči dětem, které jsou zde s nařízenou ústavní a ochrannou výchovou nebo dětem zadrženým na útěku od rodičů či jiných zařízení (např. výchovný ústav, dětský domov atd.), po nezbytně nutnou dobu (Pipeková, 2010).

Dle Procházkové (in Vítková, 2004) plní diagnostický ústav tyto úkoly:

- **diagnostické:** spočívají v pedagogických a psychologických činnostech a vyšetřeních mapující úroveň dítěte,
- **vzdělávací:** v jejich kontextu se zjišťuje aktuální stupeň dosažených vědomostí a dovedností. Na základě toho se naplánují postupy pro naplnění specifických vzdělávacích potřeb s ohledem na rozvoj osobnosti dítěte z hlediska jeho věku, možností a individuálních předpokladů,
- **terapeutické:** které skrze činnosti pedagogického a psychologického typu vedou k nápravě poruch v chování a v sociálních vztazích dítěte,
- **výchovné a sociální:** jsou přímo zaměřené na osobnost dítěte, k jeho specifické situaci v rodině a nezbytné sociálně-právní ochraně. Podle podoby situace a nutnosti zprostředkovává diagnostický ústav zdravotní vyšetření dítěte,
- **organizační:** vztahující se k umístění dítěte do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, případně mimo územní obvod; kooperativní jednání s orgánem sociálně právní ochrany dětí při přípravě jeho návrhu na nařízení předběžného opatření, které bude prováděno v diagnostickém ústavu nebo v jiném zařízení na návrh diagnostického ústavu,
- **koordinační:** mají za cíl prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, k prověřování smysluplnosti ostatních zařízení a ke sloučení součinnosti s orgány z oblasti státní správy a dalšími osobami zabývajícími se péčí o děti.

Na základě již zmíněného komplexního vyšetření je na každé dítě zpracována komplexní diagnostická zpráva, která udává a přibližuje vzdělávací a výchovné potřeby a navrhuje program rozvoje osobnosti. Komplexní diagnostická zpráva spolu s programem rozvoje osobnosti je také předávána s přemísťováním dítěte do jiného zařízení spolu s pravomocným rozhodnutím soudu, školní dokumentací, osobními věcmi dítěte a případnou další dokumentací. Diagnostický ústav může pouze navrhnout přemístění dítěte do určitého zařízení, ovšem o samotném přemístění rozhodne soud (Vojtová, 2013, Bendová 2015).

2.2 Spolupráce diagnostického ústavu s jinými orgány

Diagnostický ústav musí a spolupracuje s dalšími orgány, a to obzvlášť se sociálně-právní ochranou dětí, soudem, rodiči (nebo s jinými osobami odpovědných za výchovu), ministerstvem práce a sociálních věcí a policií České republiky (zejména v případech útěků a hrubých násilných činů). Jak jsme zmínili výše, diagnostický ústav může navrhnout přemístění do jiného zařízení (dětský domov, dětský domov se školou nebo výchovného ústavu) a v územním obvodu, kde se diagnostický ústav nalézá. Jestliže by požadoval umístění do jiného místa, musí se dohodnout s daným diagnostickým ústavem v konkrétním území a orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), který má dítě v evidenci. O přemístění a umístění musí diagnostický ústav informovat soud či orgán sociálně-právní ochrany dětí nejpozději do 3 pracovních dnů (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Ačkoliv OSPOD nemůže rodičům odebrat dítě z jejich výchovy, avšak v největším počtu případů je odebrání dítěte soudem na podnět právě OSPODU. Zjistí se tak, že rodiče neplní povinnosti k dítěti, které mají ze zákona rodičovskou odpovědností. Je to tedy klíčový orgán ve spolupráci s diagnostickým ústavem, obzvlášť skrz informace ohledně situace v rodině dítěte.

2.3 Pravidla v diagnostickém ústavu

Pravidla v konkrétních diagnostických ústavech se budou sice nepatrně lišit, ale jejich jádro bude společné, a to napříč okresy a kraji nebo ať již se jedná o dětské diagnostické ústavy nebo diagnostické ústavy pro mládež. Všechna tato zařízení se řídí zákonem o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a změně dalších zákonů. Tento zákon také uvádí, že zařízení musí vést

povinnou dokumentaci. Tato povinná dokumentace obsahuje vnitřní řád, roční plán výchovně vzdělávací činnosti, týdenní programy výchovně vzdělávací činnosti, jednacích protokolů, osobní dokumentaci dětí (včetně záznamů o stavu dětí vedených odbornými pracovníky zařízení), dokumentaci o umístění a průběhu pobytu – dítěte v oddělené místnosti, dítěte zadrženého na útěku. Dále potom knihu denní evidence zařízení, knihu úředních a ostatních návštěv (Zákon č. 109/2002 Sb.).

V této podkapitole nahlédneme konkrétně do toho, jak by měl vypadat vnitřní řád z pohledu zákona. Vnitřní řád sice neobsahuje pouze pravidla pro děti, ale i pro personál, a to zejména jakousi příručku, jak se v určitých situacích zachovat, nicméně jsou zde i popsána právě pravidla pro děti. Klademe si za cíl přiblížit čtenáři, jaký typ pravidel dítě v diagnostickém ústavu musí dodržovat. Přiblížíme i dokumentaci uvedenou jako přílohu ke standardům kvality, jelikož obsahují klíčové oblasti, kde se projevuje chování i motivace dítěte.

Dle Zákona 109/2002 Sb. § 34, odstavec (1) písmene a): *„vnitřní řád zařízení obsahující zejména pravidla pro hodnocení a odměňování dětí, práva a povinnosti dětí, osob odpovědných za výchovu a pracovníků zařízení, denní a týdenní program, pravidla pro organizaci návštěv, zdravotního ošetření a pro přijímání, přemísťování a propouštění dětí, pravidla dětské spolusprávy, pravidla oznamování útěku Policii České republiky včetně uvedení osoby oprávněné k převzetí dítěte po jeho vypátrání a u diagnostických ústavů provoz záchytného pracoviště.“*

Každý vnitřní řád nese jméno, adresu zařízení, základní údaje (kapacitu lůžek, seznam pracovníků, úkoly jejich zařízení atd.). Téměř všechny vnitřní řády mají obdobné názvy hlavních kapitol. Co se obsahu týče, jsou zde mírné rozdíly, které se inspirují zákonem a individuálním prostředím, personálním zabezpečením, kapacitou zařízení a také tím, zdali se jedná o dětský diagnostický ústav nebo o diagnostický ústav pro mládež. Obecně můžeme uvést tuto základní strukturu kapitol:

- 1) Charakteristika a struktura zařízení: zde je definována činnost ústavu, jeho úkoly, organizační struktura, personální zabezpečení.
- 2) Postup při přijímání, přemísťování a propouštění dětí: v této kapitole se obvykle dočteme, jak probíhá příjem dítěte, jeho propouštění a případné přemístění z hlediska ústavu, tak případně školy, které je přidružená k DDÚ.
- 3) Organizace výchovně vzdělávacích činností: zde je sepsána organizace ohledně výchovy, vzdělání a zájmových činností.

- 4) Organizace péče o děti v zařízení: tato část obsahuje ubytování dětí, materiální zabezpečení, finanční prostředky dětí, systém stravování, zařazení dětí do výchovných skupin, dozor v jídelně a například postup v případě útěku dítěte.
- 5) Práva a povinnosti dětí: může zde být uveden systém hodnocení a opatření ve výchově, taktéž se zde uvádí podmínky se zacházením s majetkem dětí (kapesné a případné osobní dary...).
- 6) Práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu.
- 7) Úhrada nákladů na péči o děti v zařízení.
- 8) Postup při zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví: v této kapitole lze nalézt, jak postupovat při zdravotní péči a prevenci, postup při úrazech, onemocnění, agresivitě, sebepoškozování a intoxikaci dítěte alkoholem nebo jinými návykovými látkami (Vanžura, 2020 dostupné z: http://www.ddu-liberec.cz/Content/appData/Files/83/Vnit%C5%99n%C3%AD_%C5%99%C3%A1d_-_aktualizace_k%201.9._2019.pdf).

Z našeho zjištění napříč diagnostickými ústavy, ve kterých náš výzkum probíhal, jsme zjistili, že je užíváno systému bodů v různém rozptylu, barev (obvykle červená je přidělena za nekázeň a zelená naopak) nebo kombinace obou zmíněných. Hodnocení většinou probíhá jak ráno, tak večer. V našem výzkumu se nevyskytuje diagnostický ústav, který by systém hodnocení neměl alespoň ve večerních hodinách. Pravidla, jak jsme již zmínili, se mohou v jednotlivých zařízeních lišit.

Program rozvoje osobnosti

Pracovníci v diagnostických ústavech mají určité požadavky na děti, co se týče pravidel, mimo společná pravidla jsou velmi často vztyčeny nároky a postup práce s dětmi individuálně. Takovým dokumentem, kde můžeme nahlédnout, jak můžou tyto požadavky vypadat, je Program rozvoje osobnosti. Obsahuje krátkodobé a střednědobé cíle v péči o dítě v zařízení ústavní a ochranné výchovy. Dále je obsahem zejména vyhodnocení předchozích cílů a postup dalšího vzdělávání, zapojení se do zájmové činnosti, do příslušných socializačních, skupinových kontaktů a kontaktů s rodinou. Dokument je rozdělen 9 tabulek o třech řádcích. V těchto tabulkách je zaznamenána osobní charakteristika, která ovlivňuje edukační proces (charakter, temperament, přizpůsobivost na změny, samostatnost atd.), vztah k lidem (vztahy k vrstevníkům, k druhému pohlaví, k dospělým autoritám atd.). Dále kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami (zde se uvádí kooperace, vlastní

snaha a zapojení, emoční ladění, četnost...). Taktéž jsou obsahem sebeobslužné dovednosti (osobní hygiena, stolování, úprava vzhledu), vztah k povinnostem v zařízení a školní dovednosti a vzdělávací potřeby (vztah ke škole, domácí přípravě). Poté koníčky, kroužky a pracovní orientace. V poslední tabulce další jiná významná oblast a přání/vyjádření dítěte (Pecnerová a kol, 2015).

1. **Osobnostní charakteristika** dětí ovlivňující edukační proces (např. emoční stabilita, temperament, charakter, osobní tempo, samostatnost, adaptace na změny, ...)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

2. **Vztah k lidem** (např. postavení v kolektivu, vztah k vrstevníkům, k opačnému pohlaví, k dospělým autoritám – ženy, muži; vztah k sobě, sociální zdatnost)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

Obrázek 1: První 2 tabulky z celkových z Programu rozvoje osobnosti

Ve výše umístěném obrázku můžeme vidět první dvě tabulky z celkových devíti v dokumentu. V samém závěru dokumentu je napsáno, že s programem rozvoje osobnosti je dítě seznámeno adekvátně věku, a že se na plánu v jednotlivých bodech účastní. Celkový dokument je zpečetěn podpisem dítěte, zástupce řízení a ředitele/ky zařízení (tamtéž).

Další vyhodnocení zpracovává pracovník k tomu určený nebo vychovatel (rodinné skupiny) s pomocí informací o uplynulé a současné situaci dítěte v pravidelném intervalu, nejméně však jedenkrát za půl kalendářního roku. Sepíše splnění určených cílů a stanoví nové, se kterými dítě důkladně seznámí, projedná cíle, podmínky a prostředky, se kterými mohou k jejich naplnění děti a výchovní pracovníci v budoucnu pracovat. Diagnostický ústav jako zařízení tomu pomáhá metodickým vedením a kontrolou (tamtéž).

2.3.1 Standardy kvality

Standardy kvality si kladou za cíl podpořit na praktické úrovni péči o děti v zařízení ochranné a ústavní výchovy a střediska výchovné péče. Zejména principy, které se ukázaly

jako prospěšné pro vývoj dítěte, rozvíjení jeho potenciálu, zaručení jeho bezpečí a především zvýšení možností na jeho začlenění do společnosti a rozšíření šancí na jeho návrat do rodiny. Struktura standardů kvality obsahuje 8 průřezových zásad, mezi které například patří, že je péče uskutečňována v harmonii se zájmem dítěte, s přihlédnutím na jeho věk, psychický a tělesný zdravotní stav, rozumové schopnosti a souvislosti v rodině. Standard poté ve shodě s individuálními potřebami dítěte jde cestou k rozvíjení samostatnosti, živé účasti dítěte ve společnosti, ke zvyšování sebedůvěry, osobnosti dítěte, rozvoji citových, sociálních, psychických, somatických dovedností dítěte. Tyto zásady napomáhají především k naplnění práv dítěte a jsou jakousi zárukou (Pecnerová, 2015).

Jak jsme tedy zmínili výše, pro každý jednotlivý standard platí i osm základních průřezových zásad, které jsou zmíněny výše. Prvním standardem kvality je vymezení činnosti a informovanost. Tento standard by měl poskytovat záruku toho, aby dítě vědělo, jak o ně bude v zařízení pečováno, s kým budou v zařízení a kdo se o ně bude starat. Hlavním cílem tedy je informovat dítě, poskytovat kvalitu a efektivitu. Druhý standard zaznamenává průběh péče a návazné služby. To by mělo v praxi znamenat přijetí, pobyt i odchod dítěte ze zařízení, a to s důrazem na respekt k potřebám dítěte, jeho zájmovým oblastem a k jeho komplexnímu rozvoji je nabízena individuální podpora. Ve výkonu péče je zakořeněno předcházení předsudkům, prevence rizikového chování a starost o vlastní tělo. Také je zde kladen důraz na zprostředkování kontaktu s rodiči a rodinnými příslušníky. Co je pro nás velice důležité, je uvedení, že motivační systém respektuje principy péče a práva všech zúčastněných a zdůrazňuje kladnou motivaci dítěte a upozorňuje na případné důsledky jejich chování. Následný standard pojednává o personální agendě, zde je obsahem popis kvalifikačních nároků na pracovníky, jejich nutný počet, způsob zaškolování atd. Ve čtvrtém standardu nalezneme organizační aspekty, což obsahuje systém vedení dokumentů, postupy spolupráce s jinými subjekty atd. Poslední pátý standard se věnuje prostředí výkonu péče, kde je kladen důraz na bezpečné prostředí, aby bylo možné všechny specifické a individuální požadavky dětí uskutečnit (naplnění technických, materiálních a hygienických potřeb). Všechny tyto standardy jsou nesmírně důležité i pro náš výzkum, jelikož jsou výchozím bodem pro utvoření pravidel v diagnostickém ústavu (tamtéž).

2.4 Pracovníci v diagnostickém ústavu

V této podkapitole uvedeme seznam pracovníků, kteří přímo pracují s dítětem a ovlivňují tedy jeho motivaci, výchovu a vzdělávání v instituci. V zařízení pracují pedagogičtí pracovníci, kteří mají za úkol vzdělávat a vychovávat děti, konají tak v souladu s cíli výchovy a vzdělání, které jsou stanoveny zákonem. Zákon dále udává, že pedagogickým pracovníkem může být pouze ten, který splňuje kritéria psychické způsobilosti, ta se vyšetřuje psychologickým vyšetřením (Zákon č. 109/2002 Sb.).

O tom, kdo může být pedagogický pracovník a kdo vykonává přímou pedagogickou péči, pojednává zákon o pedagogických pracovnících a o změně dalších zákonů. Ve výčtu z tohoto zákona jsou pro nás důležité pracovní pozice jako vychovatel, psycholog, vedoucí pedagogický pracovník, speciální pedagog, asistent pedagoga a učitel. Běžné složení je ve větším počtu vychovatelů, kteří se starají o výchovu dětí a mají určité dětské skupiny, ke kterým vedou dokumentaci. V rámci práce vychovatelů bývá zvykem, že na je jeden z vychovatelů na pozici vedoucího. V každém zařízení se také nachází psycholog, který zabezpečuje péči o psychické zdraví. V rámci školy, kterou navštěvují, se nachází i učitelé, jejichž práce pokračuje v naplňování povinné školní docházky. Učitelé mají k dispozici materiály k edukaci těchto dětí od jejich dosavadních učitelů a dosavadního učitele. Povinné je také mít v pracovním týmu speciálního pedagoga – etopeda, který je zde zárukou odborných znalostí v péči o děti s problematickým chováním. Asistent pedagoga nebo jiní pedagogičtí pracovníci zde mohou být také zaměstnání, jelikož se také jedná o pedagogické pracovníky. Mimo pedagogické pracovníky je v přímé péči s dětmi i sociální pracovník, jeho funkce je hlavně v uvedení dítěte do zařízení, v péči o dítě nebo svým způsobem jako terapeut. Jeho pole působnosti je velice široké (Zákon č. 563/2004 Sb.).

2.4.1 Přístup pracovníků k dětem a motivace těchto dětí

Pokud se bavíme o pracovnících v diagnostickém ústavu, nazýváme jejich profesi jako pomáhající. Pracovníci, kteří se rozhodli vykonávat tuto profesi, měli různé typy motivací, proč tuto práci provádět. Neoddělitelným faktem ovšem je, že tato práce vyžaduje určitý lidský přístup a bez něho ji provádět nelze. Kopřiva (2013) uvádí, že úkolem každého zainteresovaného pracovníka je klienta přijmout, mít o něj zájem, snažit se ho pochopit a vidět v něm i ty dobré stránky, ve své podstatě mít klienta rád. V našem případě tedy děti.

Když se zaměříme hlavně na práci vychovatelů, kteří tráví s dítětem nejvíce času, nutno si uvědomit, že jejich práce je velice specifická. Starají se totiž o děti, které na rozdíl od dětských domovů, zde nejsou na tak dlouhý pobyt. Jak již jsme zmínili, délka pobytu trvá maximálně 8 týdnů. Vytvořit si vztah s dítětem za tak krátkou dobu nemusí být jednoduché. Je sice smutným faktem, že některé děti se do zařízení vrací opakovaně, přesto tento vztah je narušen časovou odmlkou. Vychovatelé s dětmi tráví nejen čas při jejich vzdělávání, přípravě do školy, ale také s nimi tráví čas při rozvíjení jejich zájmových činností. Tato oblast je nesmírně důležitá pro práci s motivací těchto dětí. Motivaci vysvětluje Nakonečný (1996) následovně: „*Pojem motivace vysvětluje důvody chování, jeho subjektivní význam a současně vysvětluje pozorovanou variabilitu chování, proč se různí lidé orientují na různé cíle.*“ Následně však dodává, že některé z charakteristik nelze rozlišit od projevů učení, jelikož v různých situacích se lidé chovají odlišně, a to právě podle toho, jak se v určité situaci naučili reagovat a dosahovat cílů.

Často jsou děti v diagnostických ústavech těmi dětmi, které přichází bez motivace k jakýmkoliv činnostem, zlomené, žijící ve strachu a v neustálé obraně před celým světem. Velmi často jsou tyto děti oběti fyzického a sexuálního násilí. Nutno si uvědomit, že tyto skutečnosti jsou součástí dítěte, a ne pouze jeho problémové chování. Proto může být velmi těžké naleznout zájem o činnost, a především důvěru k pracovníkovi.

Vychovatelé se tak stávají i pedagogy volného času, kdy musí využít své odbornosti a koníčků při tvorbě zájmové činnosti. Je i vhodné propojit aktivitu se vzděláváním, kdy se využije forma hry pro získání nových vědomostí. Aktivity by měly rozvíjet kreativitu a spontánnost. To vše s ohledem na případnou nutnost zohlednění např. věku, pohlaví a vytvoření heterogenních skupin. Musí být kladen důraz na dobrovolnost. Je tedy klíčová složka osobnosti vychovatele, jak dokáže dítě zaujmout a namotivovat (Pávková, 2001).

Jistou pomocí může být pracovníkovi v diagnostickém ústavu dokumentace, kterou má k dítěti. Může tak nahlédnout na jeho dosavadní život a vyvarovat se situacím, kdy by při nevhodně zvoleném tématu zničil důvěru dítěte a odstranil jeho zájem. Ve spolupráci se složkou k dítěti a zjišťováním konkrétních dominantních motivů v individuální hierarchii daného dítěte tak může navázat důvěrný vztah a nastartovat zájem dítěte. Je možné využít specifických metod za pomoci otázek, diskusí nebo krátkých i skupinových besed. Vhodný prostředek může být i řízený strukturovaný rozhovor, veden k orientaci na vztah dítěte k určitým oblastem života (Lokšová, Lokša 1999).

Ačkoliv se může zdát, že toto jednání souvisí pouze s důvěrou k pracovníkovi, rozvíjením zájmů dítěte a trávením volného času, má to i hlubší přesah. Jakmile dítě získá

pocit prostředí, které je pro něj zábavné, kde jsou sice byt' přísná pravidla, ale je o něj pěstován zájem, začne dítě více respektovat pravidla, díky zvýšené motivaci k tomuto chování. Je nezbytné, aby tyto zájmové činnosti byly uskutečňovány ve větší míře při respektování pravidel dítětem, jen tak je možné zabezpečit zvýšenou motivaci k jejich dodržování.

2.5 Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče pro děti a mládež (dále jen SVP) zde uvádíme proto, že často organizačně spadá pod diagnostický ústav. Čtenář by si tedy mohl myslet, že je to jiný název pro diagnostický ústav nebo být uveden v omyl, že je to jeho dalším oddělením. SVP se řadí mezi školské zařízení pro preventivně výchovnou péči, legislativně je řízeno zákonem 109/2002 Sb. Účelem tohoto zařízení je předcházet rozvoji a vzniku negativních prvků a nezdravého vývoje v chování dětí a mládeže. Eliminace nebo snížení důsledků již vzniklých poruch chování pomáhá ke zdravému osobnostnímu vývoji. V neposlední řadě poskytuje služby poradenského a informačního typu, zprostředkování některých služeb nejen dětem, rodičům, případně zákonným zástupcům, ale i širší veřejnosti, která se podílí na integraci dětí a mládeže s určitými riziky či projevy poruch chování a negativních aspektů v sociálním vývoji (Opekarová, 2010).

Dětem ve SVP je poskytováno ubytování, stravování, ošacení, učební potřeby a pomůcky či úhrada specifických a individuálních potřeb dítěte. Tak jako v diagnostickém ústavu je základní organizační jednotkou výchovná skupina (Bendová, 2015).

3 Rodina

V naší práci zkoumáme dodržování pravidel vnitřního řádu dětmi v diagnostických ústavech. Než zmíníme, které děti jsou umístovány do diagnostických ústavů, považujeme za důležité zmínit rodinu, jako klíčový faktor v procesu socializace, učení a výchovy dítěte. Domníváme se, že právě rodina a její výchova má zásadní podíl na faktorech zmíněných výše. Od počátku věků lidé hledali místo, kde se mohli usadit, vytvořit bezpečné prostředí před přírodními živly a zvířaty. Pokud dítě tohle prostředí postrádá, lze předpokládat, že ho hledá na jiném místě a celkově se začíná v jeho chování projevovat abnormalita ve srovnání s většinovou společností.

Takovým bezpečným místem by měla být rodina, která od pradávna existuje proto, aby se lidé mohli vhodně a náležitě postarat o své děti. Kromě toho, že rodina nese svou významnost i v biologicko-reprodukční funkci a zaopatřuje budoucnost lidské rasy, je základním prvkem každé společnosti. Rodina je prvním socializačním činitelem dítěte ve společnosti a tím mu poskytuje cestu do kultury a společnosti, která je kolem něj. Důležitá úloha rodiny je i propojení napříč generacemi a její vzájemná solidarita, která by měla poskytnout jistotu v nepříznivém období člověka a ve stáří. Proto je rodina nenahraditelnou institucí, kde ke správnému fungování je potřeba velkého zápalu rodičů zapojeného na utváření budoucnosti svého dítěte (Matoušek, 1993).

Je také velice důležité to, jak se rodiče chovají, jelikož to je neoddělitelnou součástí výchovy. Považujeme to za nejdůležitější faktor v rodině. Ve své podstatě velkou část výchovy ovlivňuje to, jaký vzor dětem dáváme. Co dítě vidí, když spolu navzájem komunikujeme je klíčové, jelikož to opakuje. Když dítě vidí otce, jak pomáhá matce s nákupem, je velmi pravděpodobné, že tento postup bude opakovat. Stejně tak bude opakovat to, pokud vidí, že rodič neumí přiznat chybu a omluvit se. (Prekop, 2010)

Může se zdát, že v rodině je zejména dítě, které potřebuje rodinu jako zázemí a podporu pro svůj rozvoj, nicméně i dospělý člověk potřebuje rodinu pro naplnění smyslu života, tvoření hodnot, podpory partnera a nastavení zrcadla jeho vlastního já, kdy je nucen fungovat v interakci s ostatními členy rodiny. Díky rodině a jeho členům se dospělému rozšiřuje sociální pole působnosti. Dospělý se navrácí se svými dětmi zpět do dětství, kde dospělému mohou děti pomoci vidět svět dětskýma očima. Vedle pozitiv mohou být ale i negativa rodiny. Je nutné být stále ve střehu a k dispozici, jak pro své děti, tak pro svého partnera nebo partnerku. A to i v době značné únavy, svých problémů a povinností. Je potřeba své

záliby odložit a pracovat na kompromisech a ústupcích, aby došlo ke shodě mezi naším přáním a přáním partnera. V některých případech musí dojít až k úplnému podřízení. Pokud takto složité situace jedinec nezvládne, může dojít k odchodu z rodiny, což způsobí psychickou ránu, která nikdy nezmizí. Důležitým aspektem rodiny je společné hospodářství. V České republice je stále nejčastější, že větší část financí do rodiny přináší muž a žena je po určitou nutnou dobu doma s dětmi. Nemusí tomu tak být vždy, záleží na konkrétní situaci a také na rozdělení partnerských rolí. Ohledně hospodaření s financemi se partneři domluví. Určité role, které jsme zmínili, jsou typicky mužské nebo typicky ženské, jednotlivá specifika se mohou lišit na základě individuality osobností nebo napříč kulturami. To, co je v jedné kultuře typicky mužská činnost, může v jiné kultuře vykonávat častěji žena. Dnešní moderní společnost tyto rozdíly vyrovnává, ale není možné je vyrovnat zcela (Matoušek, 1993).

Jak již jsme zmínili výše, rodina je prostředí prvotní socializace dítěte, zde si dítě osvojuje prvotní modely chování. Pro dítě je rodina jeho celý svět, a tak v prvotních letech života je primární inspirace pouze chování druhých v jeho rodinném prostředí. Nejprve tyto vzorce chování převádí do hry a poté v učení a práci. Jistý konflikt pro dítě nastane, jakmile vstupuje do prostředí, kterým je dnes již mateřská škola, kde se vyskytují jiné děti, byť stejného věku. Dítě přichází s hodnotami, které převzalo ze své rodiny a musí se naučit akceptovat rozdílnosti v hodnotách druhého dítěte. Dle Čížkové a kol. (2010) je jednou ze zvláštností dětské psychiky dětský egocentrismus, dítě má potřebu hodnotit vše ze své vlastní perspektivy, dítě se tedy učí přijímat postoje a názory druhého a spolupracovat. Dětský egocentrismus ustupuje v době od 6,5 let do 10 let (Kačáni, 1975).

Rodina tedy funguje jako systém, což je klíčové si uvědomit, pokud se zaměřujeme na děti, které jsou ubytovány v diagnostickém ústavu. Pracovníci totiž nepracují pouze s dětmi, ale i s rodinou a tu je nutné jako systém vnímat. Často totiž právě rodinný systém selže a jako v případě jakéhokoliv selhání se projeví důsledky. Rodina je síť vztahů, a proto je nemožné poznat jednotlivce bez poznání ostatních členů, kteří na něj vzájemně působí. Typickým znakem systému jsou subsystemy. V rodině tím myslíme generační postavení, moc daného jedince, pohlaví a také je zde důležitý temperament nebo zdravotní stav, který ovlivňuje postavení v systému rodiny. Za přirozený subsystem se dá považovat babička a děti, syn a otec nebo matka se svou matkou v koalici proti zbytku rodiny atd. Zmiňujeme to proto, že se dá očekávat, že porucha v jedné části systému se projeví v jeho zbývajících částech. Systém je tedy navzájem propojen. Příkladem mohou být případy, kdy se matka stává alkoholičkou, otec zanedbává rodinu nebo i přirozené a neovlivnitelné situace, kdy

zemře babička. To všechno jsou případy, kdy je rodina narušována zevnitř. Je podstatné si uvědomit, že rodina je mikrosystémem, který je součástí společnosti tzv. mezosystému. To znamená, že nejen vnitřní záležitosti rodiny jsou významné na její funkci, ale i vnější, tedy sousedé, příbuzní a všichni ostatní lidé, kteří jsou v interakci s rodinou. Mohou rodině poskytovat podporu, bezpečí, ale na druhou stranu také rušivé vlivy a náročné situace. Ovlivnění rodiny dochází i tzv. exosystémem, což jsou instituce jako škola, již zmíněná mateřská škola či různé služby a v případě dětí, na které se zaměřuje práce i soudy (Matějček, 1992).

Pro rodinu, kterou tvoří rodiče a děti užíváme termín rodina **nukleární** (jaderná). Pokud se bavíme o rodině rozšířené o strýce, tety, o blízké příbuzné apod., nazýváme ji rodinou **rozšířenou** (velkou). Rodina, do které se jedinec rodí a vyrůstá v ní, je rodina orientační. Rodinu, kterou dítě později samo vytvoří, označujeme pojmem prokreační.

3.1 Definice rodiny

V definicích o rodině se objevují různá pojetí napříč sociologií, pedagogikou, ekonomii, právem atd. Velký sociologický slovník definuje rodinu jako: „*Původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů*“ (Petrušek a kol., 1996, s. 54).

Oproti tomu Jandourek (2007) popisuje rodinu jako skupinu osob, která je spojená buď manželstvím, adopcí nebo pokrevním příbuzenstvím. Musí tvořit jednu domácnost a je mezi nimi vzájemná interakce. Za obvyklé je považováno to, že jsou to manželé, rodiče, děti a sourozenci. Také by měla být rodina rozlišena od domácností, kde se objevuje více strážníků a také od pouhého sdílení společného místa bydliště, a to i v případě příbuzenství pokrevního. Důležitým faktem v této definici je, že jsou rodiče zodpovědní za výchovu dětí.

Jelikož s dětmi v diagnostických ústavech je prováděna přímá i nepřímá pedagogická práce uvedeme i pedagogickou definici z Výkladového slovníku pedagogiky, který rodinu uvádí jako malou skupinu osob, která žije společně a je spojena manželstvím nebo i partnerstvím, úzkými citovými vazbami a pokrevními svazky. Přičemž je to útvar, který je institucionalizovaný a nachází se v něm nejméně tři osoby, mezi kterými je existence manželských, příbuzenských, partnerských a rodičovských vztahů (Kolář, 2012).

Většina definic ve své celé šíři pojetí se také shoduje na vzájemné pomoci, odpovědnosti, uspokojování základních biologických, psychologických a sociálních potřeb

nebo se shoduje na faktu, že rodina je místem, kde jsou hluboké emocionální vazby. Vždy se za rodinu považuje skupina lidí, tedy obecně je zde vidět shoda, že rodina tvoří společenství (Hartl, Hártlová, 2000), (Kramer in Sobotková, 2001).

Kramer (1980) ve své definici uvádí: „*Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoliv mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.*“ (Kramer in Sobotková, 2001, s.24).

Nicméně rodina z komplexního hlediska není jednoznačně definovatelná. Definice, které se opírají o příbuzenství, které vznikne narozením vlastních dětí nebo sňatkem, jsou již příliš úzké. Vyskytují se rodinná soužití, kde žije jeden dospělý s jedním nebo více dětmi. Zde se objevuje pouto pouze rodičovské. Což je ve své podstatě významný fakt, jelikož na rozdíl od partnerství nelze biologické rodičovství zrušit a je definitivní. Je možné předat rodičovská práva jiné osobě v případech, které jsme psali v samostatné kapitole o náhradní péči. Česká demografie užívá pojmu rodinná domácnost v případech, kdy se dospělý pár opačného pohlaví nachází ve stejné domácnosti, ačkoliv existuje mnoho jiných forem rodinného soužití, je právě tento typ českou demografií vyhrazen (Matoušek, Pazlarová 2014).

Důležité je ovšem zmínit, že vnější znaky rodiny jsou pro dítě nevýznamné. Dítě může cítit a zažívat rodinnou výchovu i v takovém lidském společenství, které dle všeobecného názoru rodinou vůbec není. Je podstatné poukázat na fakt, že ačkoliv rodina je dle vymezení opravdu rodinou, nemusí ještě fungovat tak, jak by měla. Důležitý faktor v rodině je totiž uspokojování základních psychických potřeb dítěte po dostatečnou dobu a v dostatečné míře. Jedině tak lze dosáhnout zdravého vývoje duševní stránky dítěte, a aby bylo dítě společnosti k užítku (Matějček, 1992).

Pokud se ohlédneme do historie, tak antická charakteristika již vymezovala člověka jako tvora společenského. Dle našeho skromného názoru je tohle označení stále platné. Lidská společnost je důležitá pro přežití jedince, aby člověk mohl společnosti využít je třeba jí respektovat, socializovat se. Sám svým působením ji poté mění a dle svého chování z části přetváří. Rodina je jakousi dělohou společnosti a je ve společnosti základním stavebním kamenem (Trpková, Chvála, 2004).

3.2 Funkce rodiny

Rodina je společenstvím, které v Evropě až do 18. století zajišťovalo pro své členy ekonomické zázemí, vzdělání a péči ve zdravotně nepříznivé situaci. O významnosti nebo nutnosti patřit a být součástí rodiny se nevedly žádné diskuse, byť i proto, že mimo společenství rodiny nebylo možné přežít. Pokud někdo neměl rodinu vlastní, byl v rodině jako teta nebo strýček. Zejména ve středověku by jinak měl blízko k postavení na úplném okraji společnosti. Dnes je tomu samozřejmě jinak a spektrum funkcí rodiny se dozajista tenčí - některé ubývají na síle, ale stále nejsou úplně vymizelé. Zhruba na počátku 20. století se v Evropě dostává k těmto funkcím stát a částečně tyto funkce přebírá. V současné době má tedy rodina v západní civilizaci za úkol výchovu dětí, vztahová podpora dospělých a finanční podporu všech členů. Ačkoliv v minulosti bylo podniknuto mnoho pokusů o plné nahrazení rodiny, nahradit plnohodnotně funkčnost rodiny (vyjma finanční stránky) nelze (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Kraus (2008) definuje funkce rodiny, a to biologicko-reprodukční, sociálně ekonomickou, ochrannou pečovatelskou, socializačně výchovnou, relaxační a emocionální. Tyto funkce rodiny následně popíšeme:

Biologicko-reprodukční funkce

Biologicko-reprodukční funkce rodiny má smysl jak pro jedince, který rodinu tvoří, ale zejména i pro společnost jako celek. Pro úspěšnost společnosti je důležité mít stabilní základnu, která je nepochybně závislá na počtu narozených dětí a je to tedy v zájmu společnosti jako takové, aby byl dostatečný nárůst populace. Tuto skutečnost začíná komplikovat fakt, že ve většině vyspělých zemí je v popředí profesní růst a dítě je vnímáno jako komplikace (Kraus, 2008).

Sociálně ekonomická funkce

Rodina má zásadní význam v rozkvětu ekonomiky dané společnosti, jednak výkonem své profese, ale i odběrem a odevzdáním peněz zpět do systému. Rodina je velice důležitým spotřebitelem na trhu. Pokud je ekonomická funkce narušena, nejčastěji se projeví v hmotném nedostatku (tamtéž).

Ochranná (pečovatelská) funkce

Význam ochranné funkce je v obstarání biologických, zdravotních a hygienických potřeb všech jedinců v rodině. Z větší části tuto funkci plnil stát v době komunismu, po roce 1989 je očekávána větší účast rodiny samotné, jak z hlediska vyšší finanční stránky, tak i z pohledu následné rodinné péče, kdy jsou pacienti propouštěni z nemocnice dříve, než kdysi (Kraus, 2008).

Socializačně-výchovná funkce

Velice klíčová funkce rodiny je socializačně-výchovná stránka. Jak již jsme zmínili, rodina je prvním socializačním činitelem jedince a hraje naprosto zásadní roli v převzatých vzorcích chování, hodnot a návyků. Všechny tyto prvky, které se dítě v rodině naučí, by mu měly pomoci se připravit do praktického života a osamostatnění se. Často se stává, že rodina ve výchově selhává a myslí si, že učitelé chyby ve výchově napraví. O nevhodných výchovných stylech v rodině se budeme bavit v následující podkapitole, avšak za nejvhodnější výchovný styl lze považovat demokratický, který dopouští diskusi a je založen více na typu přátelského vztahu (tamtéž).

Rekreační (relaxační), zábavná funkce

Funkce relaxační je důležitá pro všechny členy rodiny, nejvíce však pro děti. Naplňování této funkce záleží na tom, jak spolu tráví čas rodina dohromady, jak z hlediska dovolené, tak celkově volného času nebo jakým koníčkům (tamtéž).

Emocionální funkce

Emocionální funkce, je ze všech nejpodstatnější. Nelze ji totiž nahradit. U dítěte se projevuje touhou po bezpečí a ochraně. Dítě potřebuje někoho, komu se může svěřit, kdo mu bude oporou ve špatných situacích, kdo mu bude věřit a mít ho rád. To vše dítěti dává pocit bezpečí a smyslu života (Kohoutek, Ocetková, Štěpánik, 1998).

3.2.1 Poruchy funkce rodiny

Povědomí ohledně fungování vztahů uvnitř a vně v rodiny v kontextu se společenskou normou je velice důležitý faktor v posuzování dítěte a jeho celkového stavu. Je tedy velice důležitá práce spolupráce s dětským lékařem a dalšími pracovníky, kteří se dostanou do interakce s rodinou a mohou objevit poruchu v rodině, která může spočívat v nedostatečném

uspokojování základních potřeb. Definice poruch v rodině je stále nepřesná, užívají se pojmy jako neúplná rodina, nefunkční rodina, rozvrácená rodina, asociální rodina apod. Mohou se vzájemně překrývat a také nemusí vyjadřovat problém pro dítě samotné (Dunovský, 1999).

Dunovský (1999, s. 101) uvádí: „*Poruchou rodiny rozumíme takovou situaci, kdy rodina v různé míře neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou a vyjádřené v očekávání na přiměřené začlenění jejich členů do společnosti (zde především děti).*“ Autor dále dodává, že v obecném pojetí lze poruchu rodiny definovat jako neúspěch některého člena nebo většího počtu členů rodiny, který se projevuje v neplnění jedné nebo více základních rodinných funkcí.

Existují různé důvody, proč rodina nefunguje. Dunovský (1999) uvádí několik důvodů poruch rodin:

Rodiče se o dítě nemohou starat

Důvodů proč se rodiče nemohou o dítě postarat, může být mnoho. Mohou to být situace negativního vlivu přírody nebo celkového problému ve společnosti (válečný stav země, nedostatek potravin) nebo oslabení rodiny a jejího systému (smrt v rodině, nemoc nebo úraz). Zájem rodičů o výchovu tedy je, jen jim to znemožňuje určitá životní situace.

Rodiče se neumějí či nedovedou postarat o dítě

V případě, že se rodiče neumějí nebo nedovedou postarat o dítě, důvody lze nalézt v rodinném systému a rodičích samotných, což se projevuje v neschopnosti zabezpečit dětem nejméně přiměřený vývoj a uspokojit potřeby aspoň v základním rozmezí. Často tato situace nastává díky nezralosti rodičů nebo s faktem, že se neumějí vypořádat s životními obtížemi jako handicapované dítě, mimomanželské narození dítěte nebo, že je dítě přijaté v náhradní rodině. Nejen tyto případy mohou vést až k takovému důsledku narušení rodiny, že dochází k rozvodu manželů, dítě se dostává do velice nepříznivé situace. Samotnou těžkou situaci pro dítě mohou rodiče ještě zhoršit svým jednáním samy k sobě a svým aplikováním hněvu na druhého přes dítěte jako prostředníka.

Rodiče se nechtějí starat o dítě

Jako třetí důvod narušené funkce rodiny může být to, že se rodiče nechtějí starat o dítě. Velice často se zde objevují poruchy v osobnosti rodičů, chybí zde zájem o dítě, o jeho potřeby a díky tomu neposkytují řádnou péči. Takoví rodiče mohou dítě i opustit. Jedná se

tedy o velice škodlivou a pro dítě nevyhovující péči, dítě tělesně i psychicky strádá, což nezřídka kdy vyústí v syndrom týraného či zanedbaného dítěte.

Rodiče dítě týrají a zneužívají

Další kategorií a rodinných poruch jsou momenty, kdy rodiče svým jednáním děti vědomě týrají, ubližují jim a zneužívají je. Hlavním specifikem je nenávisť rodičů k dětem, což se projeví v různých nedůstojných a zbabělých praktikách jako je sexuální zneužívání. Toto jednání může způsobit i osoba, která není rodič, ale je součástí širšího kruhu rodiny, avšak rodiče o tomto jednání vědí, zlehčují jej a akceptují.

Rodiče se o dítě nadměrně starají

Posledním typem je nadměrná péče o dítě. Ačkoliv se to může v porovnání s ostatními kategoriemi zdát nedůležité, o děti v těchto rodinách je postaráno v takové míře, že nejsou v pozdějším budoucím životě schopni fungovat samostatně a nerespektují ostatní jedince.

3.3 Výchova v rodině

Výchova je oblastí, o které se denně vedou dlouhé diskuse. Správný rodič si často klade otázku o výchově svého dítěte, často o tom vede hovory s jinými rodiči. Vývojová psychologie sice odpovídá na otázky ohledně různých etap vývoje dítěte, avšak sama nedává odpovědi na otázky výchovy. Výchova je tedy na rodiči, který by se měl specifiky z vývojové psychologie řídit, koneckonců byl to i požadavek velkého pedagoga J. A. Komenského, který kladl důraz na přirozenost výchovy, neuspěchanost a dětinskost, což vysvětloval tím, že s dětmi jednáme a musíme se přizpůsobit jejich chování a uvažování (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Čáp (1996) uvádí, že výchova se chápe v klasickém podání jako záměrné působení k určitému cíli. Dospělí působí na děti a využívají u toho určitý typ výchovných prostředků a metod (typické jsou odměny a tresty a přesvědčování). Dále autor mluví i o působnosti výchovy zvenčí, tedy mimo rodinu. Jsou to především výchovné instituce a učitelé, média a okruh přátel.

Pro upřesnění výchovy bývá navrhováno rozdělení tří významových koncepcí. První je normativní vymezení pojmu výchova. Výchova zde představuje jednání ve výchově jako záměr dosáhnout kladného cíle (normy) ve vývoji vychovávaného. Předpokládá se, že

vychovatel bude mít dobře nastavený hodnotový žebříček. Preskriptivní pojetí výchovy mluví o způsobech, které směřují k uskutečnění daných cílů (jsou převážně určovány morálkou společnosti, školní institucí a užší okruhem rodiny). V posledním, deskriptivní pojetí výchovy, se prohlíží všechny specifika a metody, které vychovatelé užívají, jak z hlediska pozitivních či negativních výsledků. Nehodnotí se, ale popisuje se a je žádoucí sledovat i to, jak se z dítěte může stát jedinec agresivní, narcistický apod. (Langmeier, Krejčířová, 1998).

3.3.1 Výchovné styly

Osobnosti rodičů výrazným způsobem přispívají celkové podobě emocionálního a sociálního klimatu v rodině. Jednotlivá individualita rodiče přináší výchovné postoje rodičů, které přináší určité výchovné chování. To je vybudováno z vlastní zkušenosti z dětství, založené na vztahu k rodičům, dalším osobám podílejících na výchově (vychovatelé, prarodiče atd.), jejich psychosociálním a citovém vývoji, intelektu, vzdělání, žebříčku hodnot a dalšími specifiky jako jsou napětí a například úzkosti ve vztahu k dítěti (Matějček, 1992).

Existují tři základní styly výchovy. Jako první uvedeme **autoritativní styl výchovy**, kde rodiče nebo vychovatel využívá většího počtu rozkazů, trestů. Více hrozí, nežli respektuje přání a potřeby dětí, nesnaží se dětem porozumět. Velkou roli zde hrají zkušenosti vychovávajícího, které výrazným způsobem ovlivňují jeho úsudek a rozhodnutí. Dítě v tomto stylu výchovy má velmi málo možností, jak projevit svou iniciativu a samostatnost. Mírnější a slabší řízení, které můžeme označit za **liberální výchovu**, se projevuje tak, že dítě je naopak řízeno velmi málo nebo vůbec. Na dítě jsou sice kladeny nějaké požadavky, ale není zde žádná kontrola, zdali byly splněny či nikoliv a není to ani důsledně požadováno. Posledním typem výchovy je **demokratický styl**. Při tomto typu výchovy má dítě přehled, dostává se mu méně příkazů a je podporována jeho iniciativa. Namísto trestů a zákazů je užíváno názorného příkladu. Dítěti je často nabízeno více možností řešení, ze kterých si může samo vybrat. Vychovávající je otevřen diskusi a naslouchá případné zpětné vazbě dítěte. Tento styl se považuje za netradiční, avšak děti právě tento typ výchovy hodnotí nejlépe, avšak může se projevit nespokojenost se slabším řízením (Čáp, 1993).

3.4 Vztah rodič a dítě

Rodič a dítě mají k sobě vzájemná práva a povinnosti. Rodič musí plnit tzv. rodičovskou odpovědnost, kterou rodiče vykonávají ve vzájemné shodě a v souladu se zájmy dítěte, což ve své podstatě znamená, že rodiče musí brát v potaz názor dítěte na určité skutečnosti, které se ho týkají, a to v souvislosti s jeho stupněm vývoje a rozumovou úrovní. Dítě má také povinnost spolu s rodiči si pomáhat s ohledem na jejich důstojnost. Co je velice důležité zmínit je to, že rodiče mají být všestranným příkladem svým dětem, a to zejména v oblasti chování v rodině a způsobu života. Rodičům je povoleno využít výchovných prostředků, ale jen do té míry, pokud to neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a důstojnost (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník).

Rodič hraje ve vztahu k dítěti určité role, mohli bychom je označit za funkční vztah a osobní vztah. Rodič, který pečuje o mladého člověka ve vývinu, ho musí naučit jisté věci, aby se dobře choval jak v rodině, tak ve společnosti. Vyžaduje to nastolit, určitá pravidla a hranice, která budou ohraničovat jeho možnosti v chování. Tyto úkoly spadají mezi funkční stránku vztahu. Další část vztahu je osobní stránka, jak z názvu vyplývá, patří sem osobní projevy, například projev péče, lásky, úcty, žertování aj. Může se stát, že je kladen moc velký důraz na funkční vztah a osobní vztah je v pozadí. Často také převládá názor, že by jim žertování a přátelství oslabilo funkční typ vztahu (Raser, 2000).

Drtivá většina případů dětí, které se ocitnou v diagnostických ústavech, pocházejí z rodin, které nějakým způsobem neplní funkci a dítě v této rodině je zanedbáváno nebo dokonce i týráno. Již jsme zmínili dříve různé důvody, které mohou být příčinou, proč rodiče neplní svou úlohu. Tyto děti mají tedy velice závažně narušený vztah s rodiči a dost často je to důvod jejich problémového chování. Týrané děti jsou agresivnější nebo ustrašenější než jejich vrstevníci, ale mohou alespoň se svými vrstevníky držet krok v edukačním procesu, oproti dětem zanedbaným, které pro rodiče jakoby neexistuje. Nelze říct, která rovina má závažnější podíl na vzniku problémového chování, je však možné konstatovat, že v obou případech nefunguje funkční ani osobní vztah tak, jak by měl (Matoušek, 1993).

4 Poruchy chování u dětí

V této kapitole se zaměříme na poruchy chování u dětí. Za dítě v naší práci považujeme jedince, který nedovrší plnoletosti, ve výjimečných případech pojem dítě lze považovat i v případech, kdy se v diagnostickém ústavu mimořádně objevuje i osoba starší 18 let. Poruchu chování můžeme chápat jako určitou odchylku v oblasti socializace, kdy dítě není schopno respektovat obvyklá pravidla na stupni, který odpovídá jeho věku, respektive jeho rozumovým schopnostem. Dítě by mělo být ve svém vývoji vedeno ke schopnosti rozpoznat žádoucí a nežádoucí chování v kontextu k určité situaci. V pozdějším životě by mělo být dítě schopno tyto situace rozlišovat samo. Klíčový je zde pojem pocitu viny, kdy si dítě uvědomuje, že udělalo něco špatně. Vše je založeno na rozumových schopnostech dítěte, které se vyvíjí. Není tak možné požadovat od dítěte dodržování pravidel určitého typu, aby chápalo jejich význam v určitém stupni vývoje, když z hlediska vývoje psychiky je to pro dítě nepřirozené a neuskutečnitelné. Dítě musí umět odložit nebo se vzdát aktuální potřeby a reagovat s rozmyslem a s klidem a brát zřetel na reakce okolí (Vágnerová, 2014).

Porucha chování je obecně vnímána jako nepříliš pozitivní informace, vyjadřuje jakousi negativní charakteristiku jedince. Dnes mají lidé většinou porozumění k osobám smyslovým, rozumovým nebo tělesným oslabením, máme snahu těmto jedincům pomoci a podpořit je, avšak u dětí s poruchami chování nás spíše provokují k odmítavému postoji. U dětí se smyslovým, tělesným nebo rozumovým postižením nás nenapadne hledat, kdo tuto jejich životní situaci zavínil, avšak u dětí s problémovým chováním viníka hledáme a nejčastěji označíme rodinu dítěte, jako tu, díky které se problémy vyskytly. Ačkoliv je z velké části toto tvrzení pravdivé, je potřeba se i zamyslet nad tím, jestli i naše pole působnosti nenesou vinu. Často je to právě ve školách, které mohou mít výrazný podíl na rozvoji nebo vzniku problémového chování dítěte. O tom, jestli má dítě genetické sklony k jistému chování, není pochyb. Avšak žádné dítě se nerodí jako problémové, není to tedy věc, kde dominuje genetický faktor, pouze má určitý podíl (temperament daného jedince). Faktory prostředí mají v oblasti chování největší vliv a mohou rozvíjet jak negativní, tak pozitivní reakce na určité podněty (Vítková, 2004).

Vojtová (2013) uvádí rozdíl mezi problémy v chování a poruchami chování. Dítě s problémy v chování je si svých problémů vědomo, vadí mu a chtělo by je eliminovat. Normy nenarušuje schválně, ale porušování vzniká na základě konfliktu mezi jeho vnitřními potřebami a požadavky zvenčí. Dítě v této situaci neumí vybrat takový typ chování, který je

slučitelný s vnějšími požadavky. Skutečnosti nepomáhá ani společenská nálepka, která dítě definuje jako problémové. Dítě tímto trpí a vytváří mu negativní citový zážitek. Nedokáže si však pomoci ve svém chování a jeho nápravou se stává další neadekvátní rozhodnutí. Oproti tomu dítě s poruchami v chování není s danými normami v rozporu, ale neakceptuje je, případně je zcela přehlíží. Takové dítě zpravidla necítí vinu svého jednání. Rozdíl mezi těmito typy chování lze vidět i v délce jejich trvání. Problémy v chování jsou krátkodobé nebo se objevují nahodile či v případných periodách, na základě určitých situací, kde se objevil konflikt s okolím. Avšak poruchy v chování jsou dlouhodobějšího charakteru, na rozdíl od prvního typu chování zde nestačí pouze cílená pedagogická opatření v rámci školy, ale speciální intervence. Ta je prováděna speciálními pedagogy a psychology, kteří na dítě cílí speciálními pedagogickými a psychologickými metodami (Vojtová, 2013), (Vágnerová, 2001).

Důležité je zmínit, že ačkoliv jsou pojmy problémové chování a poruchové chování jednoznačně definované a odlišené, je těžké v praxi určit, o jaké chování se jedná. Mnohdy je to kombinace obou těchto typů nebo rozlišení tohoto chování proběhne až na základě práce sociálně-právní ochrany dětí nebo v rámci diagnostiky v diagnostickém ústavu.

4.1 Příčiny poruch chování

Pokud se bavíme o poruchách chování u dětí, je nutné se také ptát na příčiny těchto poruch. Jen tak můžeme lépe pochopit dítě a efektivněji s dítětem pracovat. Když nahlédneme do historie, byly zde různé odůvodnění motivů tohoto chování. Přes náboženské důvody, kde se kladl důraz na jedince a jeho duši, kdy člověk byl zodpovědný za svá jednání, byl tedy kladen důraz na vůli jedince činit dobro nebo zlo. Tuto skutečnost podtrhoval i John Lock ve svém tvrzení o dítěti jako nepopsaném papíru (tabula rasa), kde stěžejní úlohu přebírá právě výchova, tedy rodina a prostředí kolem dítěte. Nepomíjel vnější faktory zcela, ale vyzdvíhal mnohem více faktory vnitřní, kde se zaměřoval hlavně na tělesnou, mravní a rozumovou výchovu (Hábl, Janiš, 2010).

Později se začaly objevovat teorie o vrozené predispozici ke kriminalitě. Frenologie je dle psychologického slovníku (Hartl, 1993) nauka, jejímž zakladatelem byl F. J. Gall, která se snažila z rozměrů tvaru lebky usuzovat charakter a psychické vlastnosti člověka. Často se přepokládalo, že dítě kriminálního bude opět provádět kriminální činy. A je mu to tedy

geneticky předurčeno. Dnes je v obecné povědomosti, že poruchy chování mohou mít biologické, genetické a psychosociální faktory.

Biologické faktory

Již jsme zmínili teorii zakládající se na úvaze o „rozeném zločinci“, další již přežitou příčinu delikvence (provinění) můžeme spatřit v pohledu H. H. Goddarda, který se zaměřoval na oligofrenii (nízká úroveň mentálních schopností), v jeho výzkumu se mu nepodařilo souvislost přesně vymezit, a tak nelze tuto teorii brát jako prokázanou (Fischer, Škoda, 2009).

Avšak v dnešní době máme k dispozici výzkumy, které ukazují, že poruchy chování mají souvislost s nižší úrovní aktivace autonomního a centrálního nervového systému. To se může projevit v potřebě vyhledávat více stimulů, než je běžné u ostatních dětí. Oslabení struktury či funkce centrálního nervového systému (rozdílnosti v rozlišování obou hemisfér, změny v úrovni neurotransmiterů atd.) může mít více důvodů vzniku a samotná skutečnost se může pojit na období před a během porodu (například úraz hlavy dítěte, infekce, nedostatek kyslíku díky přidušení). Biologický faktor můžeme tedy brát jako rizikový faktor, který zvyšuje možnost nežádoucího typu reagování (Ptáček in Pugnerová, 2016).

Genetické faktory

Genetický faktor souvisí s faktorem biologickým, mnoho autorů biologický i genetický faktor nerozlišuje. My jsme je však uvedli záměrně, jelikož v biologických faktorech uvádíme a především vyzdvihujeme možné komplikace během těhotenství a při porodu, což se nedá uvést do genetické roviny. Za genetické faktory uvádíme to, co dítě „zdědí“ po svých rodičích ve své genetické výbavě (což ani při dnešní medicíně není jednoduché rozlišit od biologických faktorů). Bude zde patřit především temperament, kde je riziko impulzivity, egoismu, apatie, odmítání sociálních norem (Orel, 2012, Švarcová, 2002).

Je nutné zmínit vztah mezi poruchami chování a ADHD (hyperkinetickým syndromem). Existují výzkumy, které tvrdí, že u jedné třetiny chlapců a poloviny dívek s diagnostikovanou poruchou chování je výskyt i poruchy pozornosti s hyperaktivitou. ADHD může být jedním z důvodů existence poruch chování. (Pugnerová, Kvitová, 2016)

Psychosociální faktory

Již jsme zmínili faktory, které můžeme nazvat jako vnitřní, se kterými dítě a okolí sice může pracovat, ale jistý základ je neměnný. Psychosociální faktor má taktéž svou roli na

rozvoji poruch chování. Pokud se dítě vyskytuje v prostředí, kde postrádá dostatečný počet podnětů a celkově se dá toto prostředí považovat za nevhodné, je tu velká pravděpodobnost převzetí nežádoucích projevů v chování. Jak již jsme zmínili v samostatné kapitole, nejdůležitějším sociálním prostředím je rodina. Nejen, že poskytuje dítěti prvotní a základní zkušenost, ale dítě se zde učí rozpoznávat sociální signály, přiměřeně na ně reagovat a může zde převzít jiný hodnotový systém, než který uznává společnost. To se může projevit v nežádoucím způsobu chování, nicméně dítě jej považuje za zcela normální (Vágnerová, 2014).

Negativní působení mohou způsobovat i jiné sociální skupiny, v největším počtu případů jsou to vrstevníci, zejména v období středního dětství a dospívání, kdy sílí vrstevnický vliv, nebo na základě vztahu s rodiči. Velký vliv můžeme zaznamenat i prostřednictvím médií a celkových vzorů pro dítě, jak ve školních institucích, tak na internetu (Vágnerová, 2014).

Do problémového chování dítěte se může promítnout i vážná nehoda, incident nebo neštěstí, které se mohlo přímo stát dítěti nebo kterému mohlo být dítě pouze svědkem. Typické je potom jednání dítěte ze strachu, kdy mohou být podrážděné a úzkostné a na určité situace reagovat jinak. Mohou se jim vracet vzpomínky ve snech, ale i ve škole. Rodiče nemusí tuto příčinu objevit, jelikož dítě se málokdy svěří přímo v rodině, nejčastěji se tak stane mimo rodinný kruh. Další negativním faktorem může být nemoc. Například děti, které onemocní cukrovkou, mají velké potíže nemoc zvládat. Nemusí to však být nemoc pouze dotyčného dítěte, ale i rodičů nebo sourozenců. Podobně také může působit smrt někoho blízkého z rodiny nebo rozvod rodičů. Ve všech těchto případech platí, že záleží na dané osobnosti dítěte, komunikaci v rodině a pomoci širšího okolí (Train, 2001).

4.2 Klasifikace poruch chování v dětství a adolescenci

Poruchy chování zařazujeme, stejně jako kriminální činy a činy, které nejsou trestní povahy, pod pojem sociální deviace. Nezařazuje se zde tedy pouze trestná činnost, ale i další podoby protispolečenského jednání. Tedy v celkovém součtu zde mimo krádeže, vraždy apod., zařazujeme i nerespektování školního řádu, chození za školu aj. Do takového chování nelze zařadit případy, kdy jedinec pochází z jiného kulturního prostředí nebo je tato osoba mentálně postižená. Porucha chování má také v každé kultuře jiné ohraničení a jinou podobu. Nutno je také podotknout, že záleží na kontextu situace, kdy v určitém případě je tolerováno

kouřit cigaretu (v místech k tomu určených) a kde nikoliv (v uzavřeném prostoru na Univerzitě Palackého v Olomouci) (Švarcová, 2009).

Téměř každý jedinec se v životě dostal do situace, kdy nedodržel společenskou normu (nedošel včas na přednášku, přešel křižovatku na červenou, pozdě odeslal úkol panu doktorovi Svobodovi, nedodržel limit rychlosti v obci atd.). Při analýze poruch chování je složité definovat normalitu a vztyčení specifických i obecně uznávaných norem. U kriminálního činu je to jednodušší, jelikož se posuzuje z pohledu zákona a stanoví se určitý trest. Je tedy důležité se orientovat v normách společnosti a mít tyto nepsané i psané zákonitosti zaryté v podvědomí, pokud tomu tak není, je zde na místě obava výskytu poruch chování, ovšem i při znalosti těchto specifík je zde možnost nežádoucího chování, a to díky faktorům již výše zmíněných (Švarcová, 2009).

Nejčastější členění poruch chování podle forem, obsahu a stupně závažnosti jsou následující:

- **Disociální chování** – zaměřené svou podobou proti společnosti, je zvládnutelné běžnými pedagogickými přístupy. Nejčastěji se vyskytuje v rodině nebo ve škole. Dále se charakterizuje mírnými výkyvy a nesoulady s normou ve společnosti. Někdy také doprovází disociální chování zvláštnosti běžné určitému věku nebo jsou doprovodným jevem u jiných druhů postižení (oslabení kognitivního výkonu atd.). Můžeme zde zařadit nerespektování školního řádu, vzdorovitost, neposlušnost nebo některé typy lži. Jsou řešeny na rovině pedagogického sboru, poradenské instituce a psychologa či speciální pedagoga.
- **Asociální chování** – Objevuje se zde neshoda se zvyklostmi společenské morálky, často se nemusí vyskytovat nebo je na malé úrovni sociální citění jedince. Jeho jednání je v konečném důsledku škodlivé pro něho samotného a v souvislosti s neřešením problémů se k nim nabalují další problémy (záškoláctví – zhoršený školní prospěch). Tento typ chování má dlouhodobější charakter a obvykle i vzestupný trend. Řadí se sem útěky, sebepoškozování, lhaní, odcizení cizího majetku a další. Řešení takových problémů potřebuje speciálně pedagogický postup i zapojení poradenské sítě pracovišť (včetně střediska výchovné péče nebo diagnostického ústavu) a zapojení terapeutických institucí, zdravotnických pracovišť a speciálních výchovných zařízení.
- **Antisociální chování** – Je to chování, které je zaměřeno proti společnosti, poškozuje jak jedince, tak i prostředí kolem něj, společnost, ohrožuje cizí vlastnictví a život. Většinou navazuje na asociální chování a vyvrcholí v porušování zákonů a norem.

Náprava je prováděna výhradně ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy (v případě mladistvého je realizována i ve vězeňských pracovištích). K tomuto chování zařazujeme všechnu trestnou činnost, odcizení, zabití, sexuální delikty, agresivní chování, terorismus, organizovaný zločin nebo trestnou činnost typu gemblersví a toxikomanii. Dlouhodobá náprava s výraznými opakujícími tendencemi, pokud se ocitne ve stejném prostředí (Slomek, 2010).

4.2.1 Agresivní a neagresivní poruchy chování

V této podkapitole uvedeme agresivní a neagresivní poruchy chování. Jsou sice obsahem výše zmíněných rozdělení, avšak rádi bychom čtenáři přesněji přiblížili, o jaké typy chování se jedná.

Pešátová (2006, s.33) popisuje: „*Agresivní chování porušuje a omezuje práva ostatních, a proto je lze považovat za závažnější. Mezi oběma typy není přesná hranice, mohou se různým způsobem kombinovat.*“

Agresivní poruchy chování

Pro agresivní poruchy je typické násilné narušování a omezování práv ostatních, z tohoto pohledu je možné na ně nahlížet jako na nejzávažnější. Můžeme jmenovat dva typy problémových jedinců, kteří nesou znak agresivního chování. Prvním typem je jedinec, který má vysoce agresivní chování, co se týče intenzity a četnosti, bývá obvykle neschopný empatie vůči druhým. Uspokojuje zásadně vlastní potřeby a chybí u něj pocit viny, často má radost ze svého agresivního chování a bývá sadistický. Druhým typem agresivního chování taktéž projevuje agresi, avšak se spojenou impulsivitou a nezralostí autoregulace svého chování, jeho jednání chybí úmysl k agresivitě, chování je nepředvídatelné a prožívá pocit viny nad svým jednáním. Za agresivní chování považujeme násilné chování vůči lidem, vandalismus, přepadávání a týraní zvířat nebo lidí. Trochu odděleně uvedeme šikanu, která je svým způsobem specifická (Pugnerová, Kvitová, 2016).

Šikana je jistým typem agrese, protože se jedná o způsob, jakým se násilí provádí. Obvykle je obětí slabší a bezbranná. Za šikanu nelze brát rvačku nebo hádku tělesně stejně vybavených jedinců, šikana není pouze na fyzické rovině, může se jednat i o posměšky vůči slabšímu dítěti. Motivy k šikaně mohou být různé, jak touha k větší popularitě, tak strach z agresora, a tedy připojení se k němu nebo z „legrace“. Šikanu málokdo provádí ryze za

účelem krutosti, avšak u dětí s poruchami chování se může objevit ve větší míře (Holeček, 1997).

Neagresivní poruchy chování

Za neagresivní chování označujeme takové, které nenesou prvky agresivního chování (záškoláctví, lži, útky, toulání). Pokud se jedná o dětské lži je potřeba vnímat je v kontextu vývoje a určitého věku. Například v předškolním věku jsou dle Čížkové a kol. (2010) typické zvláštnosti dětské psychiky, kdy dítě v některých situacích nedokáže rozlišit realitu od fantazie nebo jisté skutečnosti bere doslova. Různé další případy mohou přetrvávat i do školního věku. Důležité je, že chybí vědomí nepravdy. Oproti tomu pravá lež je definována vědomím o nepravdivosti a je typické sledování nějakého záměru. Může nastat i situace, kdy dítě vědomě lže, avšak užívá lež pouze jako obranu. Dalším typem neagresivního chování je záškoláctví, kořeny má již ve lhaní, útěcích a podvodech. Postupně záškoláctví graduje až do úrovně plánování a realizace, buď v individuální, nebo ve skupinové rovině. Může zde figurovat atraktivita vůdce nebo celá skutečnost působit jako sociální model (Slomek, 2010).

Útky a toulání mohou mít různé důvody, především jde o únik z prostředí, které je dítětem vnímáno jako ohrožující. Může se jednat o útky impulzivní (např. pomsta dospělým, strach z reakce rodičů na vysvědčení) nebo plánované (dítě má naplánováno kam chce utíkat a jak bude postupovat). Oba typy útěků mohou být opakované. Útky mohou být i chorobného typu, kdy souvisí většinou se zdravotním stavem (epilepsie, organické poškození mozku apod.). Celkový projev útěků může vyústit v toulání, které je charakteristické dlouhodobým opuštěním domova. Dalším neagresivním projevem chování jsou krádeže, kde je potřeba posuzovat hlavně místo, způsob a cíl. V závislosti na těchto faktorech lze posoudit míru závažnosti a motiv jedince. Jako poslední projev neagresivního chování můžeme zmínit drogovou problematiku (tamtéž).

4.2.2 Diagnostika poruch chování

Varovné příznaky poruch chování jsou různorodé a často jsou zakryté. Jejich odkrytí se provádí pomocí diagnostiky. Individuální vlastnosti jedince určují chování člověka a spolupůsobí zde, jak již jsme zmínili, genetika, biologický vliv a faktor prostředí. Správná diagnostika ve vhodnou chvíli je základním stavebním kamenem úspěchu (Chaloupka, 1986).

Při poruchách chování u dítěte je v rámci diagnostiky potřeba zjistit, zdali se dítě chová doma stejně jak ve škole, kdy započalo nestandardní chování a co jim předcházelo, údaje o tom, jak probíhal vývoj dítěte, informace o zdravotním stavu, včetně lékařských zpráv, zjištění o kultuře, zvycích dané rodiny a ekonomické situaci. Důležitá je i osobnost dítěte. Výrazně také pomůže informace, jestli rodiče udělali něco pro nápravu chování dítěte a jaký byl výsledek a samotný názor rodičů o tom, jaké příčiny by mohlo mít jeho chování. Podle školského zákona č.561/2004 Sb., mají rodiče povinnost oznámit změny zdravotního stavu nebo jiné zásadní skutečnosti, které by mohly mít vliv na průběh vzdělání. Avšak rodiče často znění zákona neznají nebo považují toto sdělení za velký zásah do soukromí. Je tedy potřeba se sejt s rodiči, projevit zájem o blaho dítěte, dát rodičům dostatek času a netlačit na získání informací, mohli by se totiž uzavřít ještě více. (Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/metodika-identifikace-socialniho-znevychodneni/3-vybrane-oblasti-pedagogicke-diagnostiky/3-5-pedagogicka-diagnostika-chovani-zaka/>).

Dalším postupem může být využití různých diagnostických metod. Vhodnou diagnostickou metodou může být například hra, do které můžeme vstupovat s určitým záměrem nebo necháme dítě spontánně hrát. Můžeme celý proces hodnotit jako celek nebo se zaměřit na určité prvky. Za přínosné je využít kresbu jako diagnostický nástroj. Můžeme sledovat téma, provedení a různé detaily – například jestli chybí některé postavy (např. u rodiny). Můžeme nechat dítě zcela zvolit podobu obrázku nebo dítěti dát instrukce. Další diagnostika nepochybně probíhá ve vyučování, pracovní činnosti, komunikaci s dítětem atd. (Přinosilová, 2004).

Všechny diagnostické postupy zároveň přináší i preventivní charakter, kdy se možné poruše chování může předejít, než se vůbec vyskytne.

4.3 Trestní odpovědnost dětí a mladistvých

Jakmile mladistvý (osoba starší patnácti let a zároveň mladší osmnácti let) spáchá protiprávní čin, v případě mladistvého nazván provinění nebo čin jinak trestný (čin je v daném případě beztrestný), tak soudnictví ve věcech mládeže nejprve posoudí mravní a rozumovou vyspělost mladistvého. Soud tak učiní z důvodu, zdali mohl mladistvý rozpoznat protiprávnost svého činu nebo zdali byl schopen ovládat své jednání. To je velice klíčová informace, jelikož je u něj možné aplikovat ochranná nebo výchovná opatření, která se aplikují i na děti mladší patnácti let. Soud také přihlíží na účinnou lítost, tedy jestli mladistvý

odstraní nebo napraví škodu, kterou způsobil, případně se o to alespoň pokusí a pokud čin neměl trvalé nepříznivé důsledky pro společnost, případně pro poškozeného (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Na základě výše zmíněných bodů ukládá soud buď výchovné, ochranné nebo trestní opatření. Mezi výchovná opatření patří výchovná omezení, napomenutí s výstrahou, výchovné povinnosti, probační program a dohled probačního úředníka. Výchovná opatření mají za cíl podporu a zajištění výchovy mladistvého usměrňováním způsobu jeho života. Jestliže lze vyzorovat, že dodržovat a splňovat výchovné opatření je pro mladistvého nemožné nebo je nespravedlivé opatření od něj vyžadovat, státní zástupce nařízení změni nebo zruší. Další možnost je ochranné opatření, což je ochranné léčení, zabrání části majetku, zabrání věcí, zabezpečovací detence a ochranná výchova (tamtéž).

Poslední možné opatření je opatření trestní, které se soud snaží nařizovat nejméně často. A jen v případech k tomu opravdu nutných. Mezi druhy trestních opatření se řadí například domácí vězení, vyhoštění, zákaz činnosti nebo chovu zvířat, propadnutí věci, obecně prospěšné práce, peněžité opatření nebo peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Avšak nejzásadnějším zásahem do svobody a zdá se nejpřísnějším opatřením zůstává odnětí svobody:

- podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- nepodmíněně.

Poté se posuzuje, za jakých okolností byl čin spáchán, zdali úspěšně plnil probační program nebo jakýkoliv jiný, který mu byl přidělen nebo nahradil škodu či jeho chování vypovídalo o předpokladu, že jeho trestná činnost se nebude opakovat (tamtéž).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

V této kapitole budou rozebrány výsledky výzkumu, který byl prováděn v pedagogicko-psychologických poradnách. Pro naše potřeby byla využita metoda dotazníku, který vyplňovali rodiče nebo zákonní zástupci v zastupující pozici za své děti.

5 Motivace dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu diagnostického ústavu

V této kapitole nalezneme informace o cíli, metodologii výzkumu, popis testovaného vzorku a analýzu našeho dotazníkového šetření.

5.1 Vymezení cíle a metodologie výzkumu

Primárním cílem našeho výzkumu je zjistit, co děti motivuje dodržovat pravidla v diagnostických ústavech. Mezi **parciální cíle** řadíme zjištění, existuje-li spojitost mezi vnímáním smyslu pravidel s pohlavím dítěte. Také zde patří zjištění, jestli dítě, které ví, že jsou pro něj pravidla užitečná, si uvědomuje, proč je musí dodržovat a zda-li jim rozumí. Zajímat nás bude i míra vlivu spokojenosti s pravidly na překonání problému dítěte, nakonec bude předmětem našeho zájmu zkoumat, jaké důvody děti uvádějí, proč jsou umístěni do diagnostických ústavů z hlediska věku.

V původní vizi o podobě výzkumu, bylo provádět rozhovory přímo s dětmi a navštívit tak mnoho diagnostických ústavů napříč republikou. Avšak epidemiologická situace nebyla fanouškem této ideji a tak se neuskutečnila. Praktickou část jsme se tedy rozhodli tvořit pomocí kvantitativního přístupu, a to přesněji dotazníkovým šetřením. Dle Chrásky (2016, s. 158): „*Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“. Naš dotazník se skládá z 8 uzavřených a 4 otevřených otázek, přičemž poslední z nich je možnost zeptat se přímo autora dotazníků. Ačkoliv není předmětem vyhodnocení (pouze jako bonusová zajímavost) byla tato položka důležitá pro zvýšení důvěryhodnosti naší osoby. S důvěryhodností a sympatičností naší osoby pro děti jsme pracovali hned v úvodu dotazníků, kde jsme se jim představili, vysvětlili jim smysl dotazníků a snažili se promlouvat k dětem „jejich řečí“. Všechny dotazníky byly i zpestřeny obrázky elfí lukostřelkyně a

kapitánem Gondoru, Boromirem pro navázání přátelského vztahu s dětmi, a aby si děti uvědomily, že jsme na jejich straně a máme o ně zájem (což je pravda).

5.2 Výzkumné otázky

V této podkapitole uvedeme výzkumné otázky, které jsou obsaženy v našem výzkumu a mají úlohu splnit naše cíle.

- **Výzkumná otázka č.1:** Pokud dítě ví, že jsou pravidla užitečná, uvědomuje si, proč je musí dodržovat a rozumí těmto pravidlům?
- **Výzkumná otázka č.2:** Má spokojenost s pravidly vliv na pocit dítěte, že mu pobyt pomůže v překonání problému?
- **Výzkumná otázka č.3:** Jaké jsou důvody umístění určitých věkových skupin dětí v diagnostických ústavech a liší se tyto důvody na základě věku?
- **Výzkumná otázka č.4:** Objevují se rozdílnosti mezi odpověďmi dívek a chlapců a jaké rozdíly to jsou?

5.3 Průběh sběru dat

Dotazník byl vytvořen ručně při naší vzájemné konzultaci, je uveden jako příloha v této práci. Poté byl přepsán do počítače a uložen v souboru PDF: Šířen byl v měsíci březnu léta páně 2021. V celkovém počtu bylo osloveno 11 diagnostických ústavů. Z počátku jsme oslovovali zařízení pouze skrze elektronickou poštu, později s využitím telefonické komunikace. Po úspěšné domluvě s pracovníky v diagnostických ústavech (řediteli, vychovateli, soc. pracovníky atd.) nám byly dotazníky poslány poštou, emailem (v oskenované formě) nebo jsme si pro ně osobně přijeli. Poté jsme jako první vždy odpověděli na položené dotazy dětí (v dotazníku je možnost zeptat se i nás) a co nejrychleji poslali, jak již jsme zmínili, pobyt dítěte v diagnostickém ústavu není na příliš dlouhou dobu a nechtěli jsme, aby nastala situace, kdy dítě svou odpověď nedostane.

S účastí na výzkumu souhlasili a spolupracovali: Diagnostický ústav pro mládež Ostrava – Škrobálkova 206/16, Dětský diagnostický ústav Olomouc – Ústavní 97, Dětský diagnostický ústav Hradec Králové – Říčařova 277, Diagnostický ústav Plzeň – Karlovarská 67, Dětský diagnostický ústav – Hlinky 140 a Dětský diagnostický ústav Praha 4 – U Michaelského lesa 222. Tedy celkový počet v našem výzkumu je 6 diagnostických ústavů.

Další diagnostické ústavy uváděly jako důvody pro svou neúčast absenci času a omezený personál. V mnoha případech zde hrála roli situace ohledně komplikací spojených s koronavirem. V případech jednoho diagnostického ústavu byla neúčast daného zařízení naše chyba, kdy jsme selhali v komunikaci. Nebudeme zde uvádět názvy těchto zařízení, jelikož to není ani vhodné, ani výrazně významným předmětem pro naši práci.

Celkově nás mrzí, avšak tuto skutečnost chápeme a respektujeme, že se výzkumu neúčastnilo více diagnostických ústavů. Především nás mrzí přítomnost pouze jednoho diagnostického ústavu pro mládež. Avšak musíme opravdu velice poděkovat za ochotu diagnostických ústavů při jejich spolupráci, kdy zasílaly ve svém volném čase dotazníkové materiály poštou, oskenované emailem nebo nám vyšli vstříc v časových nárocích a mohli jsme si je vyzvednout v jakýkoliv smluvený čas.

5.4 Popis testovaného vzorku

Celkový počet respondentů se vyšplhal na číslo 76. Z tohoto čísla bylo 41 chlapců, 32 děvčat a 3 tři respondenti, kteří neuvedli své pohlaví. Nejvíce bylo dětí ve věku 14-15 let – 42 respondentů (55,26%). Ve věku 10-13 let bylo celkem 20 respondentů (26,32%). Děti ve věku nejbližší k dospělosti (16-17 let), bylo přesně 12 (15,79%). Poslední věková skupina 7-9 let byla složena pouze ze dvou respondentů (2,63%). Musíme podotknout, že nižší počet respondentů ve věku 16-17 let je vlivem toho, že našeho výzkumu se diagnostický ústav pro mládež, kde jsou umístěny tyto děti, účastní pouze jeden.

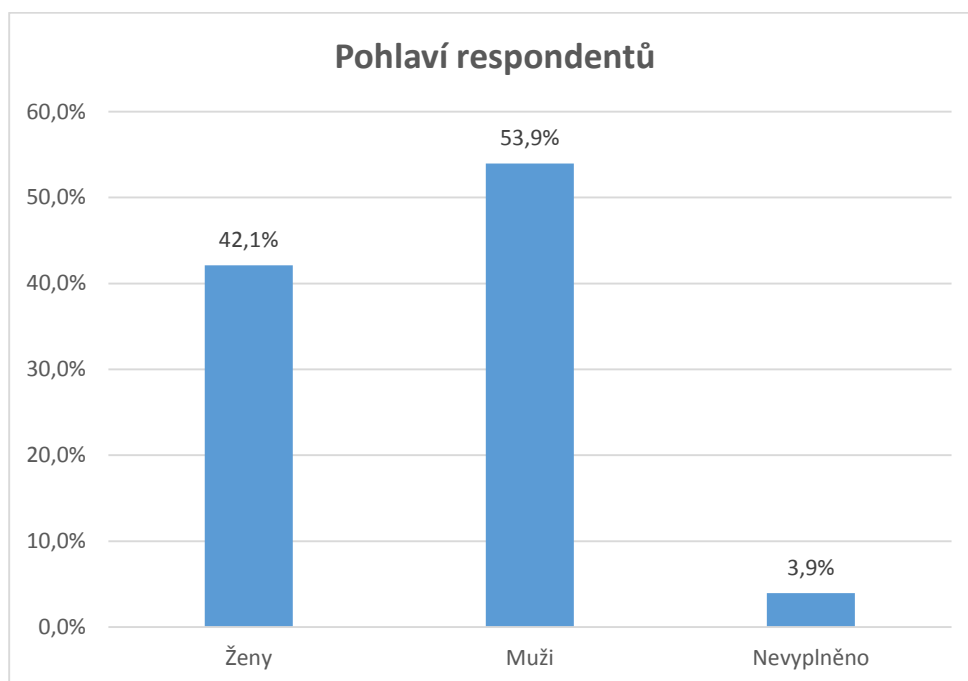
Největší počet respondentů je z DDÚ Praha 4, který dosáhl až na číslo 20. S číslem 14 náš výzkum obohatil DDÚ Plzeň, DDÚ Hradec Králové a DDÚ Olomouc. Diagnostický ústav pro mládež Ostrava nám poskytl 8 osob.

5.5 Analýza dotazníkového šetření

V následující podkapitole představíme analýzu dotazníkového šetření. Tato analýza prvně uvede data ze všech dotazníků dohromady. Popíšeme zde zjištění z grafů a tabulek. Poté podle měst, ve kterých se diagnostické ústavy nachází. Jako poslední zanalyzujeme odděleně odpovědi chlapců a dívek.

Dotazníkové šetření dohromady

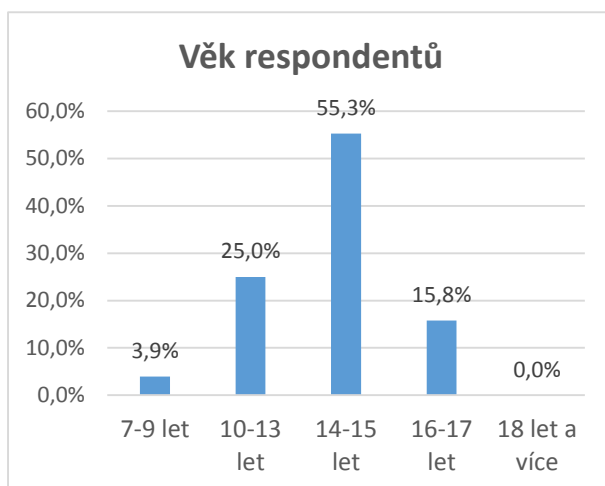
Položka č.1: Pohlaví respondentů

Graf 1: Pohlaví respondentů

V tomto grafu vidíme, že se výzkumu účastnilo 53,9% chlapců, 42,1% dívek a 3,9% neuvedlo své pohlaví. Tato skutečnost nás překvapila, jelikož jsme očekávali mnohem větší počet chlapců. Je to příjemná změna, jelikož nám to zaručí genderově pestřejší výzkum.

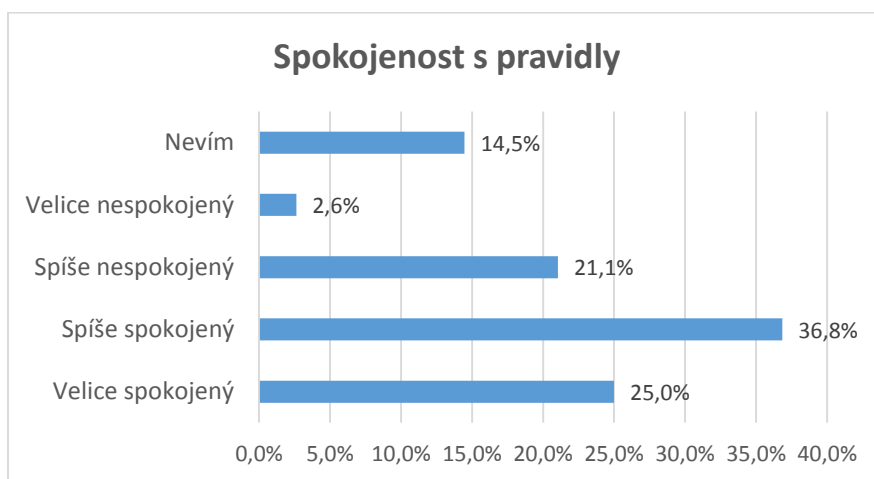
Položka č.2: Věk respondentů

Graf 2: Věk respondentů

Můžeme si všimnout, že nejpočetnější skupinou jsou děti ve věku 14-15 let, poté děti ve věku 10-13 let, následují děti ve věku 16-17 let a jako poslední jsou v našem výzkumu dětské respondenty ve věku 7-9 let. Respondent, který by měl více než 18 let se v našem výzkumu nevyskytuje.

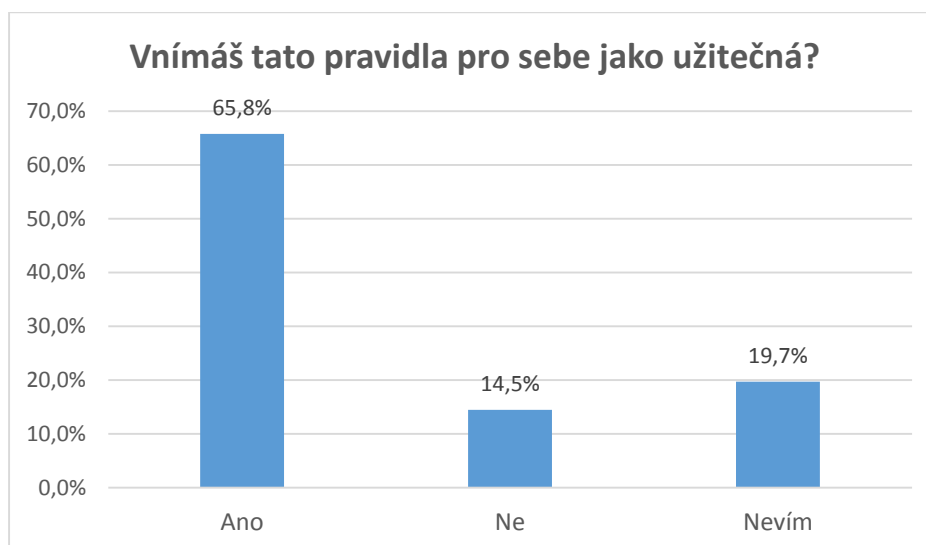
Položka č.3: Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

Graf 3: Spokojenost s pravidly

Největší počet respondentů uvedlo, že je spíše spokojeno, o necelých 12% méně poté byli respondenti velice spokojeni s pravidly. Co se týče nespokojenosti, tak spíše nespokojeno bylo pouze 21,1% a velice nespokojených mizivé procento. To, zdali jsou s pravidly spokojeni nevědělo 14,5% respondentů.

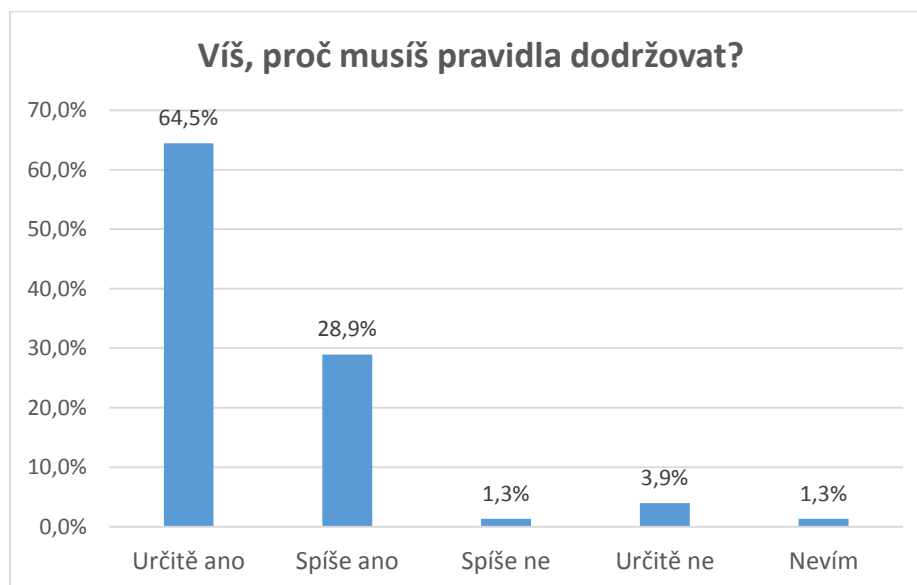
Položka č.4: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

Graf 4: Užitečnost pravidel

V tomto grafu vidíme absolutní převahu názoru, že jsou pravidla v konkrétním diagnostickém ústavu užitečná. Zbylí respondenti s pěti procentovým rozdílem buď že pro ně nejsou pravidla užitečná nebo tuto skutečnost neví.

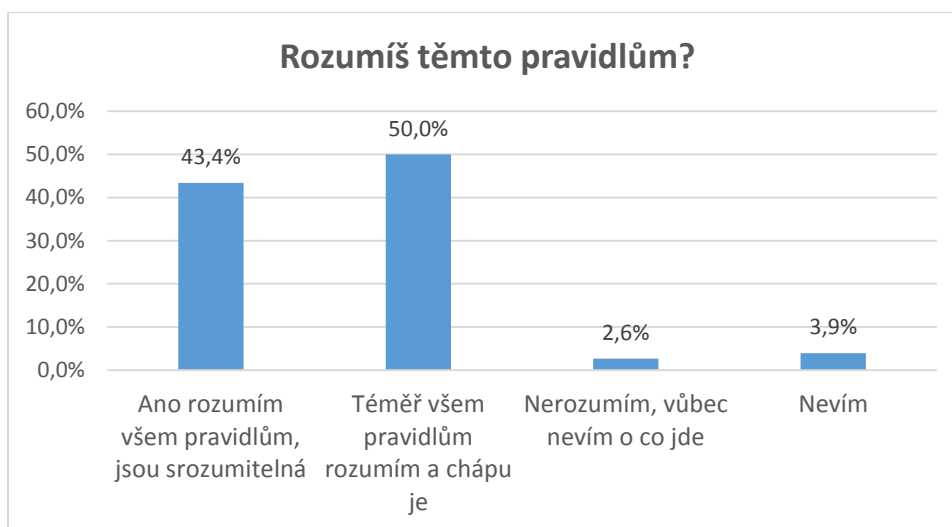
Položka č.5: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

Graf 5: Dodržování pravidel

Zcela určitě měly děti povědomí, proč musí pravidla dodržovat z 64,5%, spíše ano z 28,9%. V mizivém zbytku byla uvedena odpověď buď záporná, nebo neutrální povahy.

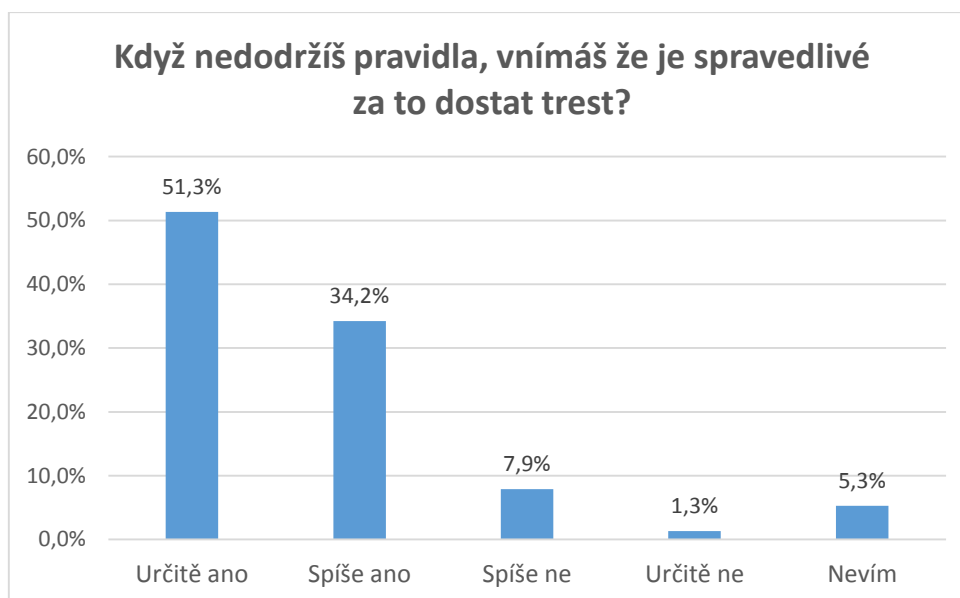
Položka č.6: Rozumíš těmto pravidlům?

Graf 6: Srozumitelnost pravidel

Srozumitelnost pravidel byla na vysoké úrovni u všech dětí. Vliv, že v této položce nejsou větší rozdíly napříč diagnostickými ústavami, může mít i to, že všechny vnitřní řády diagnostických ústavů mají jasnou předlohu v zákoně 109/2002 Sb.

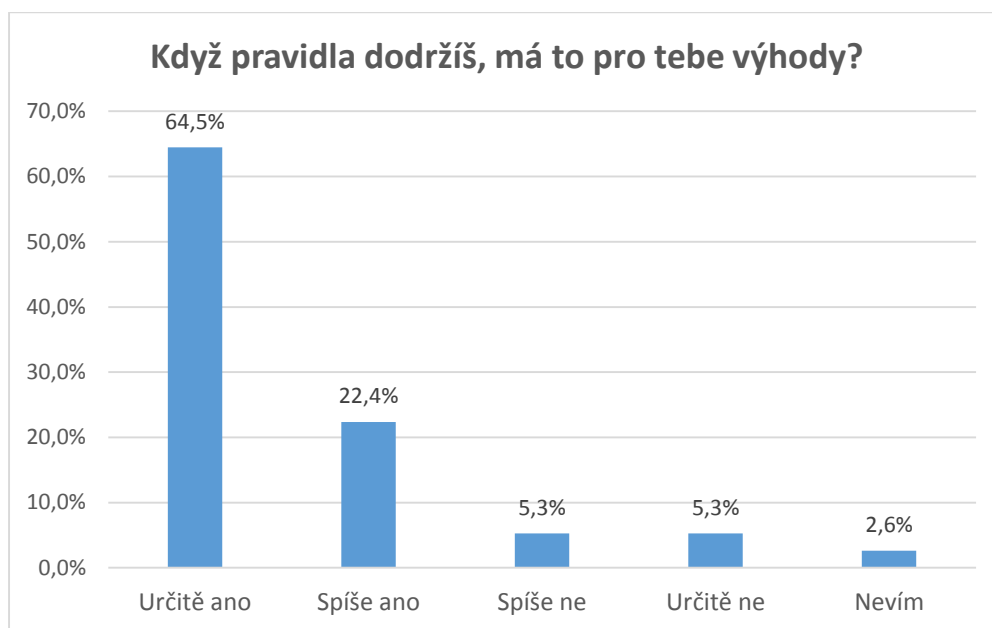
Položka č.7: Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 7: Nedodržování pravidel

Zde vidíme, že zhruba polovina respondentů si myslí, že je určitě spravedlivé dostat trest za nedodržení pravidel. Skoro rovná třetina respondentů si myslí, že je to spíše spravedlivé. Necelých deset procent si myslí, že je to spíše nebo určitě nespravedlivé a pouhých 5% na tuto otázku neznalo odpověď.

Položka č.8: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 8: Dodržení pravidel

Že dodržení pravidel poskytuje výhody si myslí většina dětí, zhruba jedna desetina se domnívá, že tomu tak není a téměř žádný respondent nevěděl, že neví odpověď.

Položka č.9: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu	
Záškoláctví, škola	39
Návykové látky	11
Rodinné problémy	21
Útěky	19
Jiné problémové chování	23
Promiskuita	3
Nerespektování autorit mimo rodinu	5
Krádeže	6
Zneužívání	2

Tabulka 1: Důvod pobytu respondentů

Položka č.10: A co si o tom myslíš?

Co si o tom myslíš?	
Nevím (7x)	No chci se zlepšit
Že nás to moc nezmění	Je to tu trochu nespravedlivé
Vůbec ne, je to tu na ho*vno	Nic (8x)
Pomohlo mě to, určitě ano	Asi ano (2x)
Ne	Že je to vůči mě nefér, nepatřím sem
Je to snad můj život, jaký si ho zařídím, takový ho mám.	Že mé chování před příchodem do ddů bylo velmi špatné
Na prd	Moc mě to nezajímá
Že to, že jsem tady mě zachránilo. Ten týpek už sedí, kdo ví jak by to dopadlo.. udělám si školy	Chtěla bych se vrátit domů a lituju toho co jsem udělala
Že jsem tu celkem zbytečně, až na ty rodiče a mláčení	Docela trapas, naštěstí fotky už neposílám a už nekradu
Pos*al jsem to	Myslím, že je to spravedlivý
hloupost	Jsem prostě deb*il za všechno si můžu sám
Bylo to spravedlivé	Je to smutný
Nemám to dělat	Dá se to
Nemislím si o tom nic	P*čovina
Nebylo to lehký	Jsem prostě blbá
Asi nic	No skrz školi
Že kdybych nebyla rok na útěku tak jsem mohla být doma, udělala jsem chybu a snažím se jí napravit abych se mohla vyučit a být doma	Myslím, že je to blbost a neměla jsem to vůbec dělat, uvědomila jsem si to hned druhý den

Ano myslím si že mi to v něčem pomůže. Aspoň si můžu oddychnout a popřemýšlet nad sebou	Nevím, dělal jsem blbosti a neuvědomovala jsem si následky, asi
Myslím, že jsem to neměla dělat	Že jsem udělala chybu
Je to blbovina tu být zavřená	Osobní, nesdělují
Byla to největší blbost, sociální sítě mi za dnešek vůbec nestojej, dělala jsem kraviny. Domov s rodinou je to nejlepší co jsem mohla mít!	Byla jsem nešťastná, že sem mám jít ale nakonec to tu není zas tak hrozný, myslela jsem si že to bude horší
Po pravdě já nevím	Teď už vím po 9 měsíčním pobytu v DDÚ to všechno nemělo smysl
Že to není správné se takhle chovat, proto jsem tady v DDÚ abych se mohl zlepšit	Že to musím napravit tak aby všechno bylo tak jak má
Že to není v poho	Byli to úplně zbytečnosti
Že bych to chtěl změnit	Byla to špatná věc
Byl sem blbec	Sem tady rád
Zlepšuju se	Zlepšuju se mám jiný chování

Tabulka 2: Osobní názor

Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	9
Ne	1
Možná	2
Nevím	2

Tabulka 3: Překonání problému

Položka č.12: Zeptej se mě na co chceš (bonusová položka)

Zeptej se mě na co chceš.		
Stalo se někdy, že se tu děti porvali až skončili v nemocnici?	Myslíš že se mohu ještě dostat domů? Cosi myslíš o dětech co jsou v DDÚ?	Máš rád děti? Co tě k tomu přivedlo, že studuješ takovou školu? Nebo celkově že bys dělal tady např. v ústavu? Měl bys nějaké rady do života?
Jak se máte?	Ať se ti daří a vyjdou ti plány!	Jak dlouho trvá vaše vzdělání?
Proč bys chtěl v takovém prostředí pracovat?	Souhlasíš se všemi pravidli v DDÚ? Proč tu chceš pracovat?	Zažil si někdy problémy v životě? Byl jsi někdy v ústavu? Budeš můj kamarád?
Proč jsi se rozhodl studovat tenhle obor?	Budeš mě sledovat na iq?	Hulil si někdy (trávu?)/kolik ti je?/přijdeš někdy?
K čemu ti to vše bude?	Proč si se rozhodl pracovat v DDÚ?	Mátě nějakou holku (srdíčko)?
Seš ještě pana nebo panic?	Proč si se rozhot dělat tuto práci?	Můžu se zeptat na Vaše studování, bylo těžké?
Jak se máš?	Jak je?	Máš rád sport?
Máš iq? Sleduj mě	Měl si sex?	Co posloucháš za hudbu?
A vy chcete pracovat tady?	Jak dlouho to musíte studovat?	Chcete tu pracovat jako vychovatel?
Kolik ti je bro?	Kolik ti je?	Mám šanci jít odtud pryč?
Jak se máš?	Jak se mas?	Byl si v nějakém zařízení
Přijedeš někdy se sem podívat?	Budeš mě sledovat na iq?	Proč to píšete ten dotazník?
Proč máme pravidlo jen 1 náramek ?? Neroztrhané džíny?	Z jakého důvodu by jsi tu chtěl pracovat?	Kam se tenhle papír dostane a proč ho píšu?
Jak se máte? Kolik je vám let?	Kolik ti je braško?	

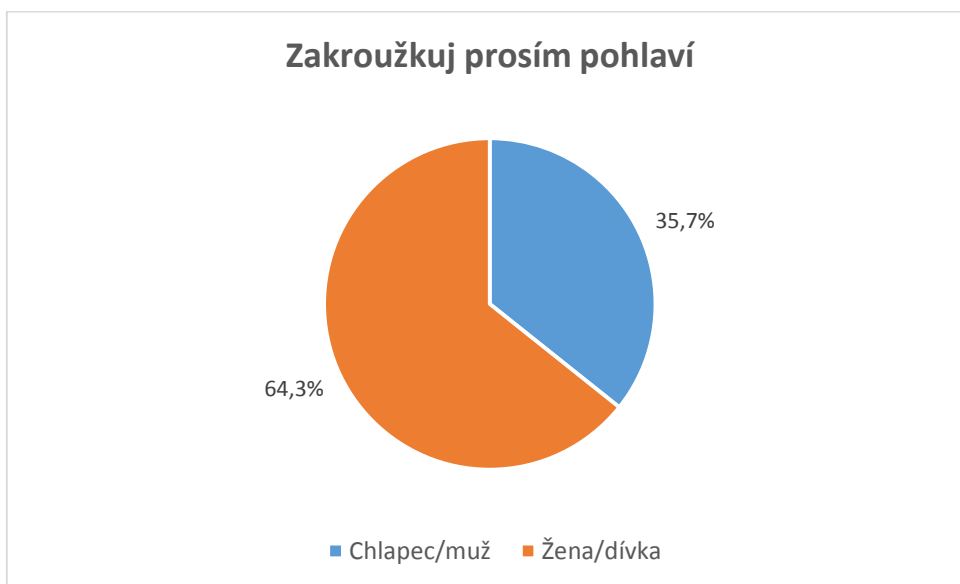
Tabulka 4: Otázka adresovaná tvůrci dotazníku

Nějaký typ otázky nám položilo 41 dětí z celkových 76, to je tedy 53,95 %. Nejčastější otázka byla, proč chceme pracovat v diagnostickém ústavu, je to reakce dětí na úvod dotazníku, kde sdělujeme, že bychom chtěli pracovat v diagnostickém ústavu. Byly i časté otázky na studium našeho oboru na vysoké škole. Některé otázky pro nás byly velmi silné (např. „mám šanci jít odtud pryč?“, nebo otázka „budeš můj kamarád?“), v odpovědích na tyto otázky jsme se snažili rozepsat a poskytnout dětem podporu, v případě opravdu „pláč povzbuzující“ otázky jsme se rozhodli darovat i menší hračku (lego figurka). Některé otázky byly zase velmi osobní (např. „seš panna nebo panice?“ nebo „měl si sex?“), avšak i na tyto dotazy jsme poslali odpovědi. Nakonec všechny děti jsme se snažili nějakým způsobem odměnit za jejich pomoc při našem výzkumu a poslali jim aspoň drobnou odměnu v jejich nelehké životní situaci.

Oblast č.1: Dotazníkové šetření z Hradce Králové

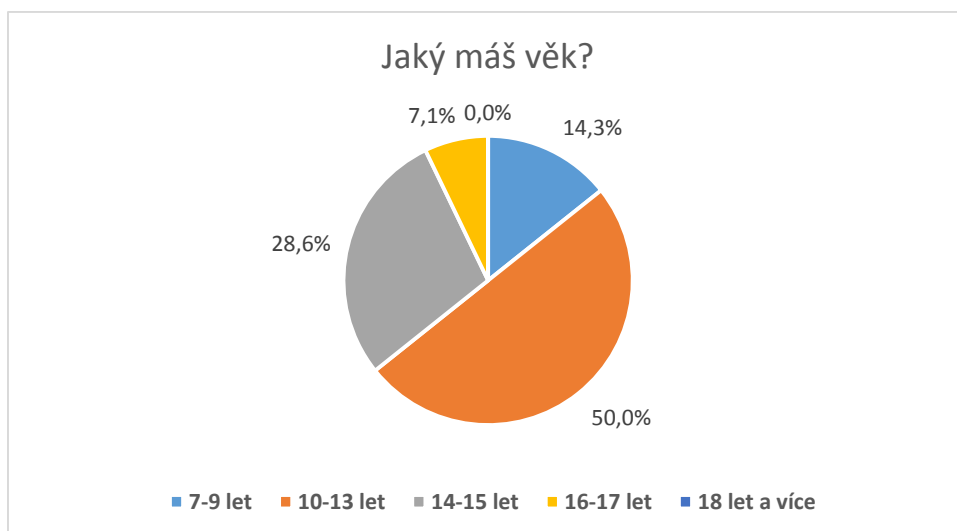
V této oblasti budou uvedeny data nasbírané v Dětském diagnostickém ústavu Hradec Králové – Říčařova 277.

Položka č.1: Pohlaví

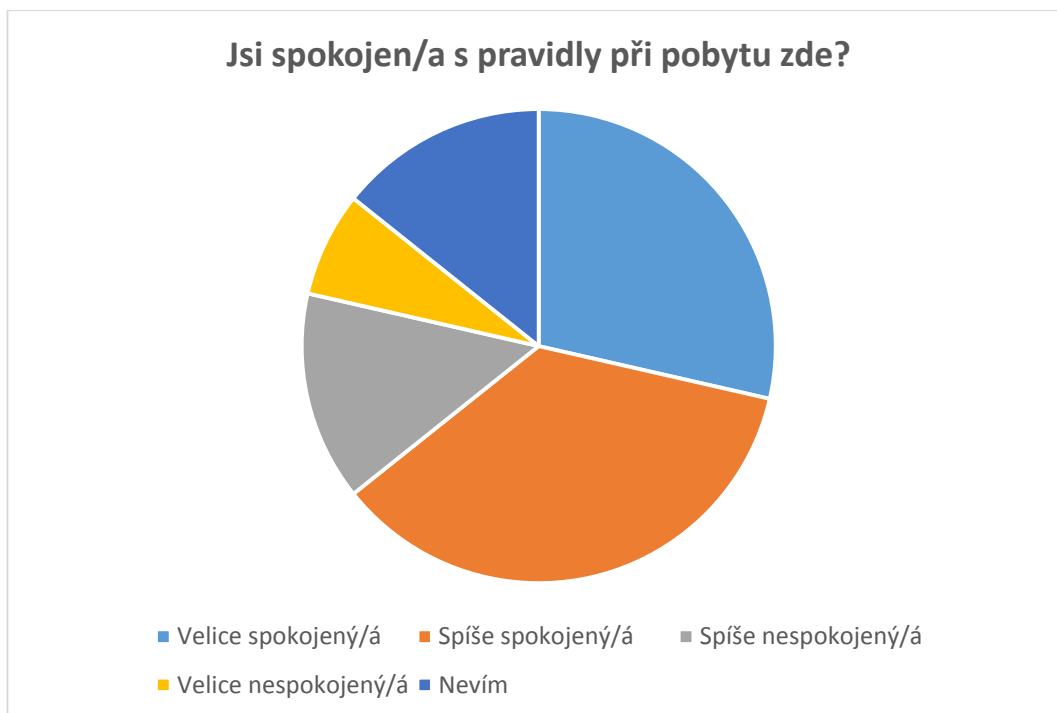
Graf 9: Pohlaví Hradec Králové

Položka č.2: Věk

Graf 10: Věk Hradec Králové

Položka č.3: Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

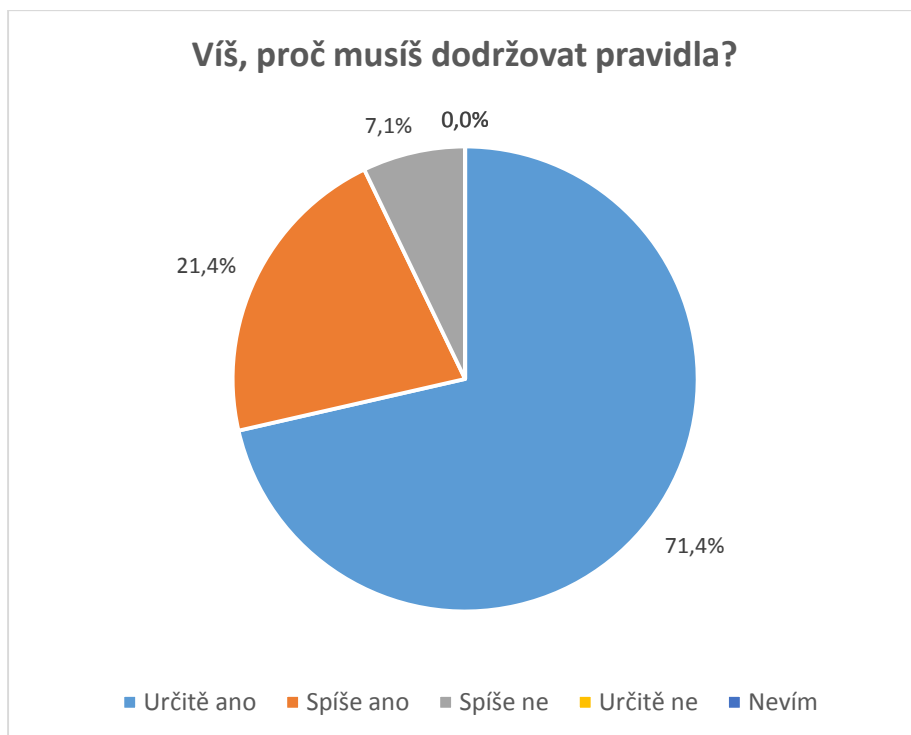
Graf 11: Spokojenost s pravidly Hradec Králové

Položka č.4: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

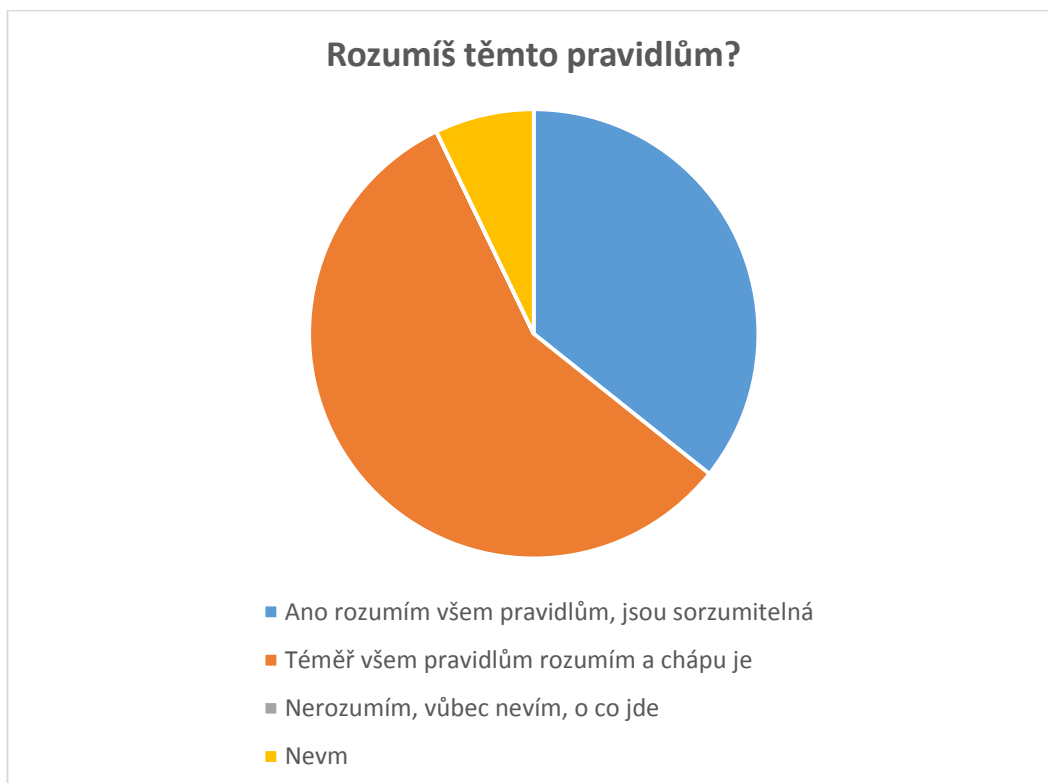
Graf 12: Pravidla v Hradec Králové

Položka č.5: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

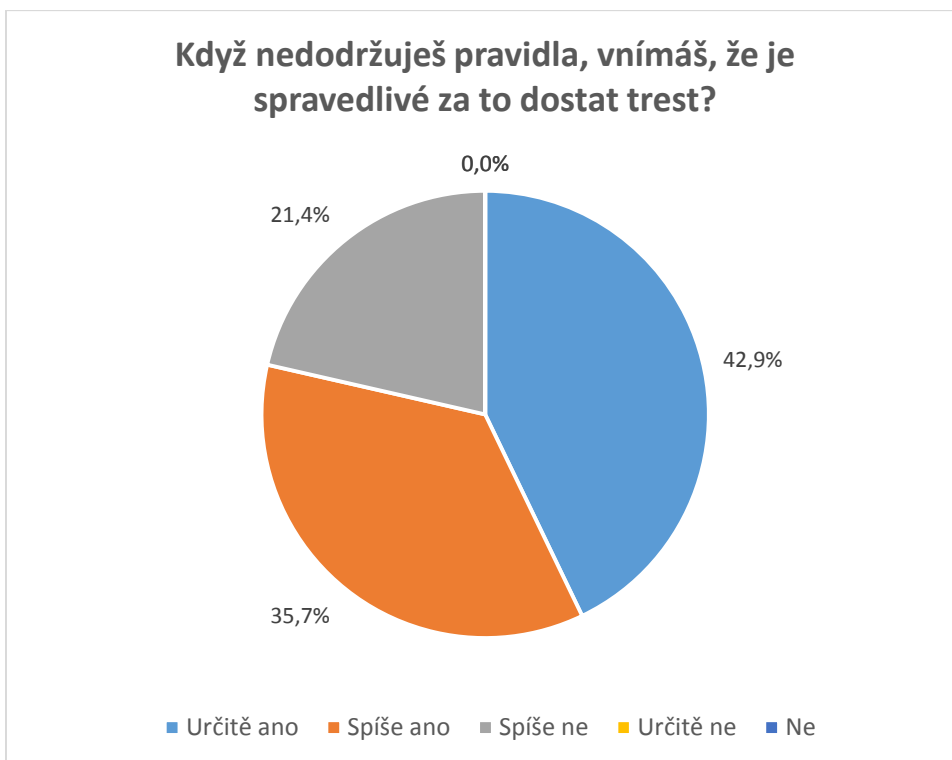
Graf 13: Pravidla 2 Hradec Králové

Položka č.6: Rozumíš těmto pravidlům?

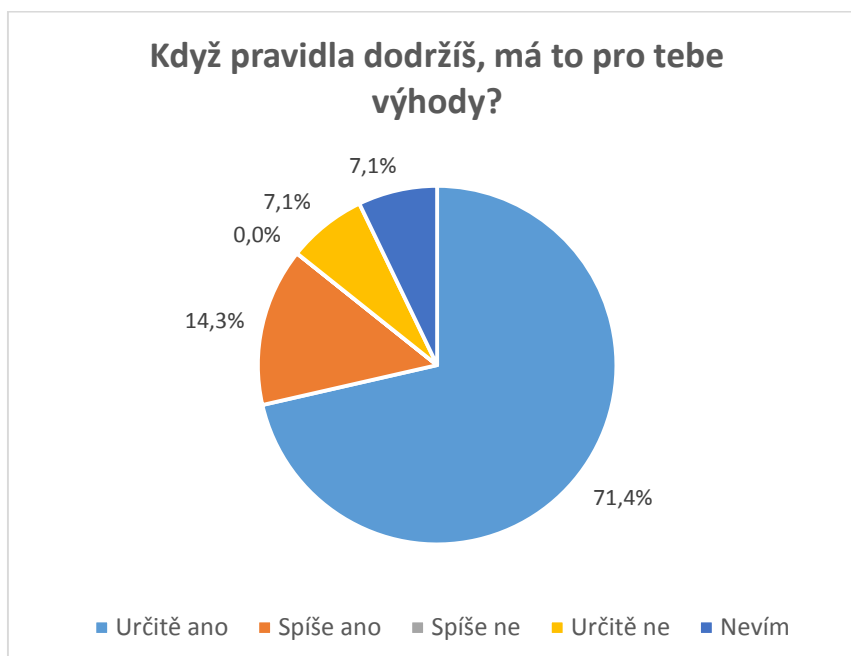
Graf 14: Pravidla 3 Hradec Králové

Položka č.7: Když nedodržuješ pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 15: Nedodržování pravidel Hradec Králové

Položka č.8: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 16: Dodržování pravidel Hradec Králové

Položka č.9.: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu	
Záškoláctví, škola	7
Návykové látky	2
Rodinné problémy	2
Útěky	1
Jiné problémové chování	3
Promiskuita	3
Nerespektování autorit mimo rodinu	1
Krádeže	2
Zneužívání	1

Tabulka 5: Důvod pobytu Hradec Králové

Položka č.10.: A co si o tom myslíš?

Dá se to	Na prd
Nemám to dělat	Je to smutný
Bylo to spravedlivé	Jsem blbec neměl jsem to dělat
Nemyslím si o tom nic	Docela trapas no, naštěstí fotky už neposílám a už nekradu
píčovina	Nebylo to hezký
Jsem prostě blbá	No chci se zlepšit
Asi nic	Nevím

Tabulka 6: Osobní názor Hradec Králové

Položka č.11: Myslíš si, že ti pobyt zde pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

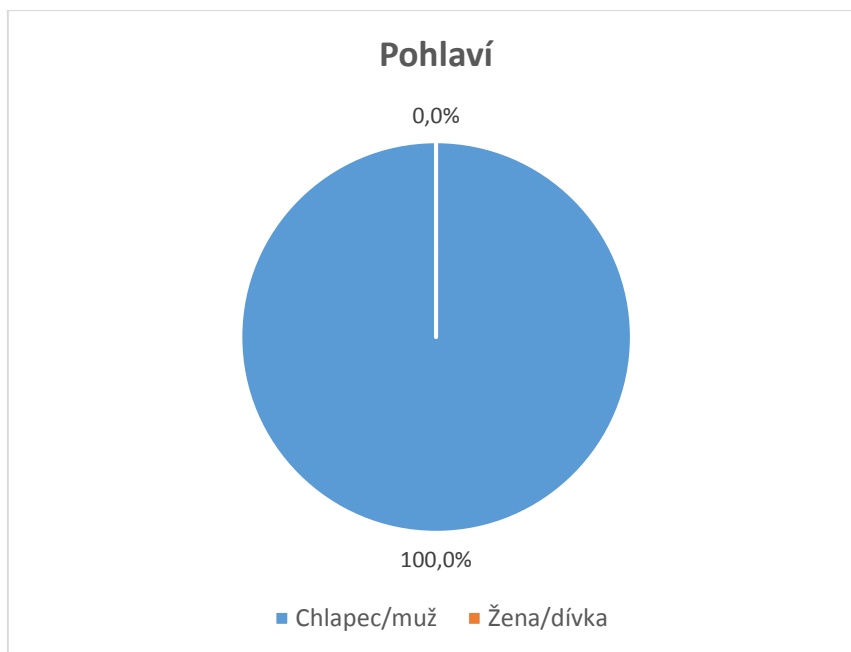
Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	9
Ne	1
Možná	2
Nevím	2

Tabulka 7: Překonání problému Hradec Králové

Oblast č.2: Dotazníkové šetření z Brna-Hlinky

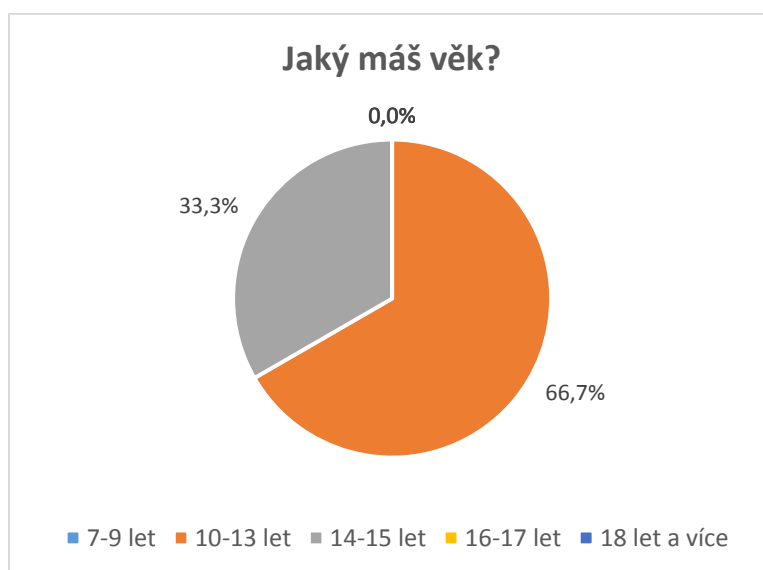
V této oblasti budou uvedeny data nasbírané v Dětském diagnostickém ústavu Brno – Hlinky 140.

Položka č.1: Pohlaví

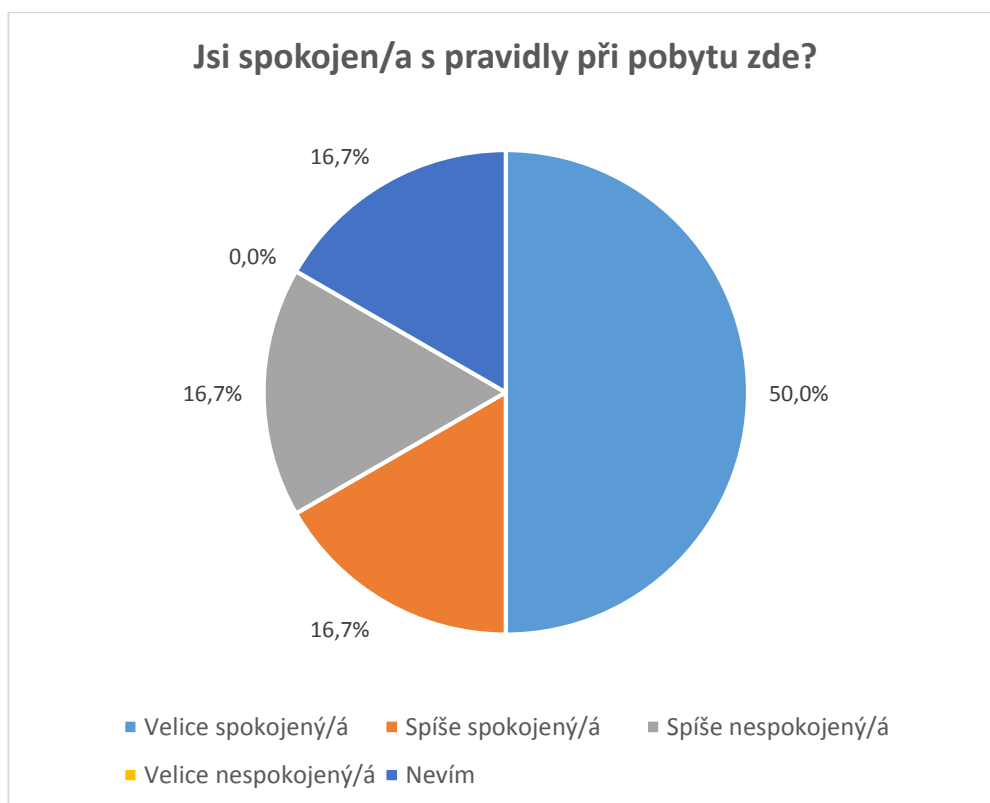
Graf 17: Pohlaví Brno

Položka č.2: Věk

Graf 18: Věk Brno

Položka č.3: Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

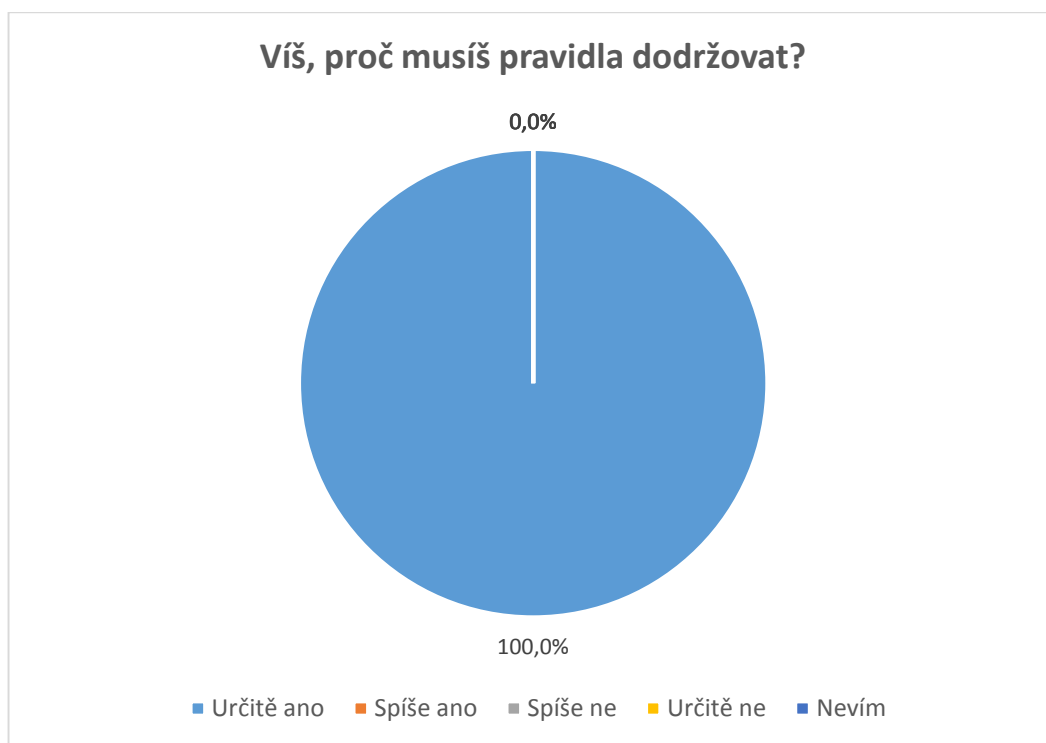
Graf 19: Spokojenost s pravidly Brno

Položka č.4: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

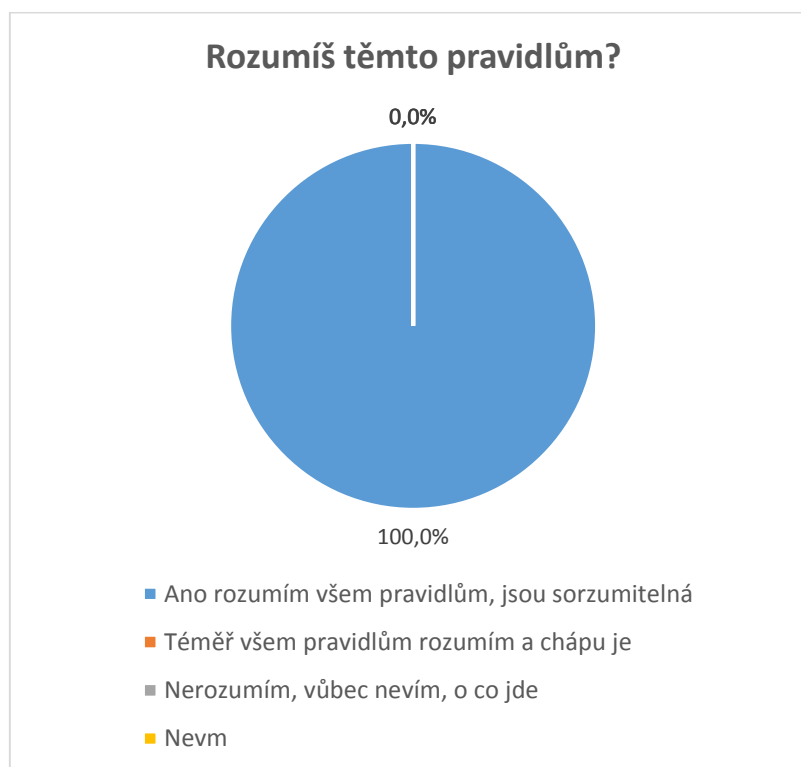
Graf 20: Pravidla 1 Brno

Položka č.5: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

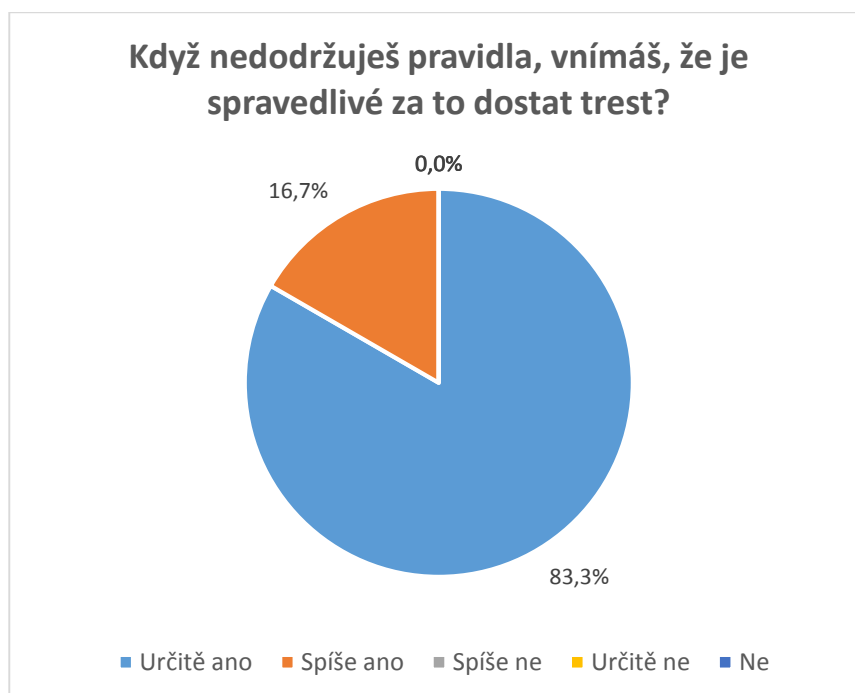
Graf 21: Pravidla 2 Brno

Položka č.6: Rozumíš těmto pravidlům?

Graf 22: Pravidla 3 Brno

Položka č.7: Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 23: Nedodržování pravidel Brno

Položka č.8: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 24: Dodržování pravidel Brno

Položka č.9: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu	
Záškoláctví, škola	4
Rodinné problémy	2
Jiné problémové chování	1

Tabulka 8: Důvod pobytu Brno

Položka č.10: A co si o tom myslíš?

Sem tady rád	Nevím
Nic	Moc mě to nezajímá
Nevím	Nic

Tabulka 9: Osobní názor

Položka č.11: Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

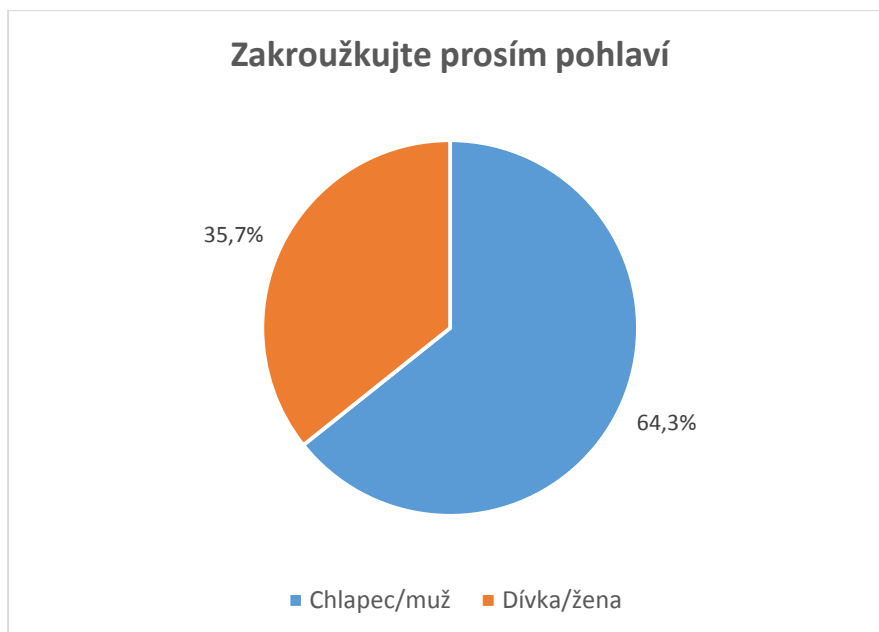
Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	5
Nevím	6

Tabulka 10: Překonání problému Brno

Oblast č.3: Dotazníkové šetření z Olomouce

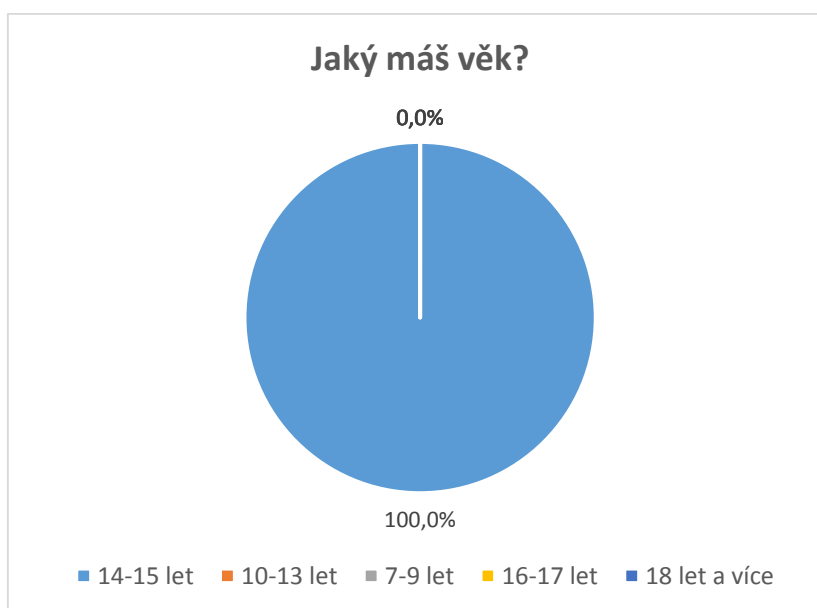
V této oblasti budou uvedeny data nasbírané v Dětském diagnostickém ústavu Olomouc, Svatý kopeček – Ústavní 9.

Položka č.1: Pohlaví

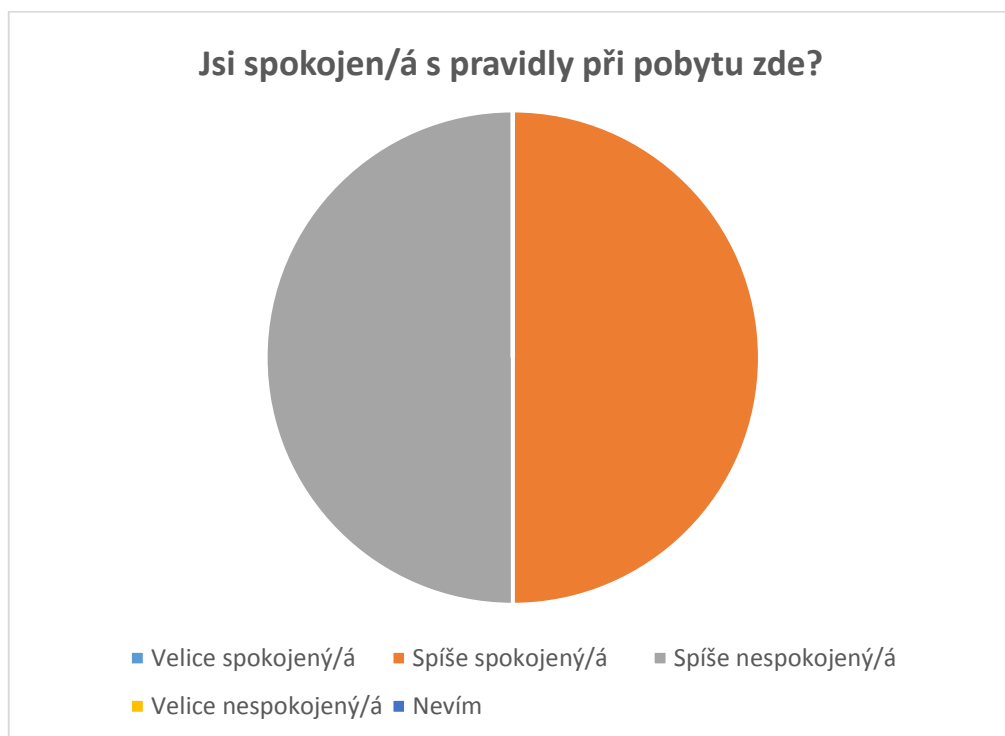
Graf 25: Pohlaví Olomouc

Položka č.2: Jaký máš věk?

Graf 26: Věk Olomouc

Položka č.3: Jsi spokojen/á s pravidly při pobytu zde?

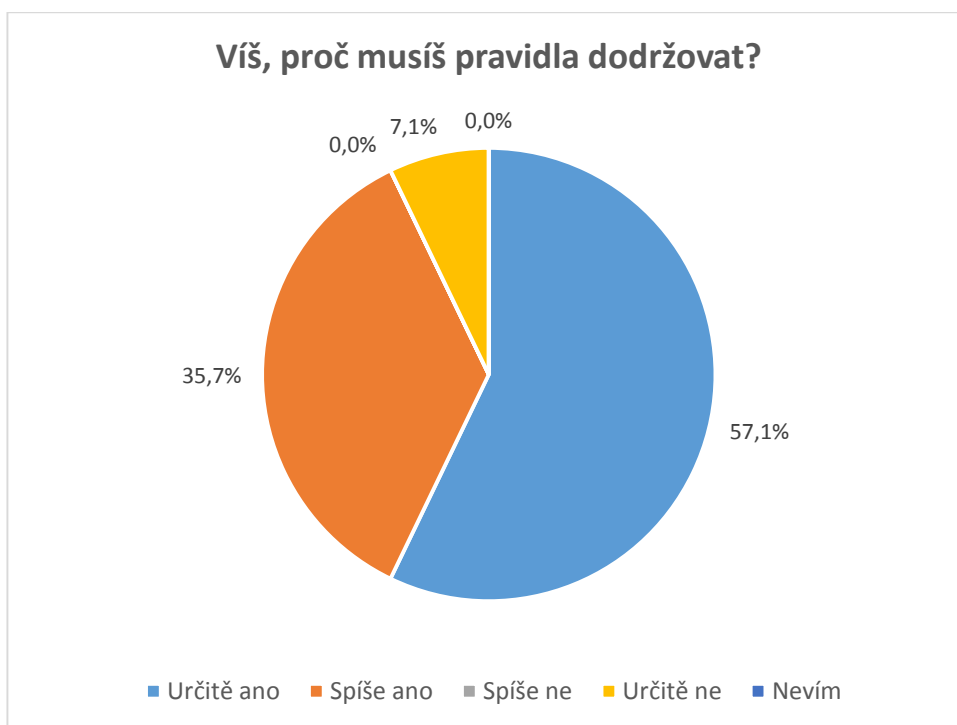
Graf 27: Spokojenost s pravidly Olomouc

Položka č.4: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

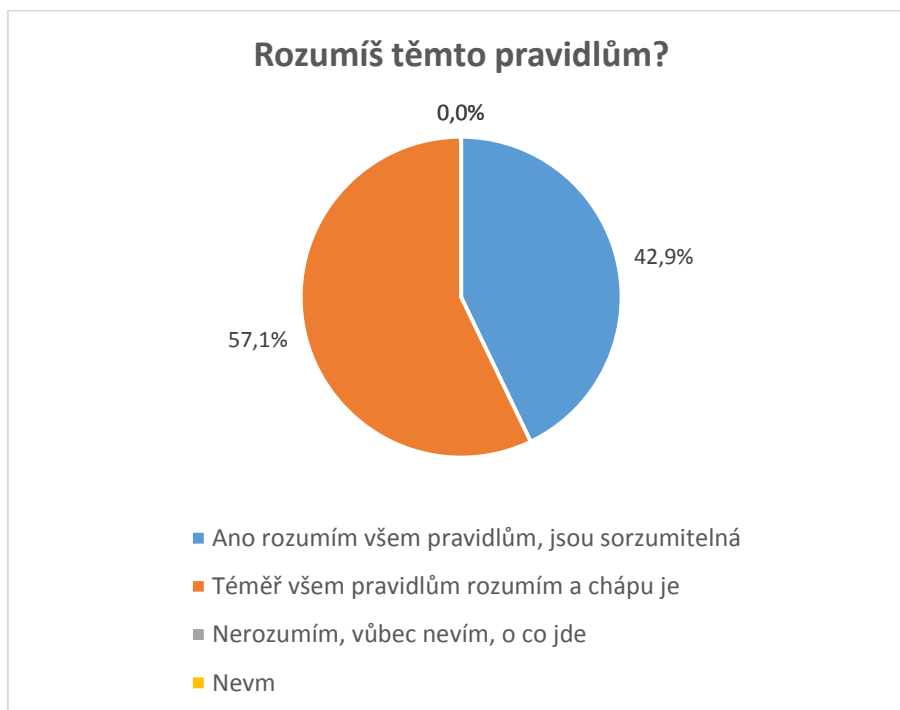
Graf 28: Pravidla 1 Olomouc

Položka č.5: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

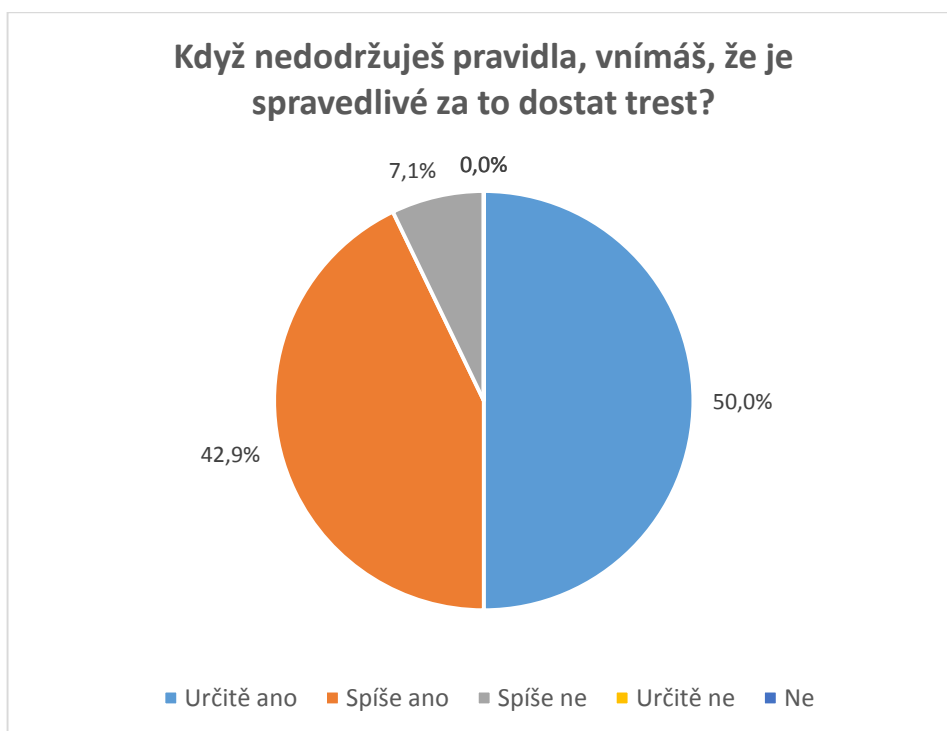
Graf 29: Pravidla 2 Olomouc

Položka č.6: Rozumíš těmto pravidlům?

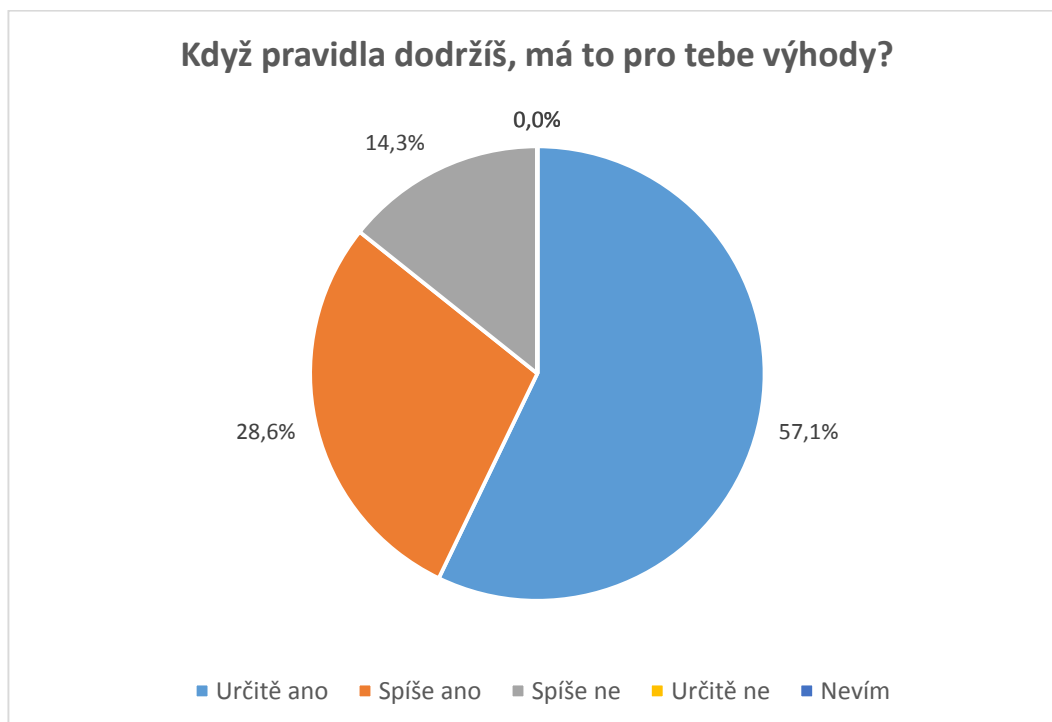
Graf 30: Pravidla 3 Olomouc

Položka č.7: Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 31: Nedodržování pravidel Olomouc

Položka č.8: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 32: Dodržování pravidel Olomouc

Položka č.9: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu	
Záškoláctví, škola	6
Návykové látky	3
Rodinné problémy	4
Útěky	4
Jiné problémové chování	3
Krádeže	1

Tabulka 11: Důvod pobytu Olomouc

Položka č.10: A co si o tom myslíš?

Nic	Hloupost
Jsem prostě debyl za všechno si můžu sám	Že nás to moc nezmění
Myslím jsi že jeto spravedlivy	Že to, že jsem tady mě zachránilo. Ten týpek už sedí...kdo ví jak by to dopadlo...udělám si školy
Je to tu trochu nespravedlive	Byl sem blbec
Je to snad můj život jaký si ho zařídím takový ho mám!	Nevím, dělala jsem blbosti a neuvědomovala jsem si následky, asi
Nic	Posral jsem to
Že kdybych nebyla rok na útěku tak jsem mohla být doma udělala jsem chybu a snažím se jí napravit abych se mohla vyučit a být doma.	Myslím si, že jsem tu za blbost a nemusela jsem to vůbec udělat. Uvědomila jsem si to hned druhý den.

Tabulka 12: Osobní názor Olomouc

Položka č.11: Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

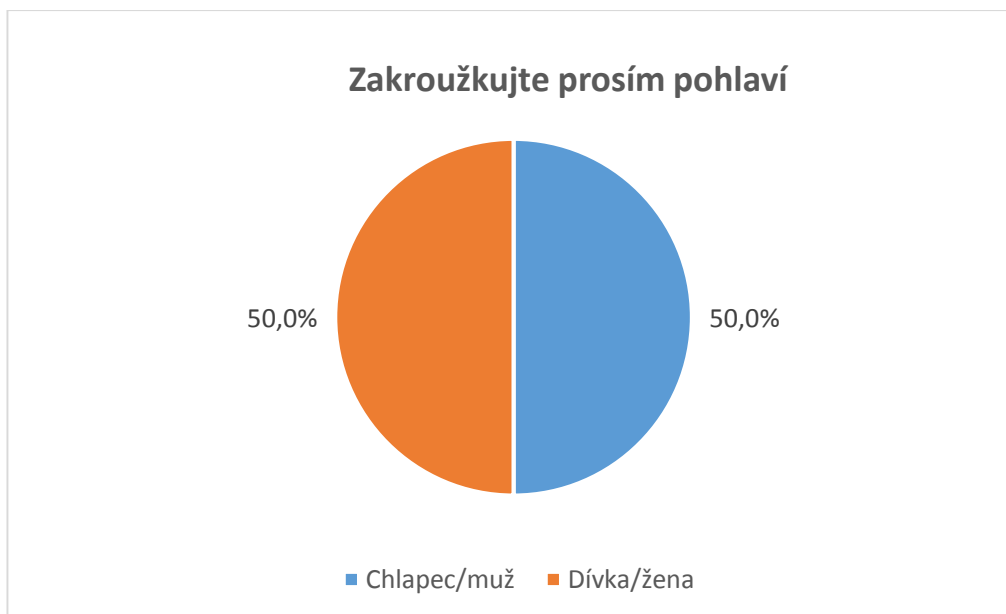
Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	7
Ne	3
Možná	0
Nevím	1
Musím si pomoci sám	3

Tabulka 13: Překonání problému Olomouc

Oblast č.4: Dotazníkové šetření z Ostravy

V této oblasti budou uvedeny data nasbírané v Diagnostického ústavu pro mládež Ostrava – Škrobálkova 206/16..

Položka č.1: Zakroužkujte prosím pohlaví

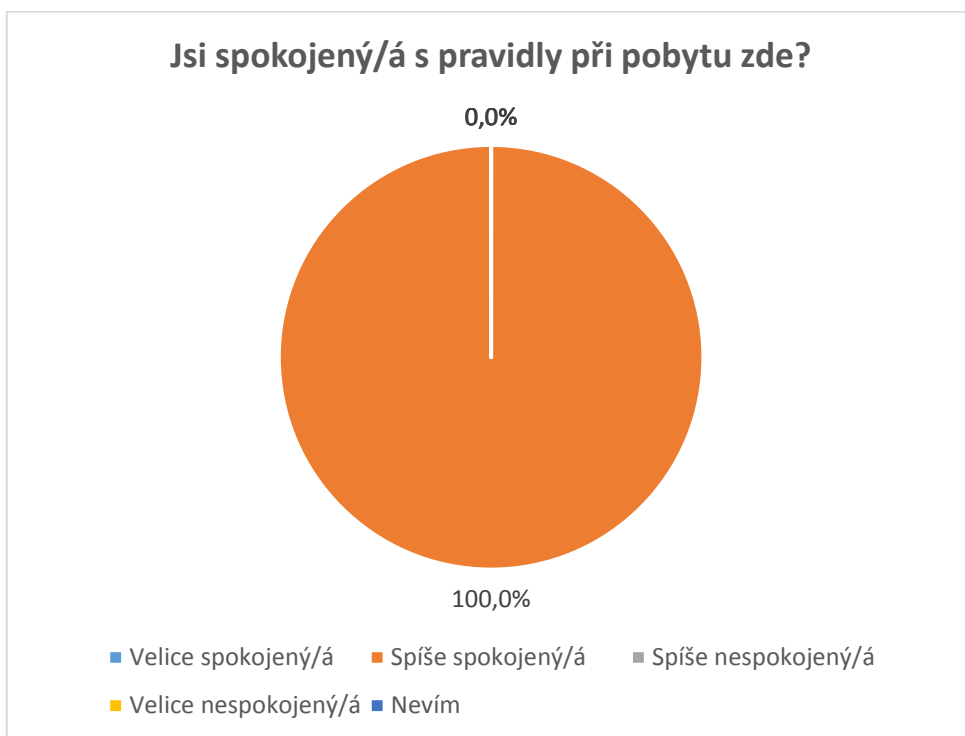
Graf 33: Pohlaví Ostrava

Položka č.2: Jaký máš věk?

Graf 34: Věk Ostrava

Položka č.3: Jsi spokojený/á s pravidly při pobytu zde?

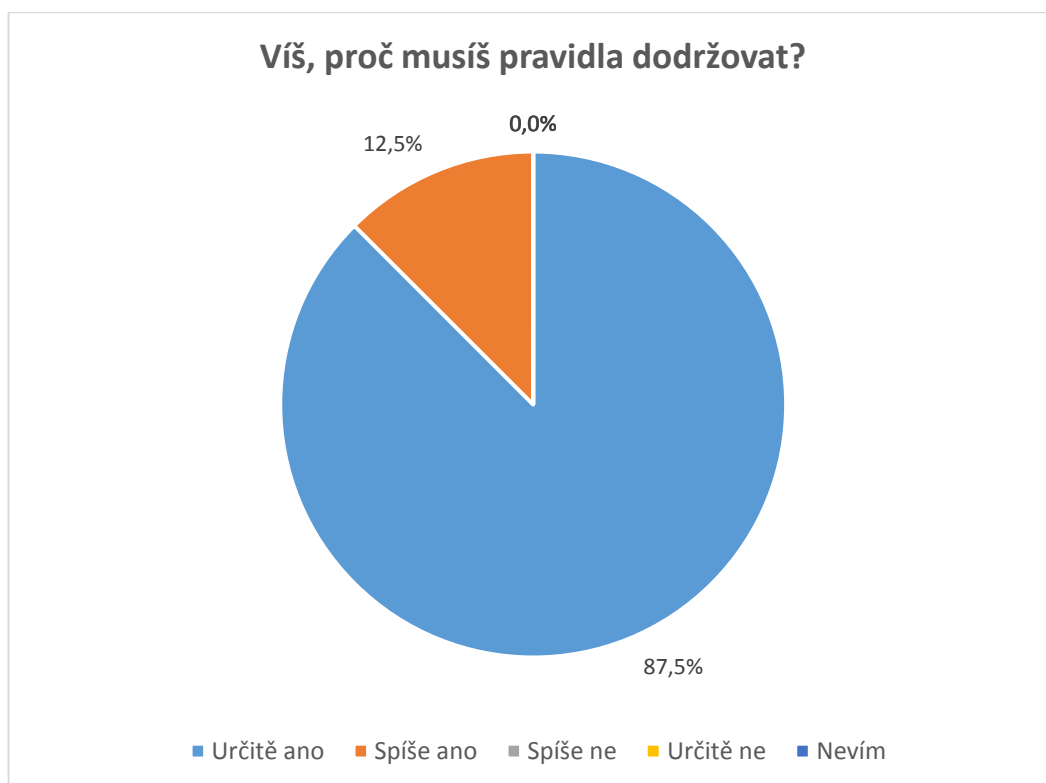
Graf 35: Spokojenost s pravidly Ostrava

Položka č.4: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

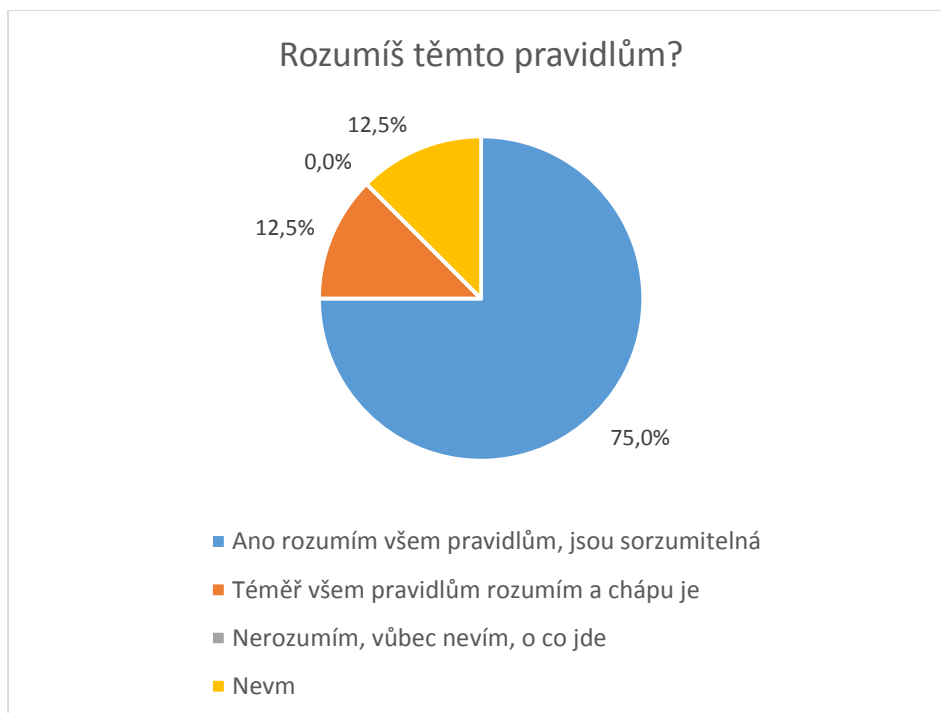
Graf 36: Pravidla 1 Ostrava

Položka č.5: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

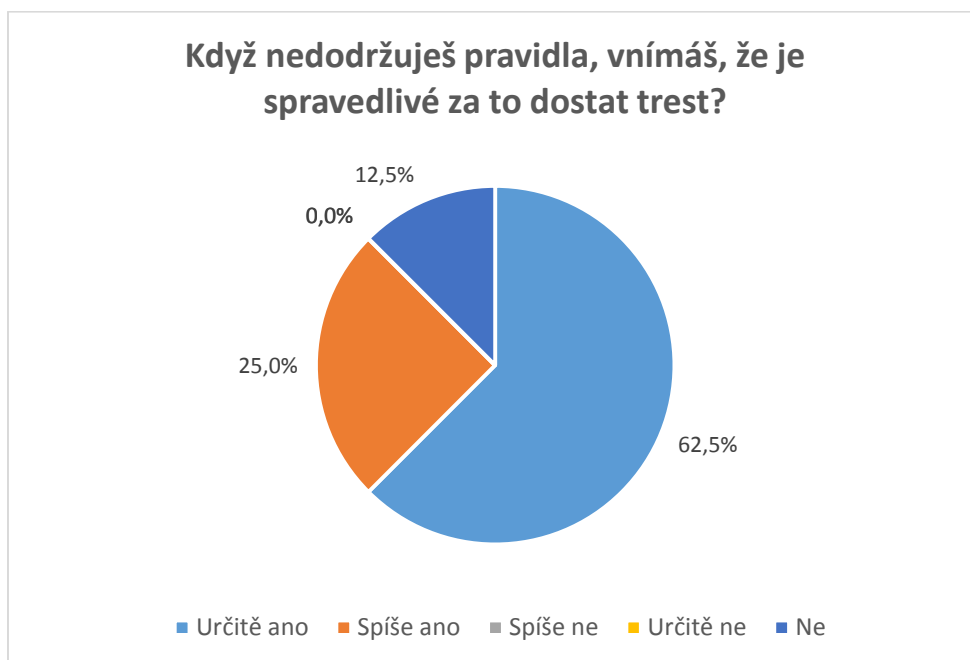
Graf 37: Pravidla 2 Ostrava

Položka č.6: Rozumíš těmto pravidlům?

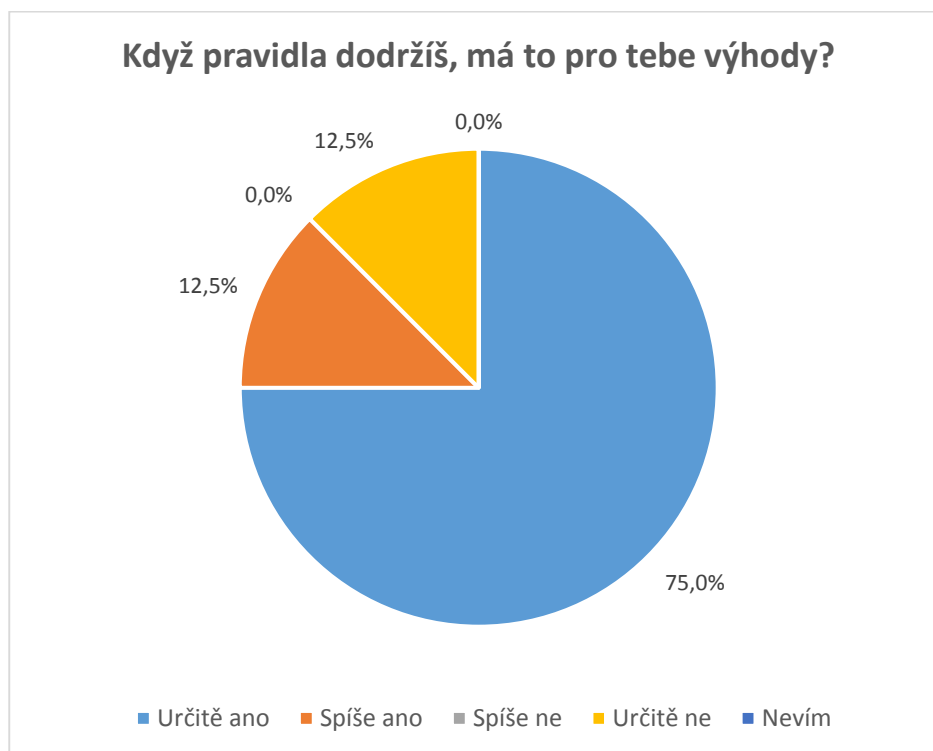
Graf 38: Pravidla 3 Ostrava

Položka č.7: Když nedodržíš pravidla, vnímáš že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 39: Nedodržování pravidel Ostrava

Položka č.8: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 40: Dodržování pravidel Ostrava

Položka č.9: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu	
Záškoláctví, škola	2
Návykové látky	1
Rodinné problémy	5
Útěky	1
Jiné problémové chování	3

Tabulka 14: Důvod pobytu Ostrava

Položka č.10: A co si o tom myslíš?

Byla jsem nešťastná, že sem mám jít, ale nakonec to tu není zase tak hrozný, myslela jsem si že to bude horší
Osobní nesdělují
Cítím se tady zatím dobře
Že to je vůči mě nefér, nepatřím sem
Že je to tu v celku v pořádku. A trochu jsem to přeháněla, mohla jsem se krotit a tolik nepřehánět
Nic
Nevím

Tabulka 15: Osobní názor Ostrava

Položka č.11: Myslíš si, že ti to pomůže překonat problém, kvůli kterému to jsi?

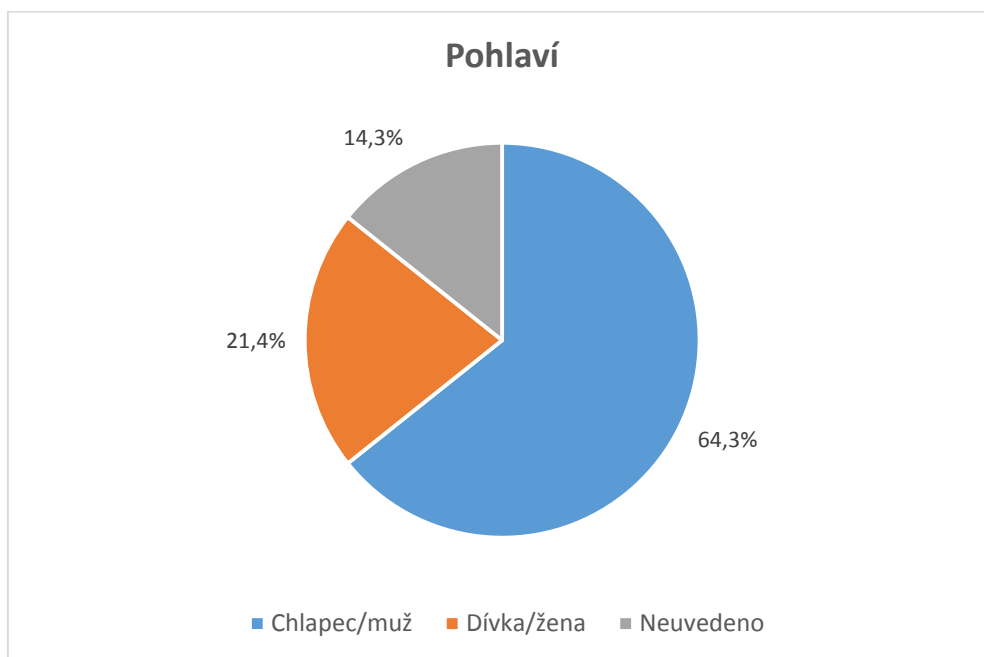
Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	5
Ne	3

Tabulka 16: Překonání problému Ostrava

Oblast č.4: Dotazníkové šetření z Plzně

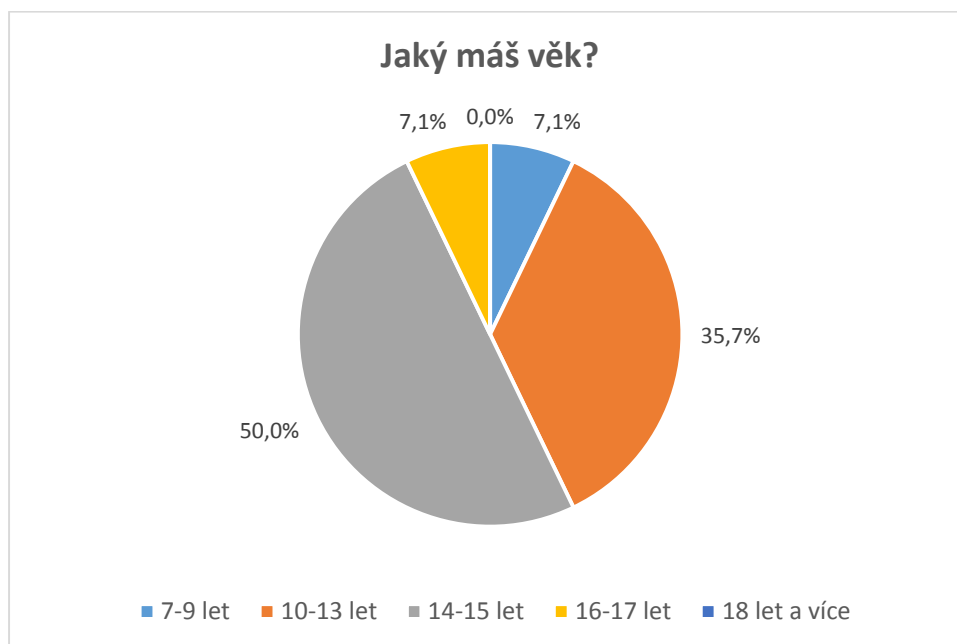
V této oblasti budou uvedeny data nasbírané v Diagnostického ústavu pro mládež Plzeň
– Karlovarská 459

Položka č.1: Uveďte prosím Vaše pohlaví

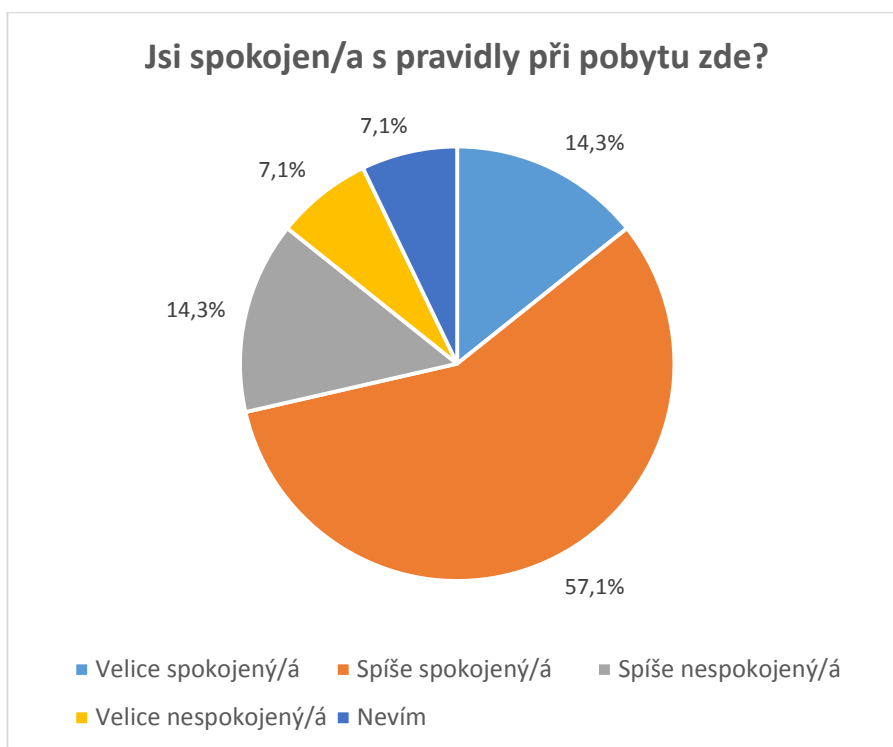
Graf 41: Věk Plzeň

Položka č.2: Jaký máš věk?

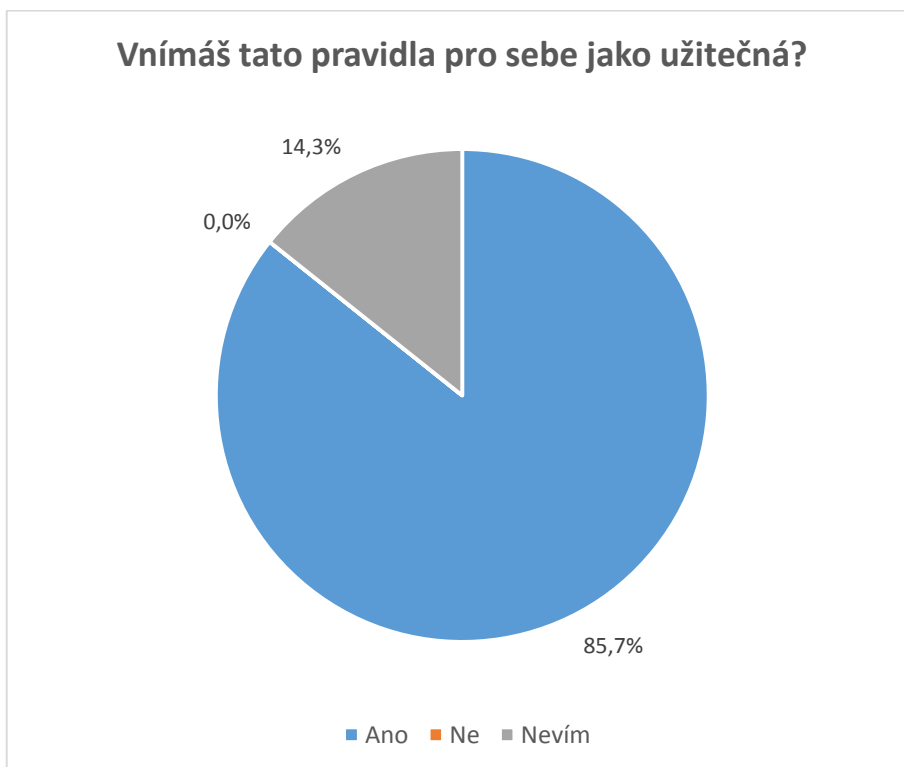
Graf 42: Věk Plzeň

Položka č.3: Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

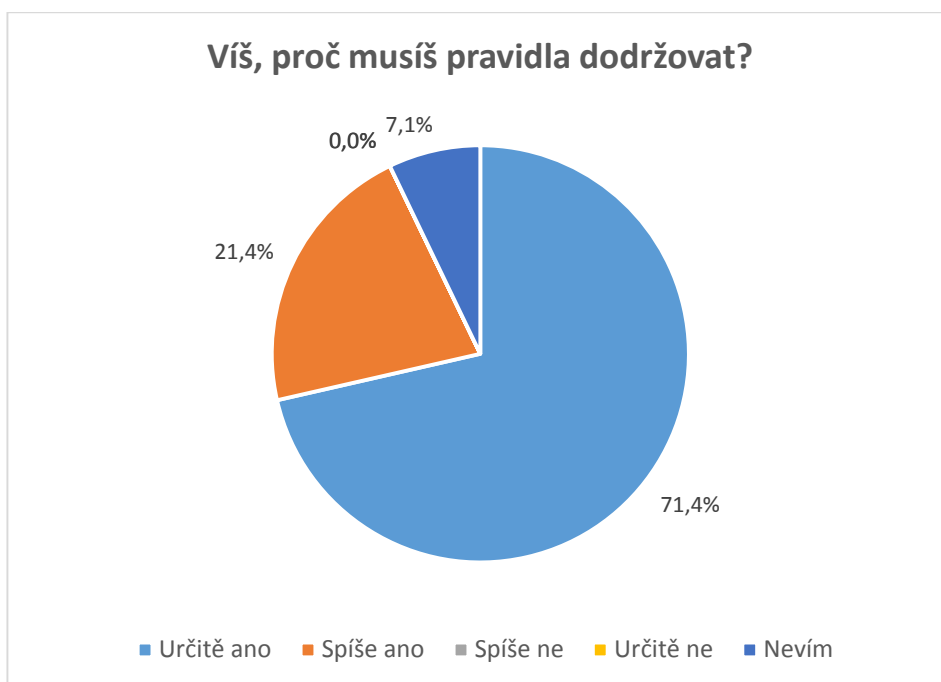
Graf 43: Spokojenost s pravidly Plzeň

Položka č.4: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

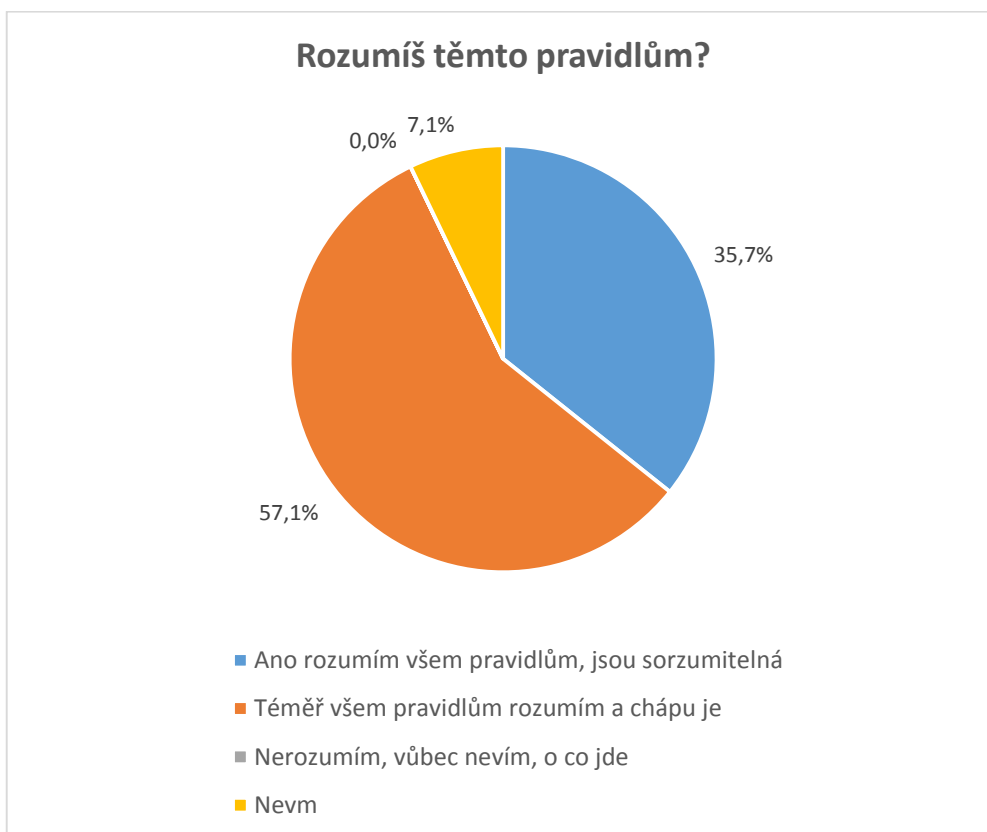
Graf 44: Pravidla I Plzeň

Položka č.5: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

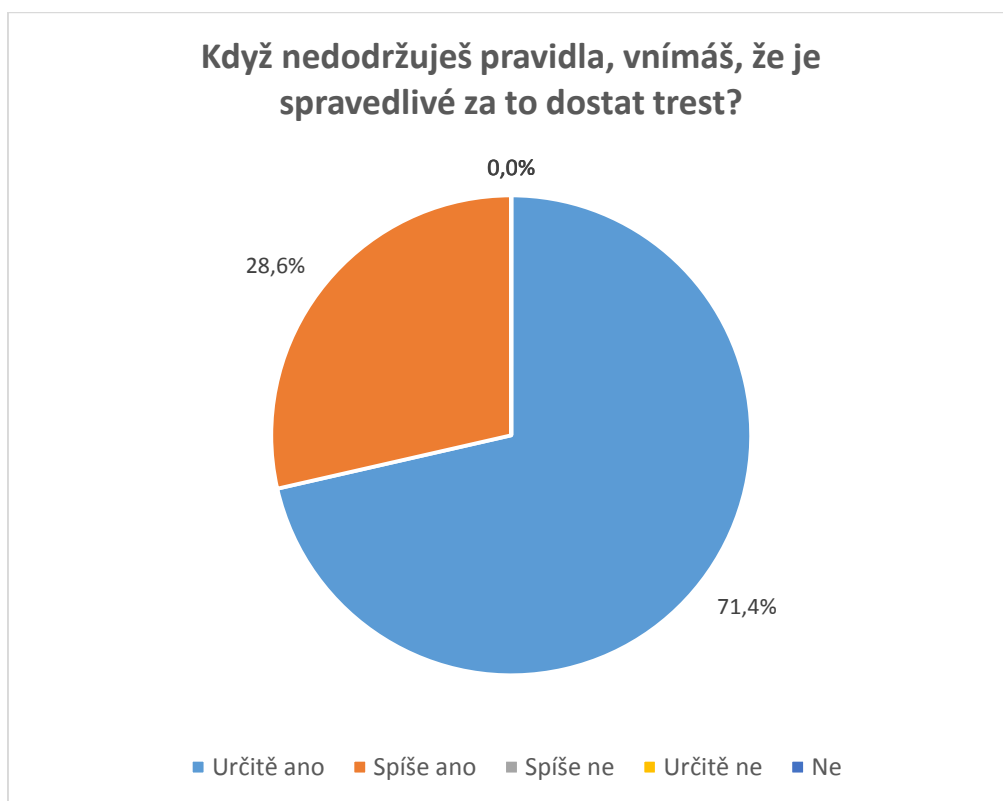
Graf 45: Pravidla 2 Plzeň

Položka č.6: Rozumíš těmto pravidlům?

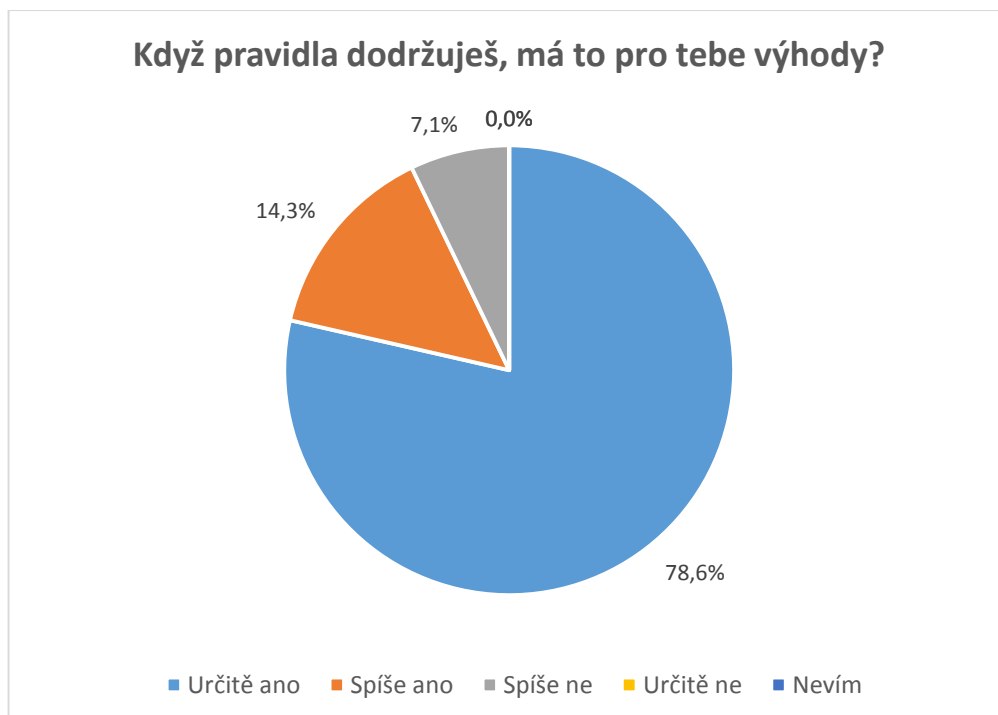
Graf 46: Pravidla 3 Plzeň

Položka č.7: Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 47: Nedodržování pravidel Plzeň

Položka č.8: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 48: Dodržování pravidel Plzeň

Položka č.9: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu	
Záškoláctví, škola	8
Rodinné problémy	3
Útěky	2
Jiné problémové chování	5
Nerespektování autorit mimo rodinu	3
Krádeže	1

Tabulka 17: Důvod pobytu Plzeň

Položka č.10: A co si o tom myslíš?

Že mé chování před příchodem do DDÚ bylo velmi špatné	Že to není správné se takhle chovat proto jsem tady v DDÚ abych se mohl zlepšit
Že to musím napravit tak aby všechno bylo tak jak má	Že sem udělala chybu
Je to blbovina tu být zavřená	Myslím si to že jsem to neměla dělat
No skz školu	Nevím
Nic	Že bych to chtel zmenit
Byli to úplné zbytečnosti	Že to není v poho

Tabulka 18: Osobní názor Plzeň

Položka č.11: Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

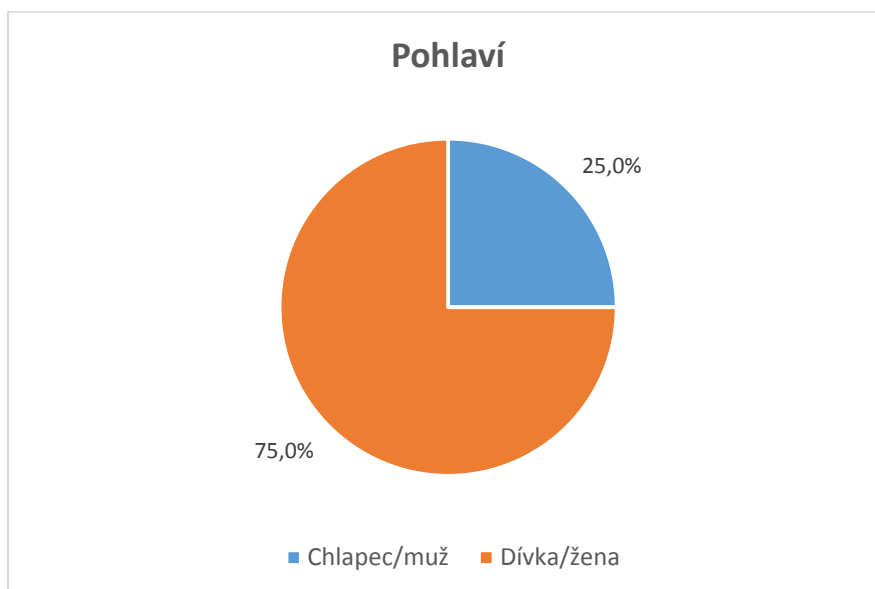
Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	11
Ne	2
Neuvedeno	1

Tabulka 19: Překonání problému Plzeň

Oblast č.5: Dotazníkové šetření z Prahy

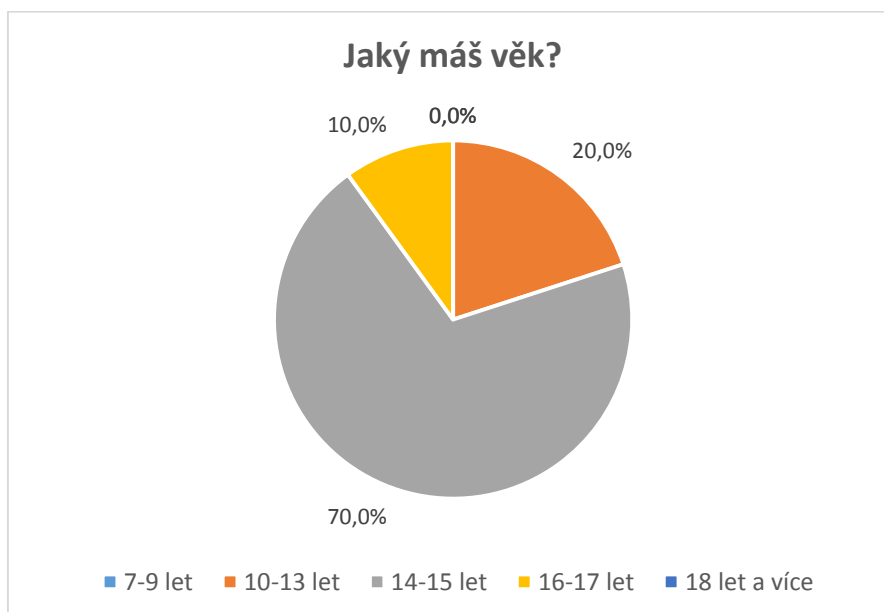
V této oblasti budou uvedeny data nasbírané v Diagnostického ústavu pro mládež Praha
– U Michelského lesa 222

Položka č.1: Uveďte prosím Vaše pohlaví

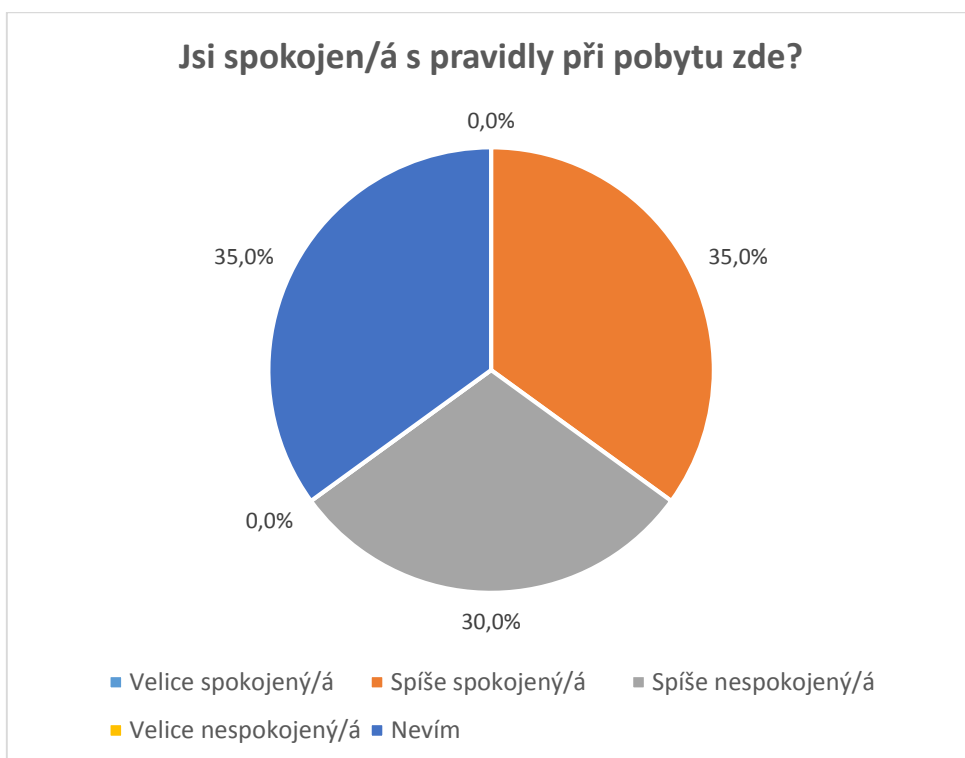
Graf 49: Pohlaví Praha

Položka č.2: Jaký máš věk?

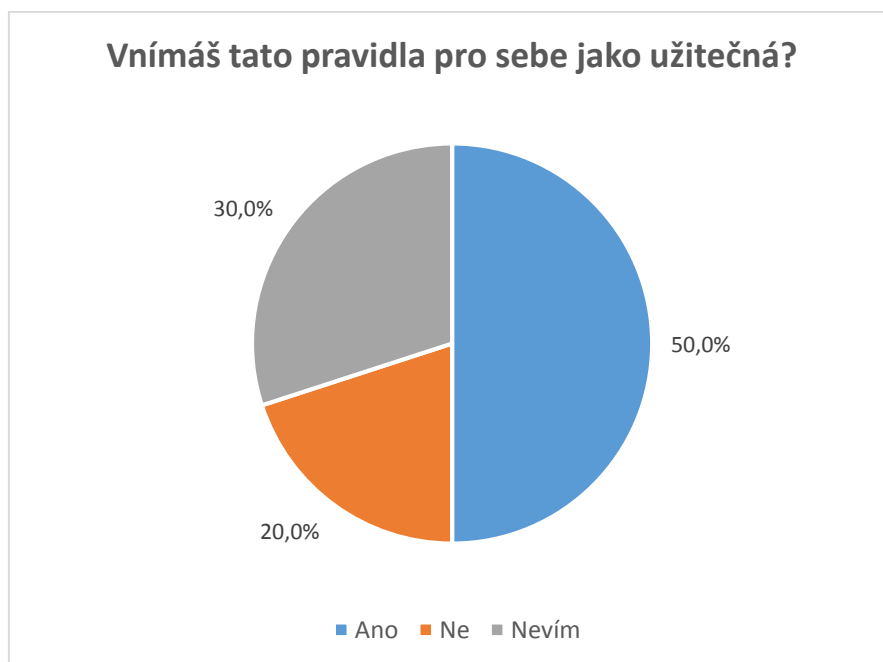
Graf 50: Věk Praha

Položka č.3: Jsi spokojen/á s pravidly při pobytu zde?

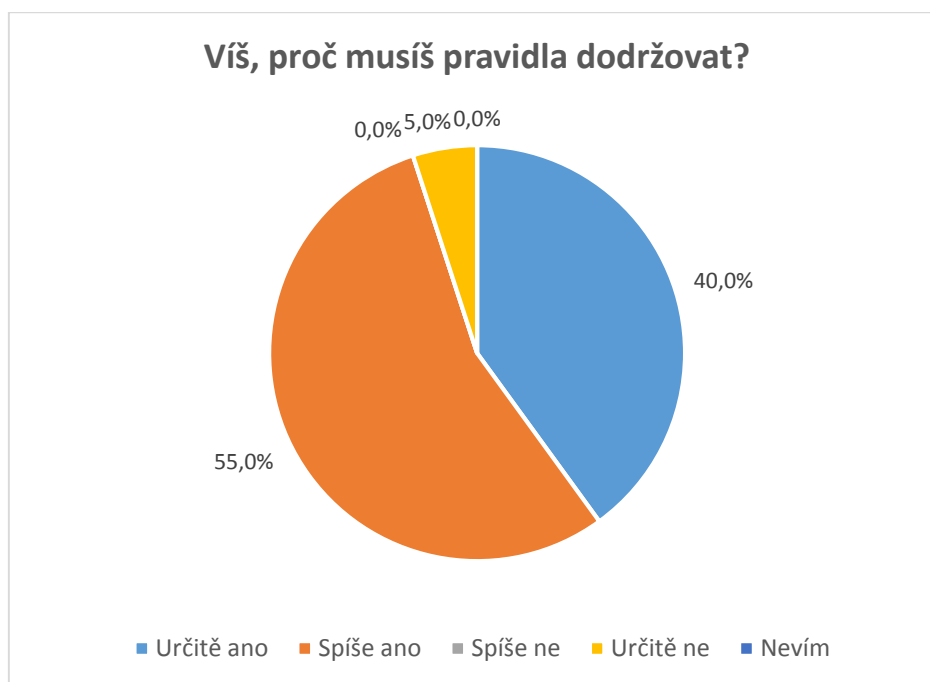
Graf 51: Spokojenost s pravidly Praha

Položka č.4: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

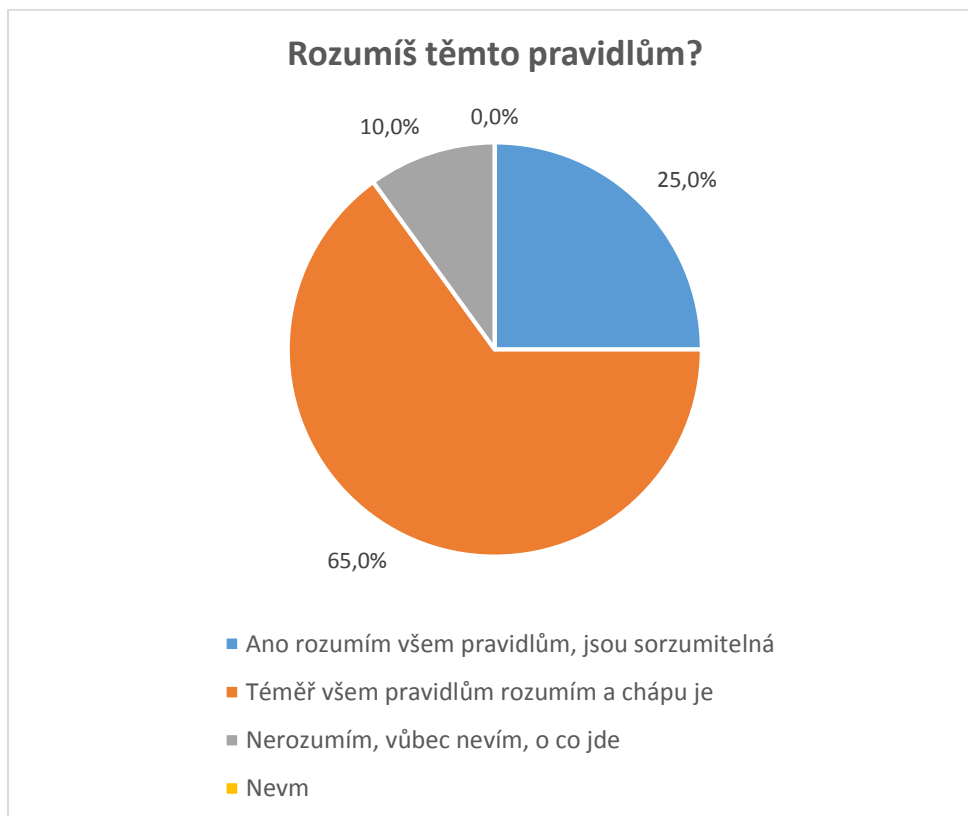
Graf 52: Pravidla 1 Praha

Položka č.5: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

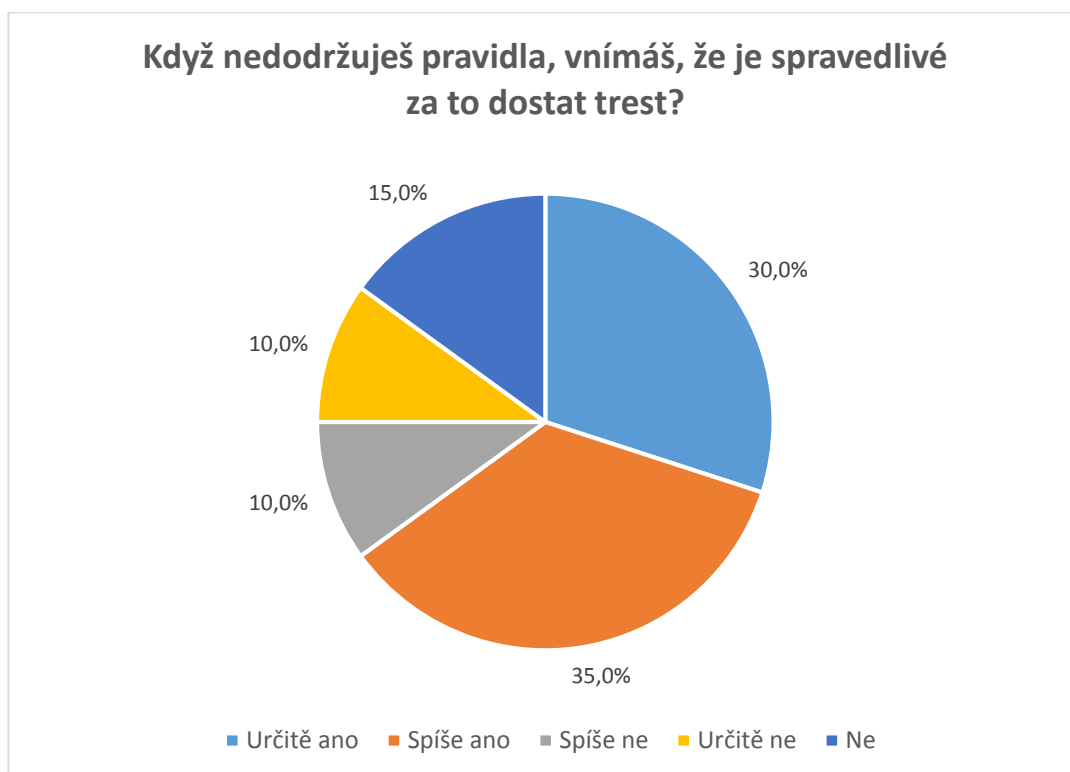
Graf 53: Pravidla 2 Praha

Položka č.6: Rozumíš těmto pravidlům?

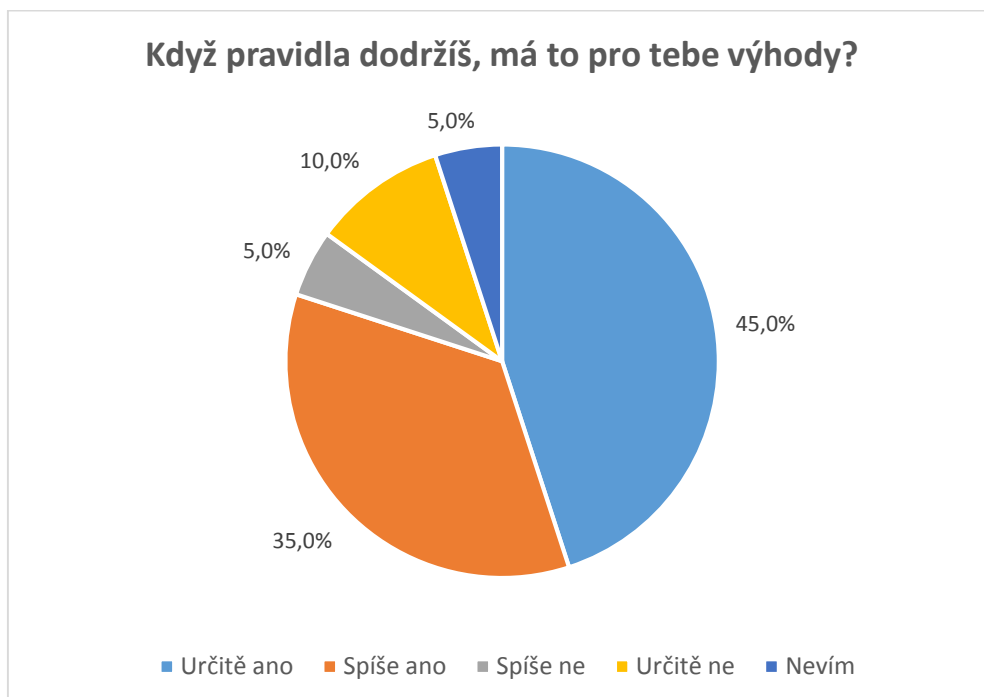
Graf 54: Pravidla 3 Praha

Položka č.7: Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 55: Nedodržování pravidel Praha

Položka č.8: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 56: Dodržování pravidel Praha

Položka č.9: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu	
Záškoláctví, škola	12
Návykové látky	5
Rodinné problémy	5
Útěky	11
Jiné problémové chování	8
Krádeže	2
Zneužívání	1
Nerespektování autorit	1

Tabulka 20: Důvod pobytu Praha

Položka č.10: A co si o tom myslíš?

Můžu si za to sama	Nechodil jsem do školy, což je škoda
Moje problémy se tady nedají napravit. Jsem na nějakou dobu jinde než doma. To je všechno. Nikomu jsem neublížila a neohrožovala nikoho. Tohle mi nepomůže	Byla to největší blbost, sociální sítě mi za dnešek vůbec nestojej, dělala jsem kraviny. Domov s rodinou je to nejlepší, co jsem mohla mít
Nic	Nevím, ne
Chtěla bych se vrátit domů a lituju toho, co jsem udělala	Že jsem tu celkem zbytečně až na ty rodiče a mláčené
Nic	Po pravdě já nevím
Nic	Nevím
Podle mě to byla dobrá lekce změnilo by mě to, chovala bych se venku jinak než sem se chovala!	Že chci být doma z mámou
Zlepšuju se	Teď už vím po 9 měsíčním pobytu v DDÚ, to všechno nemělo smysl
Zlepšuju se mám jiný chování	

Tabulka 21: Osobní názor Praha

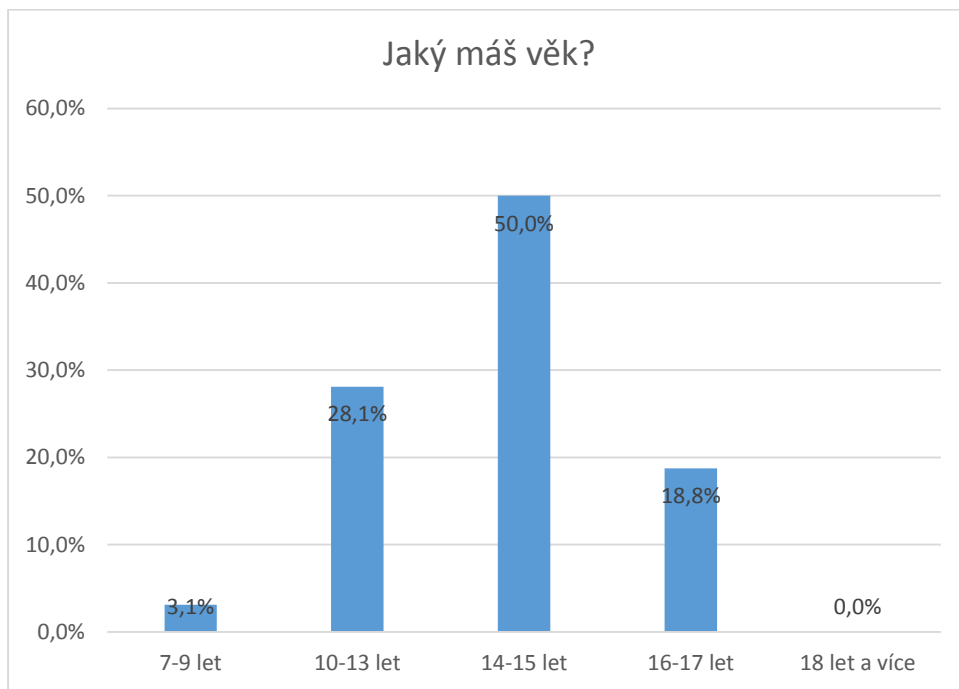
Položka č.11: Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	12
Ne	6
Možná	1
Nevím	1

Tabulka 22: Překonání problému Praha

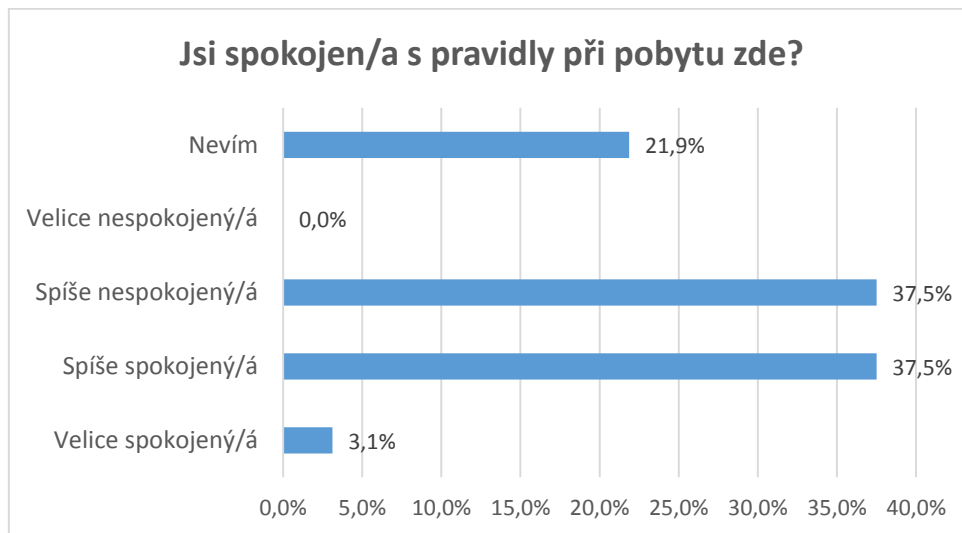
Dotazníkové šetření ženy/dívky

Položka č.1: Jaký máš věk

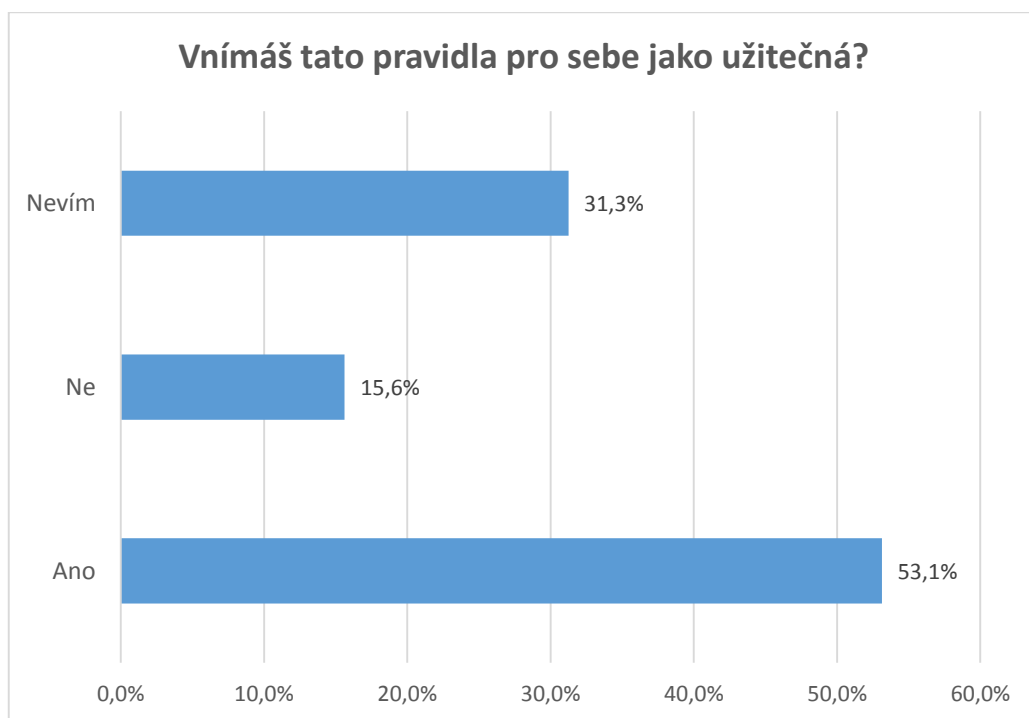
Graf 57: Věk dívek

Položka č.2: Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

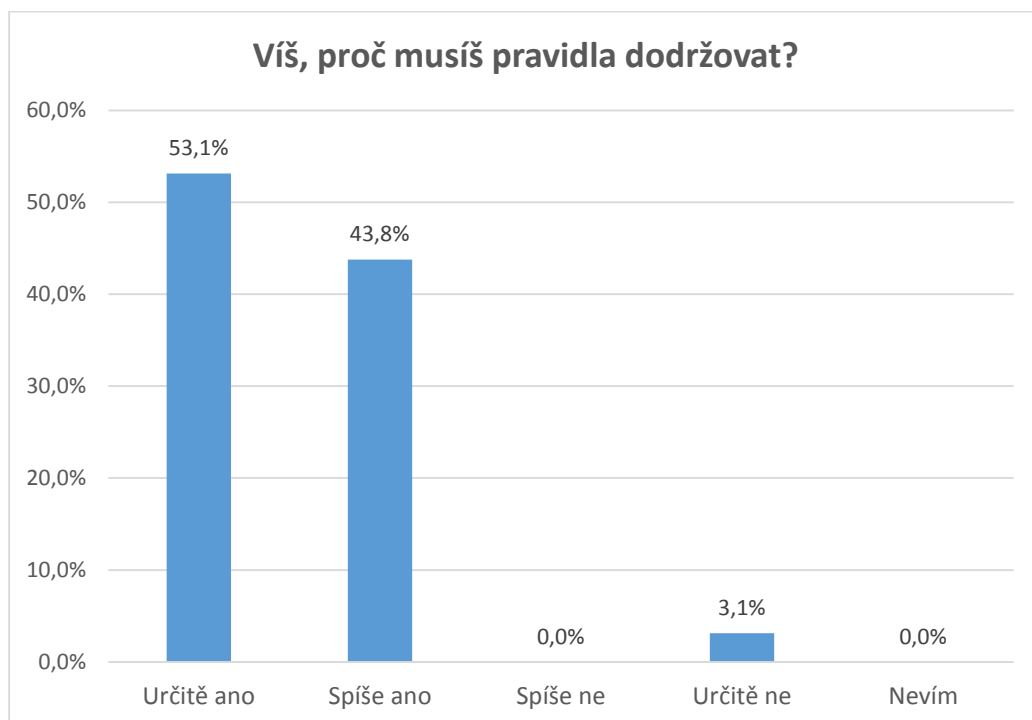
Graf 58: Spokojenost s pravidly dívký

Položka č.3: Vnímáš tato pravidla jako užitečná?

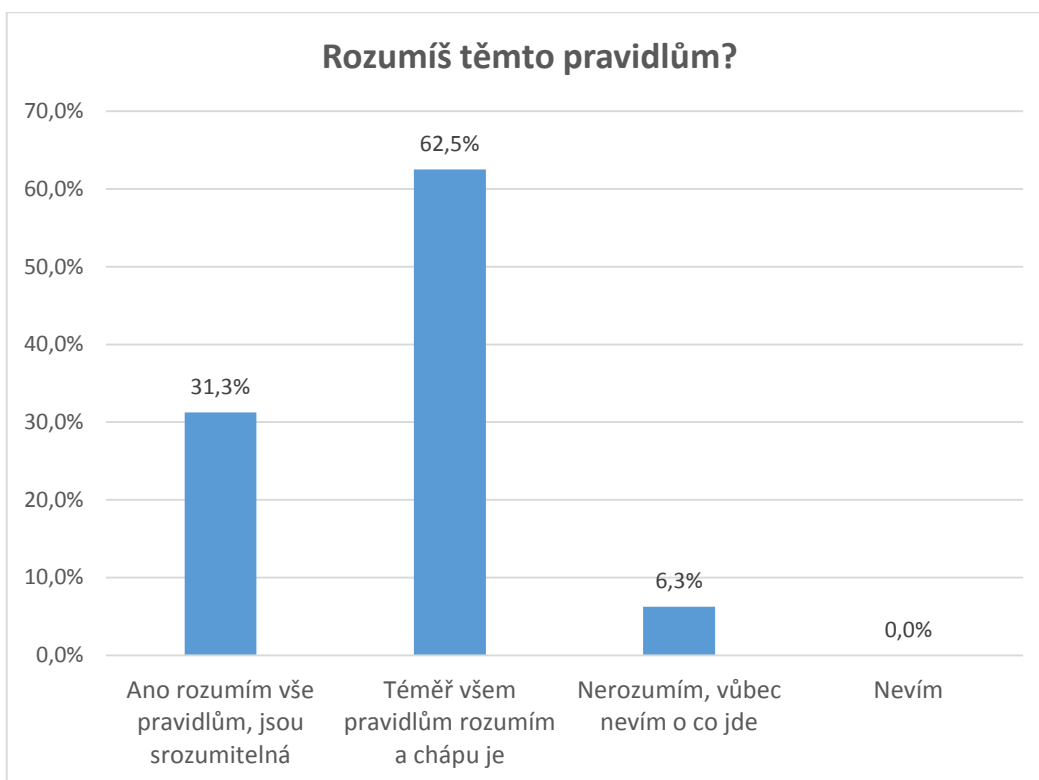
Graf 59: Užitečnost pravidel dívky

Položka č.4: Víš, proč pravidla dodržovat?

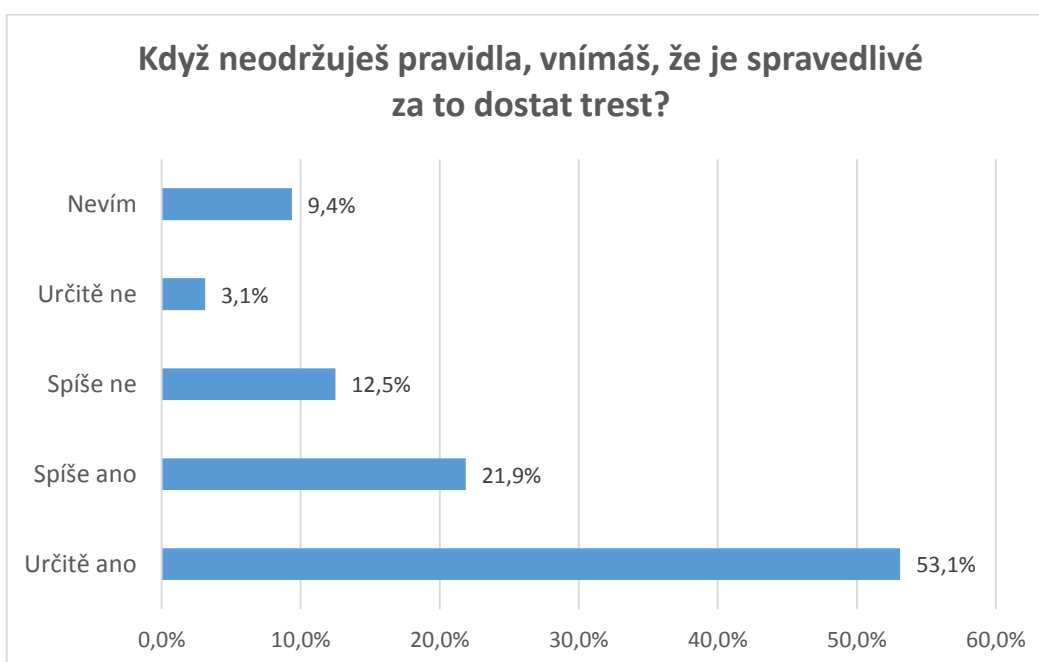
Graf 60: Dodržování pravidel dívky

Položka č.5: Rozumíš těmto pravidlům?

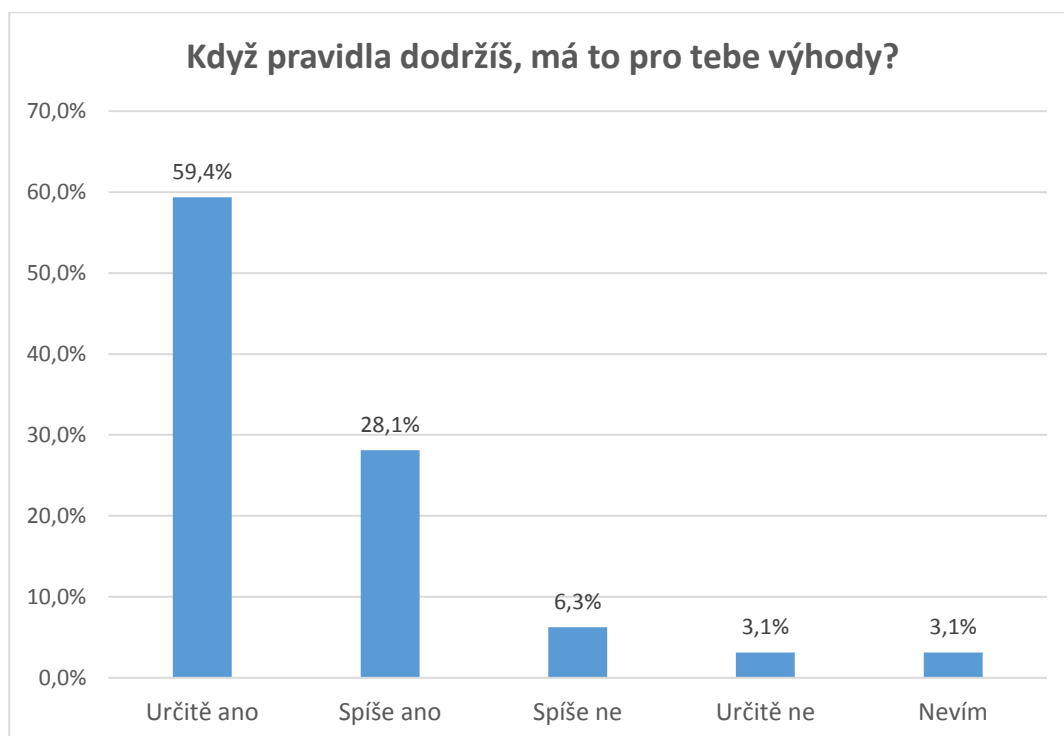
Graf 61: Srozumitelnost pravidel dívky

Položka č.6: Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 62: Nedodržování pravidel dívky

Položka č.7: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 63: Výhody z dodržování pravidel dívky

Položka č.8: Z jakého důvodu jsi tady?

Důvod pobytu žen/dívek	
Záškoláctví, škola	15
Návykové látky	6
Rodinné problémy	12
Útěky	12
Jiné problémové chování	11
Nerespektování autorit mimo rodinu	2
Krádeže	3
Nevyplněno	1

Tabulka 23: Důvod pobytu dívky

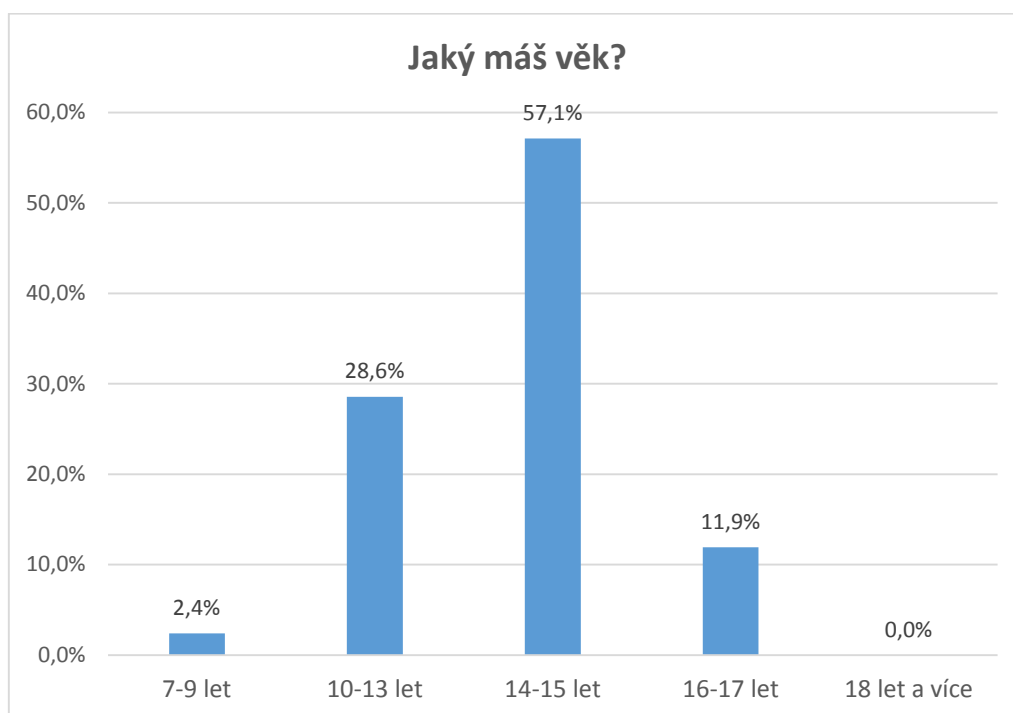
Položka č.9: Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

Může ti pobyt zde pomoci?	
Ano	18
Ne	9
Možná	3
Nevím	2
Musím si pomoci sám	0

Tabulka 24: Pobytu v zařízení dívky

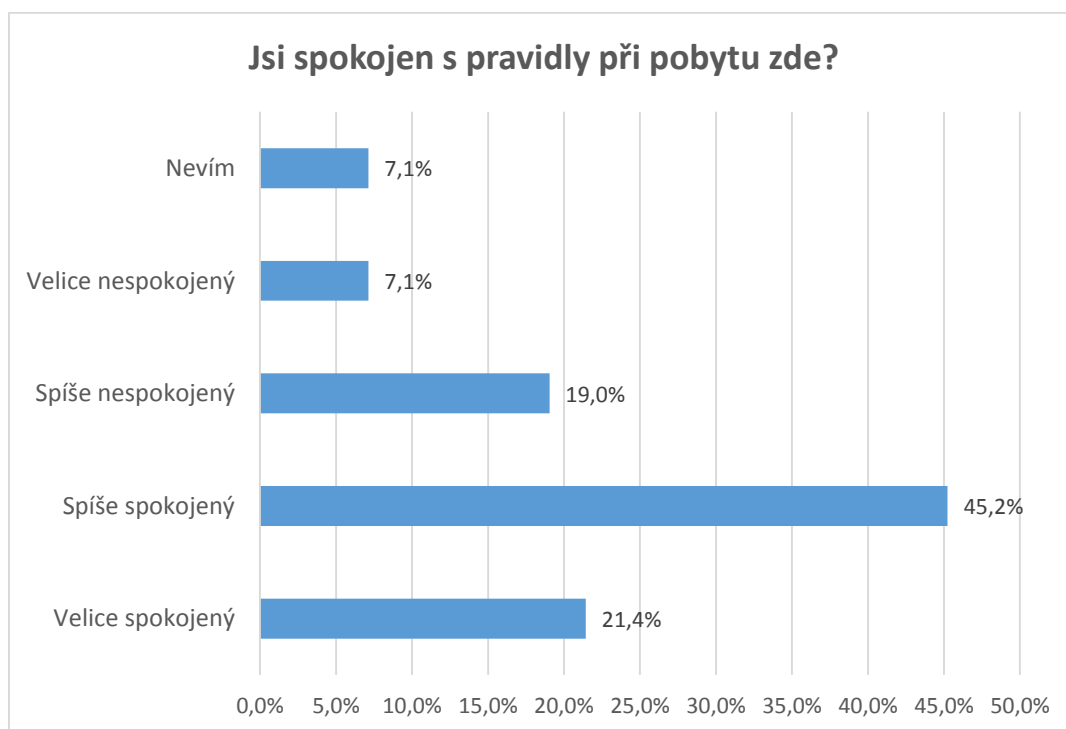
Dotazníkové šetření muži/chlapci

Položka č.1: Jaký máš věk?

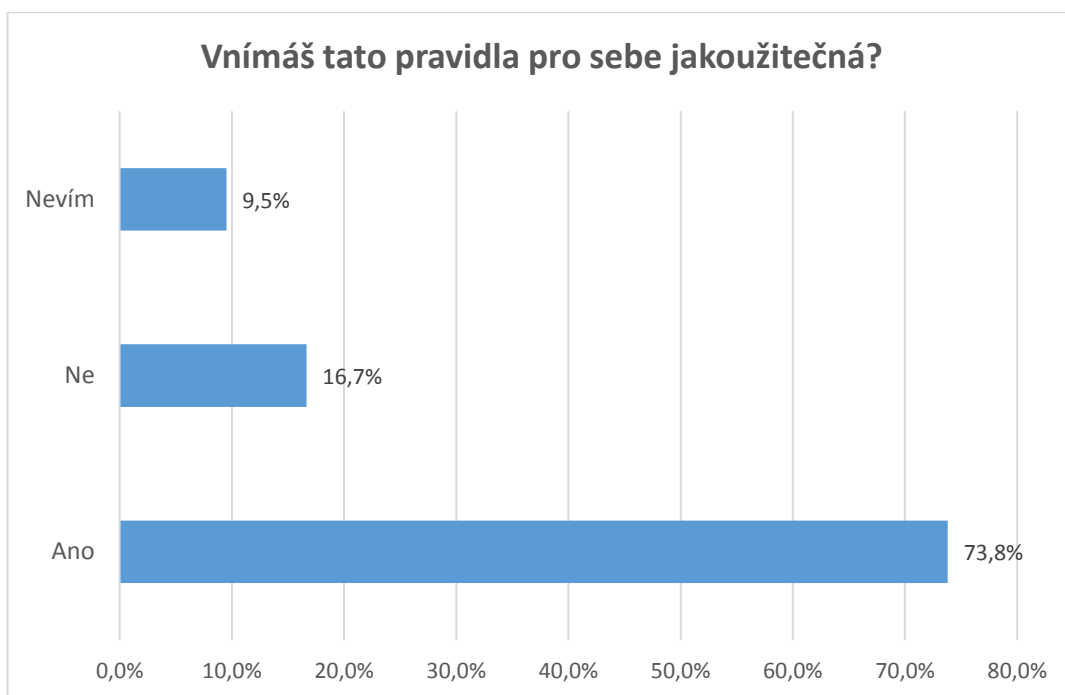
Graf 64: Věk respondenti chlapci

Položka č.2: Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

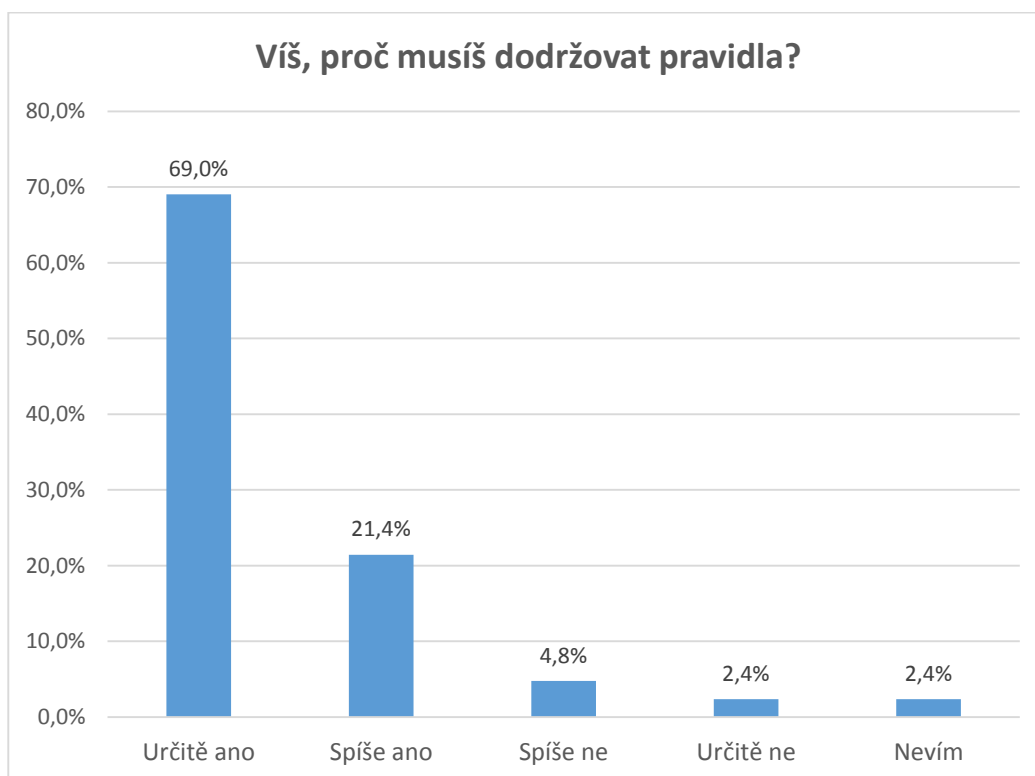
Graf 65: Spokojenost s pravidly chlapci

Položka č.3: Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

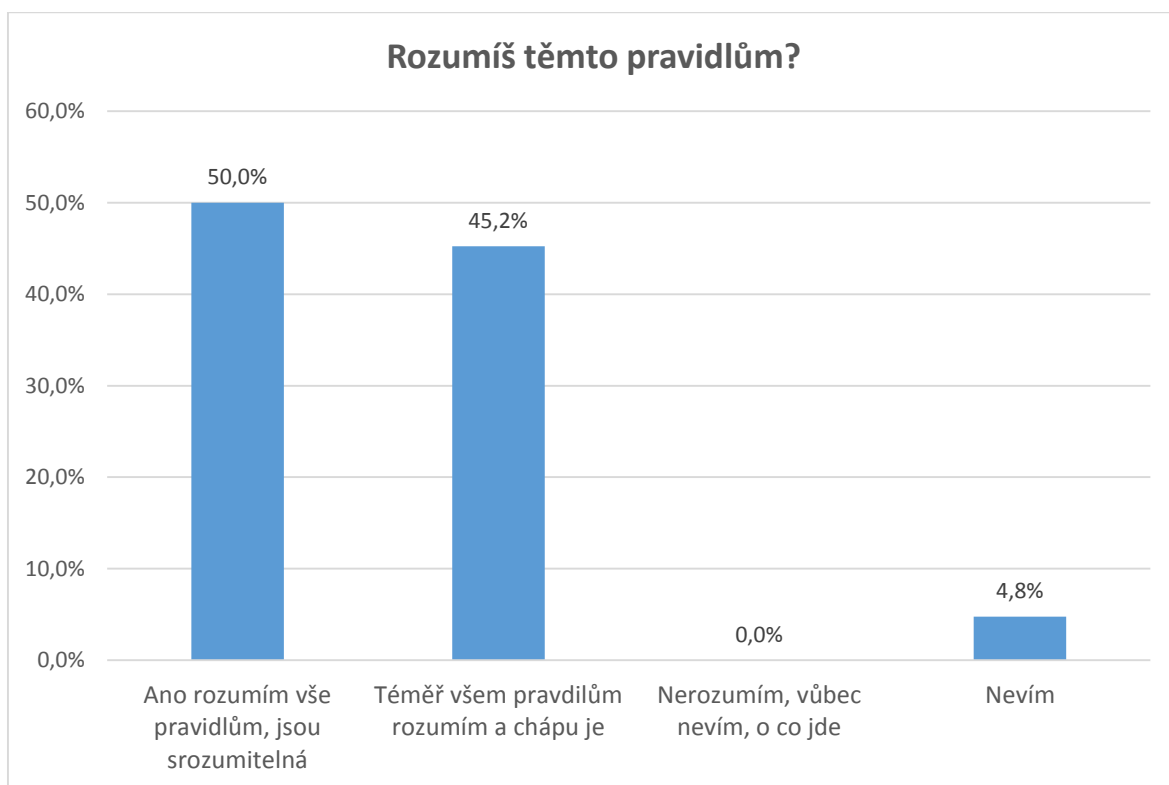
Graf 66: Užitečnost pravidel chlapci

Položka č.4: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

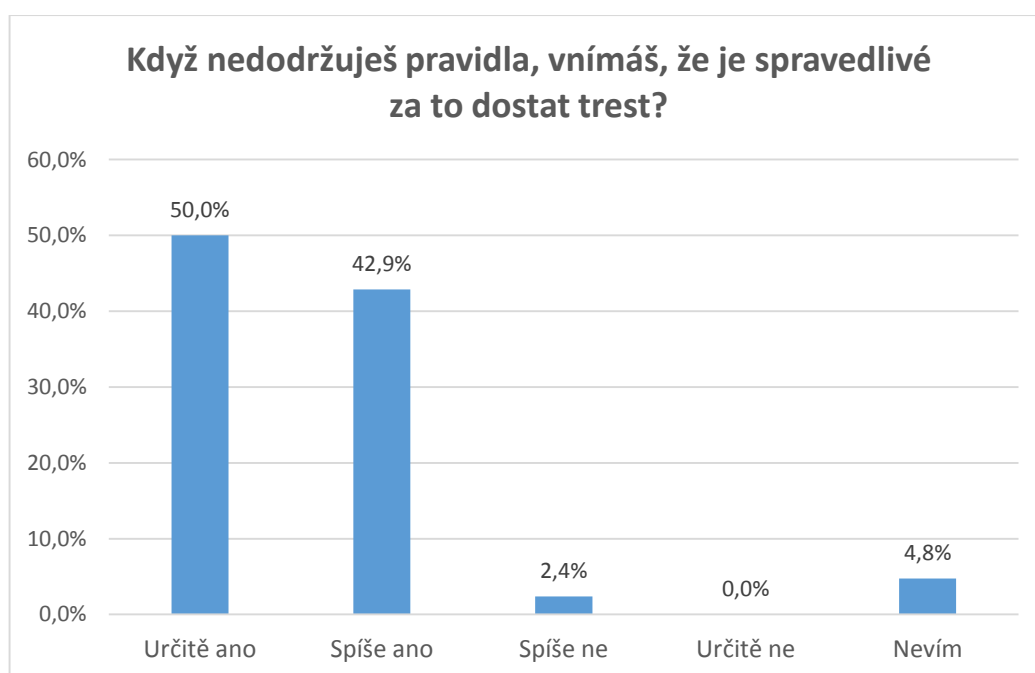
Graf 67: Dodržování pravidel chlapci

Položka č.5: Rozumíš těmto pravidlům?

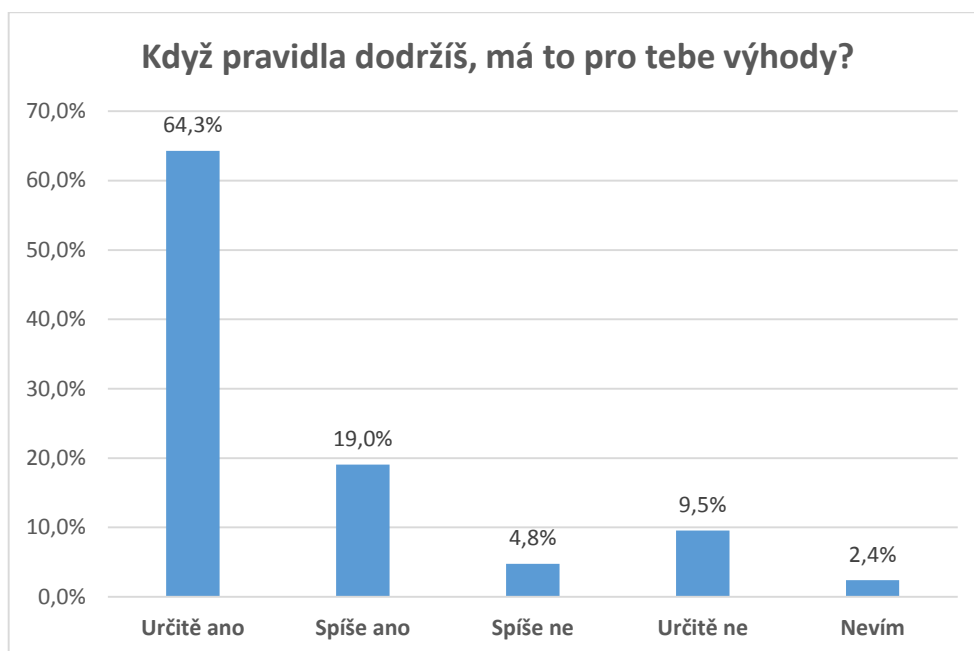
Graf 68. Srozumitelnost pravidel chlapci

Položka č.6: Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 69: Nedodržování pravidel chlapci

Položka č.7: Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 70: Dodržování pravidel chlapci

Položka č.8: Z jakého důvodu tu jsi?

Důvod pobytu mužů/chlapců	
Záškoláctví, škola	21
Návykové látky	3
Promiskuita	1
Rodinné problémy	11
Útěky	3
Jiné problémové chování	12
Nerespektování autorit mimo rodinu	2
Krádeže	3
Zneužívání	1

Tabulka 25: Důvod pobytu chlapci

Položka č.9: Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

Může ti pobyt zde pomoci	
Ano	26
Ne	6
Možná	2
Nevím	2
Musím si pomoci sám	2

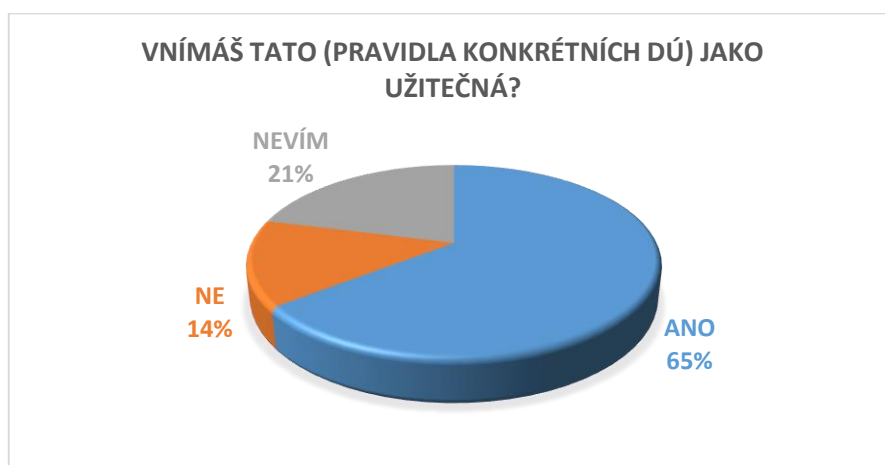
Tabulka 26: Užitečnost pobytu chlapci

5.6 Interpretace výsledků výzkumu

Zde budeme zhodnocovat souvislosti položek mezi sebou.

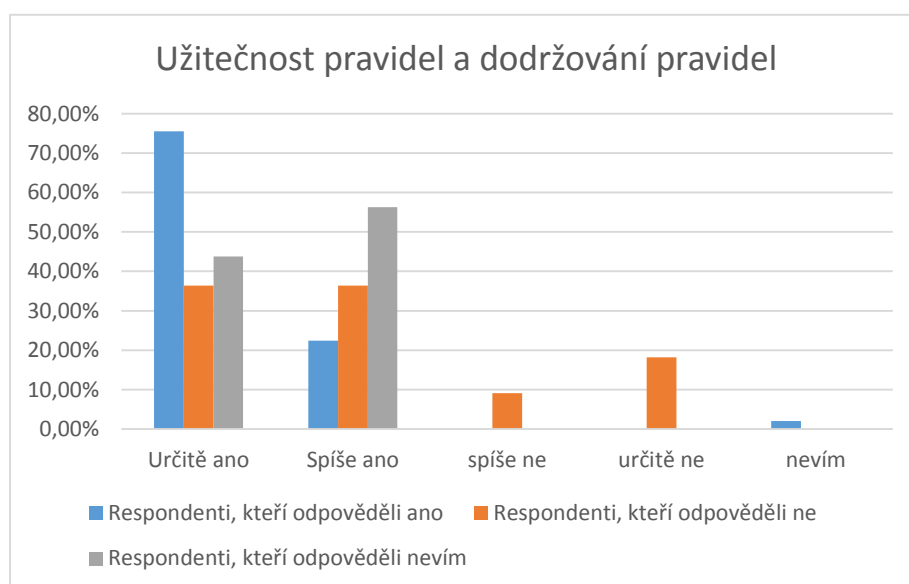
Dotazníkové šetření na základě vnímání užitečnosti pravidel.

Položka č. 1: Vnímáš tato pravidla jako užitečná?

Graf 71: Užitečnost pravidel

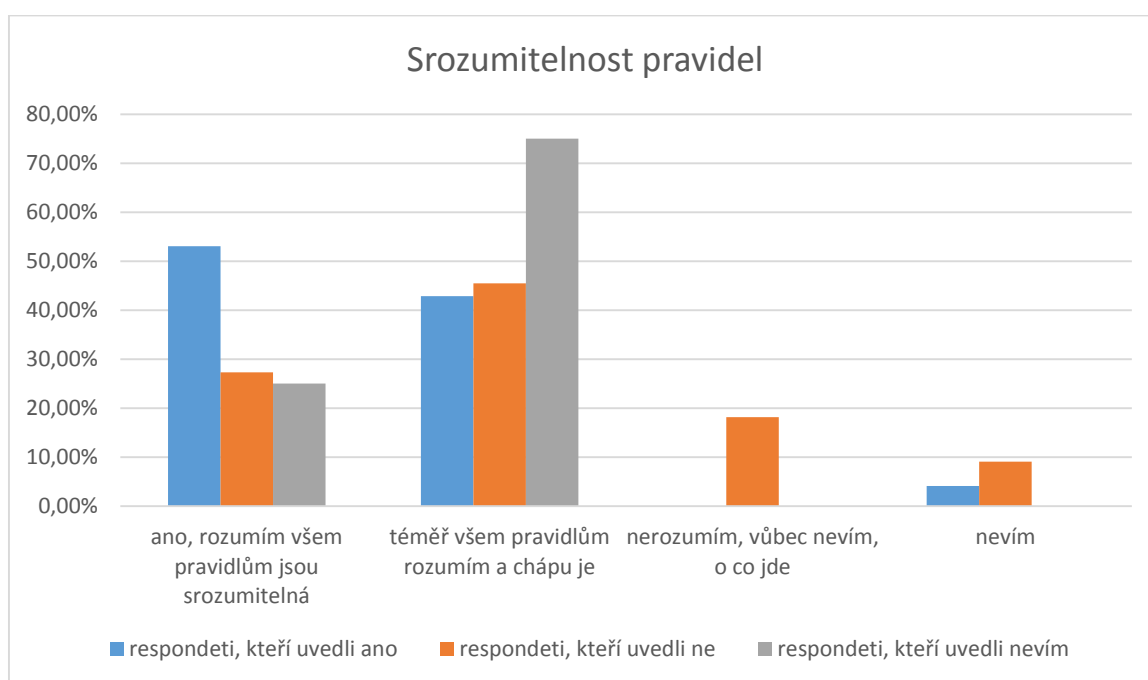
Položka č. 2: Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

Graf 72: Užitečnost pravidel a pochopení, proč dodržovat pravidla

V tomto grafu jsme se zkoumali respondenty, kteří buď uvedli ano, nebo ne a neví u položky ohledně užitečnosti pravidel a následně jsme se zaměřili, na to jak odpovídali na následující položku: „5) Víš, proč musíš pravidla dodržovat?“. Z grafu je patrné, že ti co uvedli, že jsou pravidla užitečná, nejčastěji uváděli, že určitě ví nebo spíše ví, proč pravidla dodržovat. Pouze jedna osoba uvedla, že neví. Respondenti, kteří vnímali pravidla jako neužitečná, odpovídali opět nejčastěji určitě/spíše ano, pouze jedna osoba uvedla spíše ne a dvě osoby určitě ne. U respondentů, kteří nevěděli, jestli jsou pravidla užitečná, se objevovali pouze odpovědi určitě ano a spíše ano.

Položka č. 3: Rozumíš těmto pravidlům?

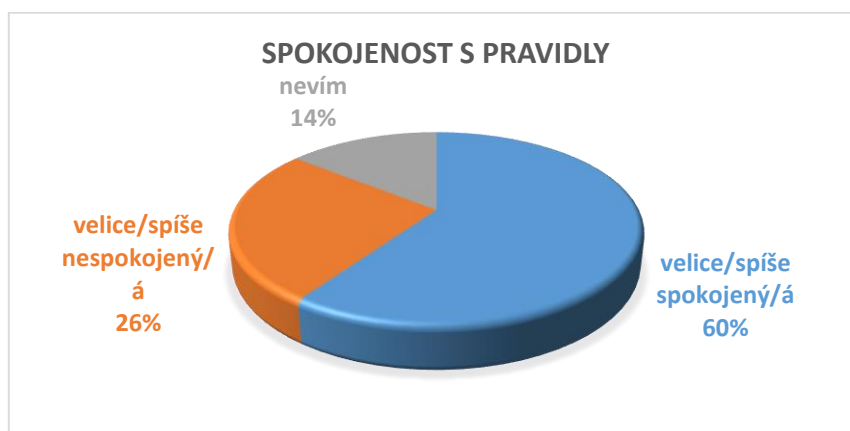

Graf 73: Užitečnost pravidel a porozumění pravidlům

V tomto grafu zkoumáme respondenty, kteří buď vnímali pravidla jako užitečná, nebo neužitečná nebo uvedli odpověď neví v kontextu u položky zda-li rozumí pravidlům v DDÚ, kde mají pobyt. Ti respondenti, kteří vnímali pravidla jako užitečná, odpověděli, že rozumí nebo téměř rozumí všem pravidlům, pouze dva respondenti odpověděli, že neví. Respondenti, kteří uvedli, že vnímají pravidla jako neužitečná, odpověděli téměř v pětinásobně větším počtu, že pravidlům rozumí nebo téměř rozumí, než respondenti, kteří odpověděli, že pravidlům nerozumí vůbec a pouze jeden respondent uvedl odpověď neví. Poslední skupina, ta která uvedla, že neví, jestli jsou pravidla užitečná. Odpověděla v jedné čtvrtině odpovědí, že rozumí všem pravidlům a ve zbylých třech čtvrtinách, že rozumí téměř všem pravidlům.

Dotazníkové šetření na základě spokojenosti s pravidly DÚ

Položka č. 3: Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

Graf 74: Spokojenost s pravidly

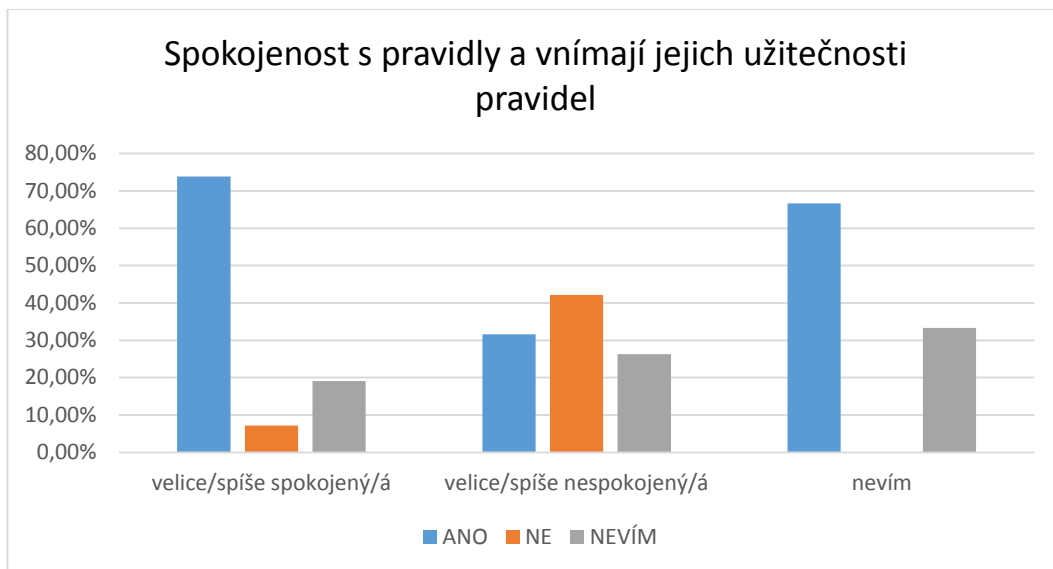
Na základě tohoto vyhodnocení budeme mapovat jak respondenti, kteří byli velice/spíše spokojeni, velice/spíše nespokojeni s pravidly a ty, co uvedli v této odpovědi nevím, vnímali užitečnost pravidel. Také se budeme zabývat položkou, ve které se dotazujeme zda-li jim tento pobyt pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsou.

Respondenti v tomto výzkumu

Pro zajímavost můžeme sdělit, že složení respondentů, kteří byli velice nebo spíše spokojeni bylo 70,73% respondentů chlapců z celkového počtu všech dotazníků, 43,75% respondentů dívek z celkového počtu všech dotazníků a 100% respondentů, kteří neuvedli své pohlaví v příslušné položce (avšak tento údaj neovlivní celkový poměr mezi chlapci a děvčaty, jelikož jsou to pouze 3 respondenti). Přestože v našich nasbíraných datech není vyrovnaný počet respondentů dívek a chlapců, můžeme usuzovat, že spokojenost s pravidly byla vyšší u chlapců, než u dívek nebo si dívky nebyly jisty touto odpovědí (viz. počet odpovědí „nevím“ níže).

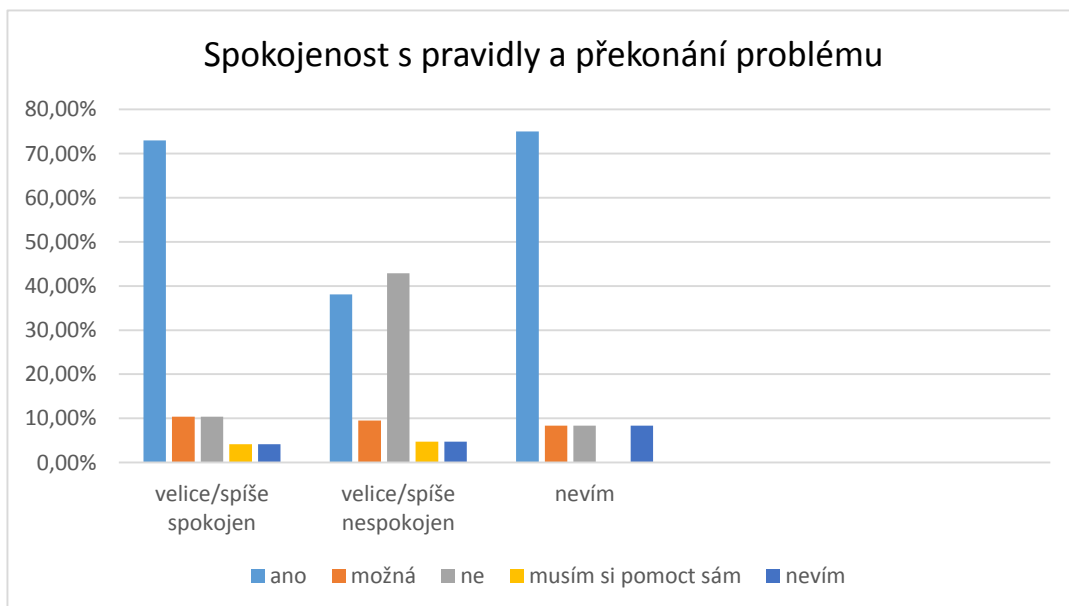
Složení respondentů, kteří byli velice nebo spíše nespokojeni, bylo vyrovnané (50% chlapců a 50% dívek). Odpověď „nevím“ uvedlo 27,27% chlapců a 72,73% dívek.

1. Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

Graf 75: Spokojenost s pravidly a vnímání užitečnosti pravidel

2. Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

Graf 76: Spokojenost s pravidly a překonání problému

Z následujícího grafu lze jasně vidět, že respondenti, kteří jsou spokojeni s pravidly si nejčastěji myslí, že pobyt v zařízení jim může pomoci s jejich problémem (72,95%). Oproti tomu u respondentů, kteří jsou s pravidly nespokojeni, více převažuje názor, že jim pobyt v DÚ nepomůže s jejich problémy (42,86%), avšak velké procento z nich si také myslí, že jim to může pomoci (38,10%)

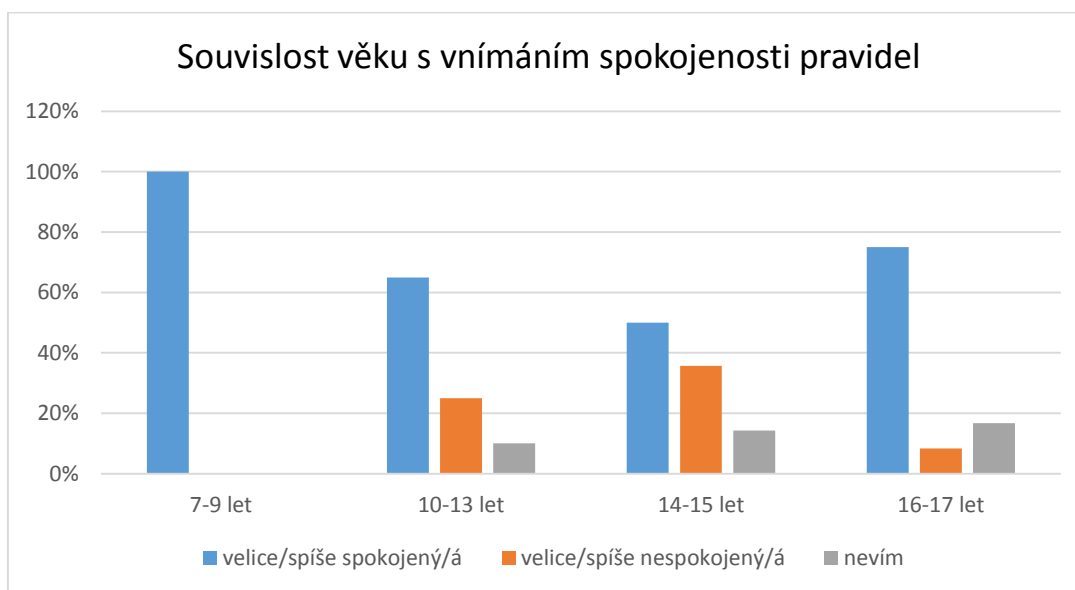
Dotazníkové šetření na základě věku dětí

Položka č. 1: Jaký máš věk?

Graf 77: Věk respondentů

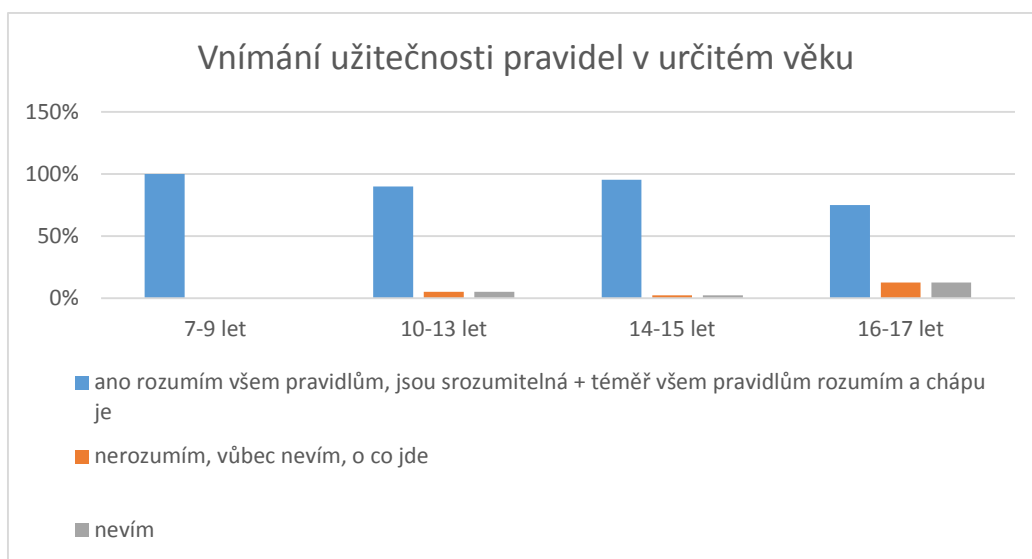
1. oblast Spokojenost s pravidly z hlediska věku

Graf 78: Souvislost věku s vnímáním spokojenosti pravidel

V následujícím grafu můžeme vidět absolutní spokojenost respondentů ve věku 7-9 let. Nutno brát v potaz, že celkový počet respondentů se skládal pouze ze dvou dětí. Nejmenší míru spokojenosti s pravidly uvádějí děti ve věku 14-15 let, kde se objevuje největší míra nespokojenosti, k terou uvedlo 35,71%, avšak stále zde převládá spokojenost s celkovým počtem 50% odpovědi velice či spíše spokojených respondentů.

2. oblast Užitečnost pravidel z hlediska věku

Graf 79: Souvislost věku s vnímáním užitečnosti pravidel

V tomto grafu vidíme, že respondenti ve všech diagnostických ústavech ve většině případů rozumí buď všem, nebo téměř všem pravidlům. Můžeme tedy z toho vyvodit závěr, že dětem jsou pravidla vysvětleny přehledně a nejspíš jsou i připomínány.

3. oblast Důvod pobytu z hlediska věku

V této oblasti se zaměříme na důvody pobytu dětí v diagnostických ústavech a to opět v určitém věku.

Důvod pobytu dětí 7-9 let (2 respondenti)	
Spala jsem s klukama	Ohrožování koštětem

Tabulka 27: Důvod pobytu dětí 7-9 let

Důvod pobytu dětí 10-13 let (20 respondentů)	
důvod pobytu:	četnost
Škola, nechodil/a jsem do školy	8
Problémy doma (neposlušnost, nevracení se domů)	4
chování	2
Jistý typ sexuální delikvence a) Vyspání se s klukem, posílání nahých fotek b) posílal jsem fotky nudes, pohlavní styk	2
Zlobil jsem v DD -2x	2
Návykové látky	1
Agresivita, průsery	1
útěky	1

Tabulka 28: Důvody pobytů dětí 10-13 let

U dětí ve věku 10-13 let se nejčastěji objevují problémy ve škole, problematické chování v rodině nebo v dětském domově, poté obecně odpovědi jako „zlobil, chování, průsery“ je uvedeno obecně v chování. Objevuje se zde i jistý způsob sexuální delikvence

nebo sex. zneužívání nebo syndrom týraného dítěte (syndrom CAN) ve dvou případech. Pouze v jednom případě respondenti uvedli užívání určitého typu návykových látek, agresivitu a průšery a útěky.

Důvod pobytu dětí 14-15 let (42 respondentů)	
důvod pobytu:	četnost:
Škola/nechodil jsem do školy	25
Útěky	12
Problémy doma (hádky, agresivita vůči rodičům	11
krádeže	8
Návykové látky	7
Bitky, mlácení	4
Nedodržování pravidel	2
Soc. síť	1
problémy s policií	1
Jsmo přišli z Anglie a neměli sme byt	1
agrese	1
lhaní	1

Tabulka 29: Důvody pobytů dětí 14-15 let

Z uvedené tabulky vyplývá, že děti ve věku 14-15 let jsou umístěny v diagnostickém ústavu nejčastěji z důvodu nějakých školních problémů, problémů doma, což se moc neliší od dětí ve věku 10-13 let. Avšak začínají se zde objevovat prvky asociálního chování (krádeže, útěky apod.) a také antisociální chování (návykové látky, násilí atd.)

Důvod pobytu dětí 16-17 let (12 respondentů)	
důvod pobytu:	četnost
Problémy doma (neshody v rodině/matkou)	6
Škola, nechodil/a jsem do školy	2
útěky	3
Návykové látky	2
Trestná činnost	1
sebepoškozování	1
Špatné chování	1
Nebude uvádět	1
Rozhodla to sociálka	1

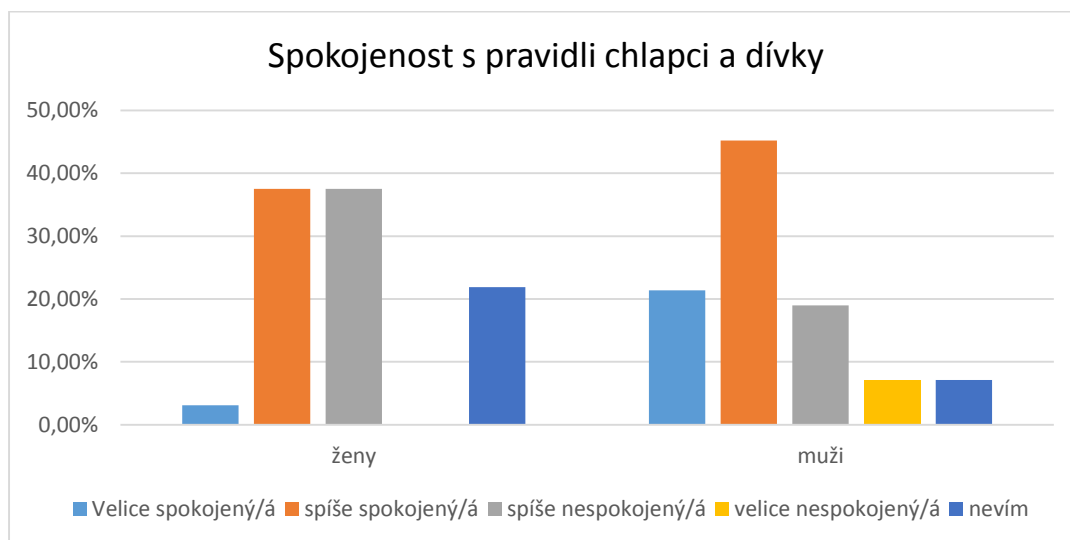
Tabulka 30: Důvody pobytů dětí 16-17 let

U dětí ve věku 16-17 let se překvapivě nejčastěji jako důvody objevují problémy doma. Je sice zjevné, že mnoho problémů souvisí s rodinou, jak jsme již napsali v teoretické části, avšak očekávali jsme, že děti v tomto věku budou uvádět více jiné důvody (např. návykové látky atd.). Je to tedy pro nás překvapující a neočekávali jsme to.

Dotazníkové šetření – srovnávání odpovědí na základě pohlaví

V analytické části jsme již uvedli výsledky jak respondentů, kteří uvedli ženské pohlaví, tak respondentů, kteří uvedli mužské pohlaví. Následující šetření se bude věnovat porovnání těchto výsledků.

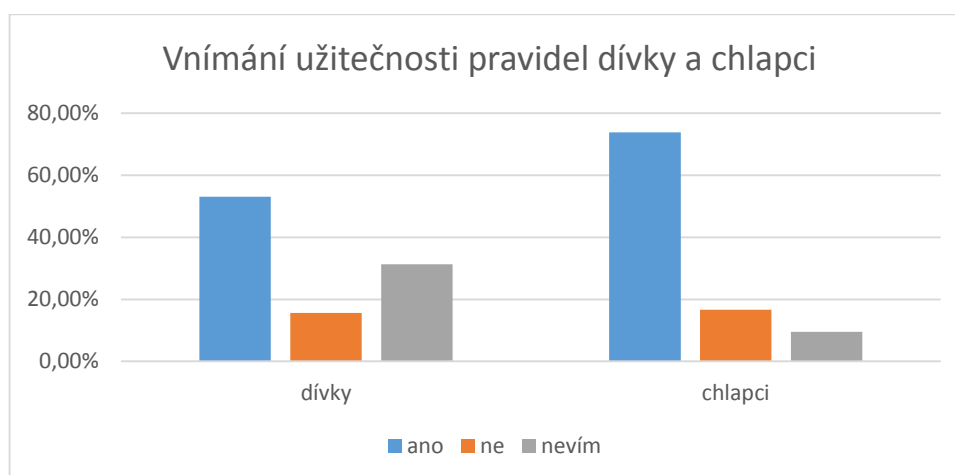
Položka č. 1 – Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

Graf 80: Spokojenost s pravidly chlapci a dívky

Z uvedeného grafu lze usuzovat, že spokojení s pravidly jsou více chlapci, avšak lze říci, že dívky, na rozdíl od chlapců, nebyly v žádném případě velice nespokojeny.

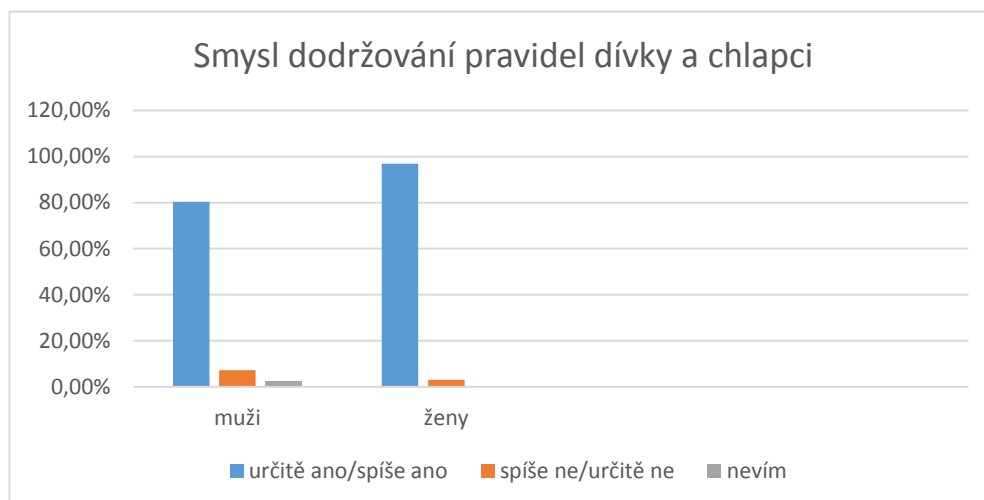
Položka č. 2 – Vnímáš pravidla jako užitečná?

Graf 81: Vnímání užitečnosti pravidel dívky a chlapci

V tomto grafu se může zdát, že chlapci více vnímají, že jsou pro ně pravidla užitečná, lze to pouze předpokládat, jelikož dívky často zvolily u této položky odpověď „nevím“.

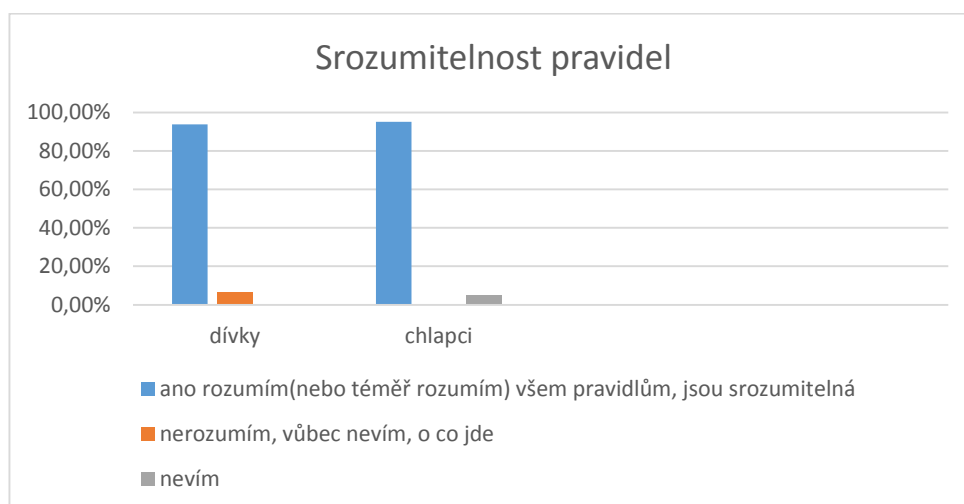
Položka č. 3 – Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

Graf 82: Smysl dodržování pravidel dívky a chlapci

Z uvedeného grafu vyplívá, že jak dívky, tak chlapci chápou, proč musí dodržovat pravidla, vyplívá také, že nepatrně více dívek, než chlapců chápe smysl pravidel.

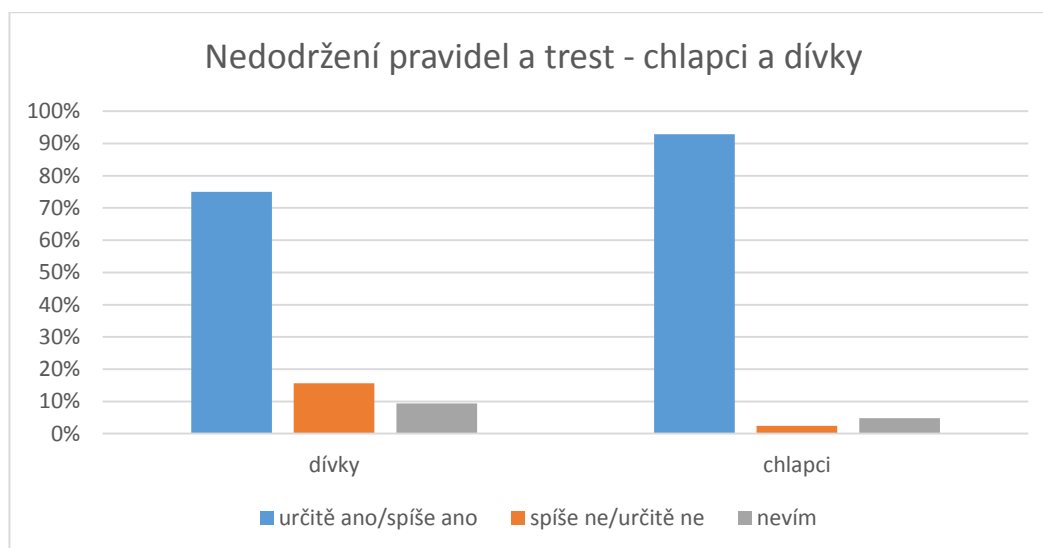
Položka č. 4 – Rozumíš těmto pravidlům?

Graf 83: Srozumitelnost pravidel pro dívky a chlapce

Zde panuje téměř dokonalá shoda mezi oběma pohlaví. Pravidla jsou srozumitelná jak pro chlapce, tak pro děvčata.

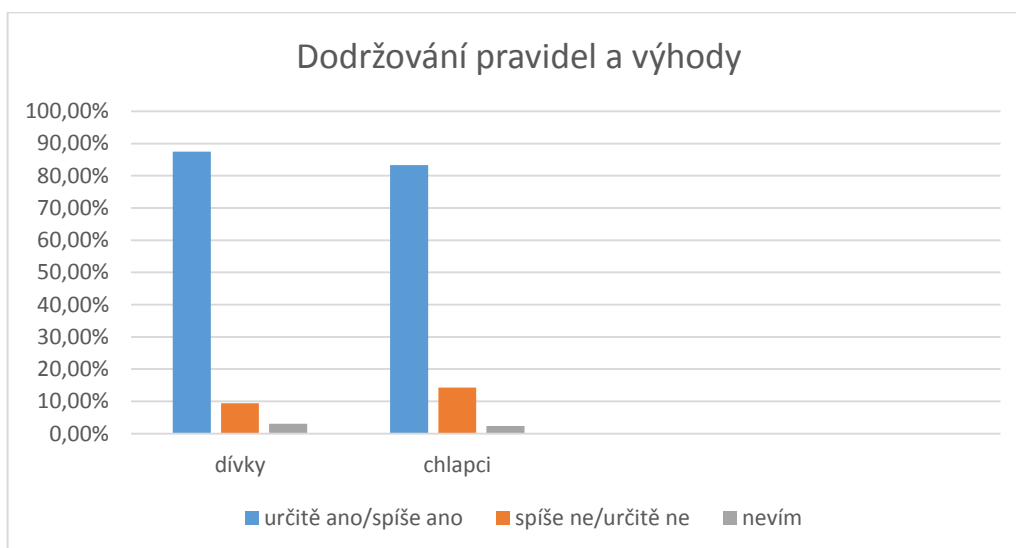
Položka č. 5 – Když nedodržíš pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

Graf 84: Nedodržení pravidel a trest - chlapci a dívky

Ačkoliv je většina dívek i chlapců ve shodě, že je spravedlivé za nedodržení stanovených pravidel dostat trest, více tuto odpověď uvádělo chlapců, než dívek (92,90% chlapci, 75% dívky)

Položka č. 6 – Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

Graf 85: Dodržování pravidel a výhody

Otázka ohledně toho, jestli když dodrží respondent pravidla, tak to má pro něj výhody odpověděli chlapci i dívky víceméně shodně. Lze tedy poznamenat, že oba typy pohlaví v této otázce uvažují stejně.

Položka č. 7 – Z jakého důvodu tu jsi?

Důvod pobytu	Dívky	Chlapci
Záškoláctví, škola	15	21
Rodinné problémy	11	11
Jiné problémové chování	11	8
Návykové látky	6	3
Krádeže	3	3
Útěky	12	3
Nerespektování autorit mimo rod.	2	2
Zneužívání	0	1
Sexuální delikvence	0	1

Tabulka 31: Důvod pobytu

Z uvedených údajů je určitá shoda v nejčastějších prvních pěti důvodech nařízení pobytu v diagnostickém ústavu (záškoláctví/škola, rodinné problémy, jiné problémové chování, návykové látky a krádeže). Z uvedených údajů vyplývá, že dívky častěji utíkají z domova a užívají návykové látky, než chlapci nebo tyto skutečnosti dívky přiznají/vedou spíše, než chlapci.

Položka č. 8 – Co si o to myslíš?

Názor dítěte	Dívky	Chlapci
Uznání chyby	14 (46,67 %)	15 (55,56 %)
Přijetí situace	7 (23,33 %)	4 (14,81 %)
Snaha o zlepšení chování	5 (16,67 %)	6 (22,22 %)
Pocit nespravedlnosti	4 (13,33 %)	1 (3,70 %)
Nezájem o situaci	-	1 (3,70 %)

Tabulka 32: Názory dětí na jejich situaci

V rámci přehlednosti názorů jsme vytvořili kategorie, do kterých názor dětí spadal. V žádném případě to není naše hodnocení situace, je to pohled dítěte. Např. v kategorii uznání chyby, se jedná o subjektivní názor dítěte a nemusí to vůbec odrážet realitu (např. dítě zde nemusí být z vlastního přičinění, ale může to tak vnímat – alkoholismus u matky, týraní dítěte atd.). V grafu vidíme, že přibližně stejný počet dívek i chlapců nějakým způsobem uznalo chybu, jednalo se cca o polovinu respondentů. Momentální situaci přijalo více dívek, než chlapců, naopak snahu o zlepšení chování uvedlo zase více chlapců, než dívek. Nejvíce cítily pocit nespravedlnosti dívky až z 13,33%. Často uváděly, že je to „nefér“, že sem nepatří, že to rozhodla „sociálka“ nebo důvod, který naznačoval alkoholismus u matky a s tím spojený pobyt dítěte.

Položka č.9: Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi?

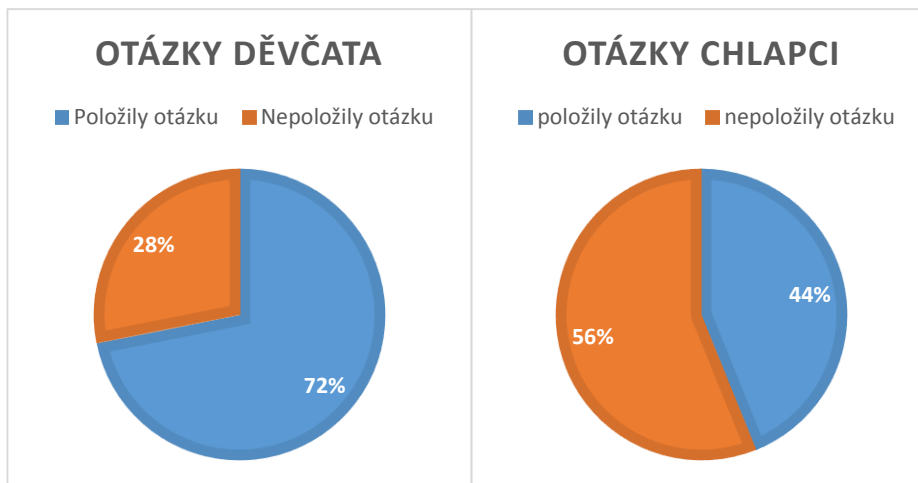
Názor dítěte	Dívky	Chlapci
Ano	18 (56,25 %)	26 (68,42 %)
Ne	9 (28,13 %)	6 (15,79 %)
Možná	3 (9,38 %)	2 (5,26 %)
Nevím	2 (6,25 %)	2 (5,26 %)
Musím si pomoci sám	0	2 (5,26 %)

Tabulka 33: Překonání problému

Chlapci častěji než dívky uvádějí, že pobyt v diagnostickém ústavu jim pomůže s jejich problémem. Avšak u obou skupin se jedná o větší polovinu. Více dívek si poté myslí, že jim pobyt nepomůže, na rozdíl od chlapců. Tento fakt může mít souvislost s tím, že mnoho dívek vnímá, že v diagnostickém ústavu nemají být. Menší díl respondentů si není jistý nebo neví.

Žádná dívka neuvedla, že si musí pomoci sama na rozdíl od chlapců, kde tuto skutečnost uvedli dva respondenti.

A) Položka č.12: Zeptej se mě na co chceš

Graf 86: Pokládání otázek děvčaty a chlapci

Z uvedených grafů je vidět, že děvčata se ptala více o 28 %, než chlapci.

B) Položka č.12: Zeptej se mě na co chceš: konkrétní odpovědi

Otázky dívky	Otázky chlapci
Daří se ti ve škole?	Jak se máte?
Stalo se ti někdy, že se děti porvaly, až skončili v nemocnici? Zažil si někdy problémy v životě? Byl si někdy v ústavu? Budeš můj kamarád?	Zažil si někdy problémy v životě? Byl si někdy v ústavu?
Co si myslíš o dětech v DDÚ. Myslíš si, že se mohou ještě dostat domů?	K čemu ti to vše bude?
Vy chcete pracovat tady?	Seš ještě pana/panic?
Proč si se rozhodl studovat tenhle obor?	Proč si se rozhodl dělat tuto práci?
Máš rád děti? Co tě k tomu přivedlo, že studuješ takovou školu nebo celkově, že bys dělal tady např. v ústavu. Měl bys nějaké rady do života?	Kolik je ti bráško?

At' se ti daří a výjdou ti plány!	Jak je?
Jak se máš? -2x	Máš rád sport?
Jak je?	Měl si sex?
Budeš mě sledovat na instagramu?	Co posloucháš za hudbu?
Nechceš se sem někdy podívat?	Chcete pracovat jako vychovatel?
Proč to píšete, ten dotazník?	Kolik je ti bro?
Jak dlouho trvá vaše vzdělání?	Mám šanci jít odtud pryč?
Máte nějakou holku?	Jak se máš?
Máš instagram? Sleduj mě	Byl si někdy v nějakém zařízení?
Hulil si někdy (trávu)/kolik ti je?/přijedeš někdy?	Můžu se zeptat na vaše studování? Bylo těžké?
Jak dlouho to musíte studovat?	Jak se máte?
Souhlasíš se všemi pravidly v DDÚ, proč tu chceš pracovat?	Proč bys chtěl v takovém prostředí pracovat?
Proč máme pravidlo jen jeden náramek? Neroztrhané džíny	
Z jakého důvodu bys tu chtěl pracovat?	
Jak se máte? Kolik je vám let?	
Kam se tenhle papír dostane a proč ho píšu?	

Tabulka 34: Konkrétní otázky chlapci a děvčata

Z uvedené tabulky si lze povšimnout, že děti děvčata mají více otázek, než chlapci. Taktéž vidíme, že chlapci v otázkách projevují méně emocí, než dívky a nebojí se zeptat na intimnější otázky.

5.7 Diskuse

Hlavním cílem naší diplomové práce bylo zjistit motivaci dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu diagnostických ústavů. Pro tento účel výzkumu jsme využili dotazníkové šetření. Parciálními cíli bylo zjistit, zdali existuje spojitost s vnímáním pravidel s pohlavím a věkem dětí. Také jsme se v parciálních cílech zaměřili na to, jestli děti, které vnímají pravidla jako užitečná, si uvědomují, proč je musí dodržovat. Taktéž nás zajímala skutečnost, pokud je dítě spokojené s pravidly, jestli se to projeví na překonání problému dítěte. V posledním parciálním cíli jsme zjišťovali důvody umístění dětí do diagnostického ústavu. Pro splnění vytyčených cílů jsme vytvořili kategorie respondentů s určitými typy odpovědí. Následně se u nich zaměřovali na to, jak odpovídají na otázky nebo odděleně vyhodnotili výsledky dívek a chlapců a poté porovnávali jejich odpovědi.

Odpověď na hlavní cíl lze z velké části nalézt v analýze dotazníkového šetření. První položka v dotazníku se zaměřovala na pohlaví respondentů. Překvapilo nás velké množství dívek, jelikož problémové chování je statisticky častější u chlapců. I když jsme očekávali určité procento dívek i díky vlivu např. zavinění rodičů, stále se jedná o velké procento dívčích respondentů. Další otázkou byl věk, kde jsme předpokládali větší počet dětí ve věku 16-17 let. Nutno však podotknout, že rozdíl mezi naším očekáváním a realitou nebyl tak velký. Brali jsme na vědomí, že se našeho výzkumu účastní pouze jeden diagnostický ústav pro mladistvé a počet dětí ve věku 16-17 let, který se objevuje v dětských diagnostických ústavech, není tak velký. Nízký počet dětí ve věku 7-9 let nás nepřekvapil.

Další otázky již byly zaměřeny na pravidla, kde nás nejvíce zaujaly informace, že děti jsou více spokojeny než nespokojeny s pravidly. Dále pak také to, že děti jsou celkově spokojeny s pravidly. Většina dětí také věděla, proč pravidla dodržovat a rozuměly jim, což potvrdilo naše očekávání. Pracovníci v diagnostických ústavech nejspíše pracovali dobře s motivací dětí, jelikož si děti i uvědomovaly, že je spravedlivé dostat za nedodržení pravidel trest a naopak mít určitou výhodu za dodržení pravidel.

Následující otázky byly již otevřené a vnímáme, že z nich nejsou nejpřesnější data, avšak data, která jsme získali, bychom uzavřenou formou odpovědi získali jen s velkou obtíží. Poskytli jsme dětem svobodu v tom, jak bude vypadat výsledná odpověď. V otázce ohledně důvodu pobytu nebylo vyhodnocení tak obtížné. Tyto odpovědi se daly dobře vyhodnotit na základě jejich povahy. Například nechození do školy a „hulení trávy“, bylo zhodnoceno jako záškoláctví a užívání návykových látek. Trochu oříšek byla otázka, která poskytovala prostor pro osobní názor dítěte. Byly to neskutečně zajímavé odpovědi.

Z některých šel doslova mráz po zádech nebo byly velice emotivní. Tato otázka byla složitější na vyhodnocení. Museli jsme opět zvolit cestu tvorby určitých kategorií. Za velmi zajímavou otázku považujeme tu, ve které se dotazujeme, zdali dětem pobyt v diagnostickém ústavu pomůže překonat problém. Uvědomujeme si však, že tato otázka mohla být klidně uzavřená, jelikož děti i tak odpovídaly nejčastěji stručnými odpověďmi. Důvod, proč byla tato otázka otevřená, byl ten, abychom poskytli dítěti pocit opravdového zájmu z naší strany v souvislosti s uvedením dostatečného prostoru pro odpověď. Domníváme se, že to opravdu pomohlo. Poslední (bonusová) položka byla koncipována jako možnost zeptat se na cokoli přímo nás. Vytvořili jsme tuto otázku, protože nás zajímalo, na co se děti v diagnostických ústavech ptají a co je zajímavé. Zároveň si myslíme, že to byla jistá forma revanše za čas, který nám děti poskytly. Následně jsme na jednotlivé otázky odpovídali a tyto odpovědi zasílali do diagnostických ústavů. Odpovídat na takovou spoustu otázek pro nás bylo velice náročné. Ve své podstatě by bylo velmi zajímavé tuto otázku nějakým způsobem zařadit do výzkumu, avšak musíme se přiznat, že jsme to nedokázali zrealizovat.

V naší práci máme položeny výzkumné otázky, prostřednictvím kterých odpovídáme na naše vytyčené cíle. Jak již jsme uvedli na začátku diskuse, nalezení odpovědí na naše otázky jsme provedli různým porovnáváním a zkoumáním určitých společných odpovědí v našich datech. Hlavní cíl byl z velké části naplněn v analýze, avšak je ucelen prostřednictvím interpretace. První výzkumná otázka mapuje, jestli když dítě vnímá pravidla jako užitečná, ví, proč je má dodržovat. Na tuto otázku jsme úspěšně odpověděli. Respondentů, kteří vnímali pravidla jako užitečná a zároveň uvedli, že ví, proč mají pravidla dodržovat, bylo 98,31 % a pro zajímavost zároveň i 95,92 % respondentů rozumělo těmto pravidlům. Další výzkumná otázka se zaměřuje na to, jestli má spokojenost s pravidly vliv na pocit dítěte-zdali mu pobyt pomůže v překonání problému. Respondenti, kteří uvedli, že jsou spokojeni s pravidly, zároveň uvedli v 88,33 % případů, že jim pobyt pomůže. Kdežto respondenti nespokojeni s pravidly uvedli, že jim pobyt pomůže s jejich problémy jen v 38,10 % případů odpovědí. Tedy na tuto otázku odpovídáme a říkáme, že spokojenost má výrazný vliv na pocit dítěte, a že mu pobyt s problémem pomůže.

Třetí výzkumná otázka zjišťovala důvody pobytů dětí, a zdali jsou tyto důvody různé s přihlédnutím k věku. Potvrdilo se, že tyto příčiny se liší v závislosti na věku. Nejsou to příliš velké rozdíly a data jsou zkresleny neúměrným počtem dětí v určitých věkových kategoriích. Avšak můžeme prohlásit, že na tuto výzkumnou otázku jsme odpověděli. V poslední výzkumné otázce se zabýváme rozdílností odpovědí u dívek a chlapců. Tato otázka nám pomohla odpovědět na jeden z parciálních cílů, který se zaměřoval na spojitost

mezi vnímáním smyslu pravidel a pohlavím dítěte. Zjistili jsme, že rozdílnosti v odpovědích napříč pohlavími jsou. Musíme tedy konstatovat, že vnímání smyslu pravidel se liší u chlapců a dívek. Chlapci zvolili častěji, že vnímají pravidla jako užitečná (73,81 %), než dívky (53,13 %). Je to mimo jiné dáno i tím, že dívky v 31,25 % uvedly, že „neví“, což je oproti chlapcům, kteří stejnou odpověď uvedli pouze v 9,52 %, výrazný nepoměr.

Z našeho pohledu výzkumníka tohoto dotazníkového šetření musíme přiznat, že nevíme, jak probíhalo samotné vyplňování dotazníků. Rozhodně si nemyslíme, že docházelo k nějakému ovlivňování, avšak mohlo i záležet na situaci, ve které se děti nacházely, když dotazník vyplňovaly. Uvědomujeme si také, že v dotazníku se mohla vyskytovat otázka na to, jak dlouho pobývají v zařízení, jelikož to může mít vliv na celkové vnímání pravidel. Myslíme si, že u tvorby dotazníku jsme se dokázali vcítit do dětského vnímání a přizpůsobit tak formu, aby bylo vyplňování dotazníku pro dítě dostatečně atraktivní a srozumitelné. Především tím, že jsme z části odkryli naši anonymitu a projevíli zájem o blaho těchto dětí a také jsme dětem poskytli dojem, že „pán“ z dotazníku se opravdu zajímá o to, jakou kvalitu života žijí. Otázky v dotazníku byly přizpůsobené tak, aby na ně dokázalo odpovědět jak mladší, tak i starší dítě.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce byla zaměřena na motivaci dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu diagnostického ústavu. Práce byla rozdělena do pěti kapitol, ve kterých se nacházely podkapitoly. Práce byla navíc rozdělena na teoretickou a empirickou část.

Teoretická část obsahovala čtyři kapitoly. V první kapitole jsem se zaměřil na náhradní výchovu, kde jsem zmiňoval, jak náhradní rodinnou výchovu, tak ústavní a ochrannou výchovu. Tato kapitola byla velice důležitá pro porozumění specifikům těchto typů výchovy, jelikož děti z diagnostických ústavů se často ocitnou právě v náhradní péči. Také to čtenáře práce uvedlo do problematiky-co je ústavní a ochranná výchova a lépe potom pochopili následující kapitolu. Druhá kapitola pojednávala o diagnostickém ústavu. Zaměřoval jsem se na diagnostický ústav a jeho funkci, spolupráci s jinými orgány, na pracovníky uvnitř něj a jak mohou vypadat pravidla v těchto zařízeních. To bylo velice důležité, jelikož pravidla v diagnostických ústavech byla klíčovou oblastí výzkumu v této práci. Jako poslední jsem v této části práce zmínil středisko výchovné péče, které je svou funkcí podobné a nebývá ojedinělé, že spolupracuje s diagnostickými ústavu. V třetí kapitole jsem pojednával o rodině. Nelze se bavit o dítěti v diagnostickém ústavu a nezmínit, jakou funkci a velkou úlohu v životě dítěte má právě rodina. Rozebíral jsem v této kapitole i výchovu a vztah rodiče s dítětem, a to zvláště proto, že zde bývá často příčina toho, proč se dítě dostane do diagnostického ústavu. Jako čtvrtou kapitolu jsem uvedl poruchy chování u dětí, kde jsem popsal příčiny, klasifikaci, diagnostiku a trestní odpovědnost dětí a mladistvých. Po přečtení teoretické části byl čtenář vybaven dostatečným množstvím informací, aby se dobře orientoval v tématu výzkumu a odborných termínech, které s ním souvisí.

Obsahem empirické části byla pátá kapitola, ve které jsem vymezoval metodologii a cíle výzkumného šetření. Následovalo stanovení výzkumných otázek, průběh sběru dat a popis testovaného vzorku. Tyto podkapitoly sloužily pro pochopení kontextu výzkumu.

Následně čtenáře čekala analýza dotazníkového šetření, kde byla data zpracována pomocí grafů a tabulek. Na tuto analýzu navazovala interpretace výsledků výzkumu, kde jsem porovnal data a vytvořil tak další zajímavá zjištění. Závěrem empirické části byla diskuse, kde byly zodpovězeny výzkumné otázky a vysvětlen postup, jak k jejich vysvětlení došlo. V diskusi jsem také uvedl mé postřehy a výtky k výzkumu a shrnutí popisu, jak jsem dotazník vytvářel.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

BENDO VÁ, Petra, ed. 2015. *Základy speciální pedagogiky nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-422-9.

BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-01-2.

ČÁP, Jan. 1993. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-534-3.

ČÁP, Jan. 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV. Psychologie (ISV). ISBN 80-85866-15-3.

DUNOVSKÝ, Jiří. 1999. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.

HÁBL, Jan a Kamil JANIŠ. 2010. *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-044-3.

HARTL, Pavel. 1993. *Psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Jiří Budka, Slovník. ISBN 80-901549-0-5.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2015. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.

HOLEČEK, Václav. 1997. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Plzeň: Pedagogické centrum. ISBN 80-7020-004-9.

CHALOUPKA, Luboš, Zdeněk MOUCHA a Miroslav VOCÍLKA. 1986. *Etopedie*. Praha: Univerzita Karlova.

JANDOUREK, Jan. 2007. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANKŮ, Kateřina. *Dítě s poruchou chování a emocí*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7368-764-9.

JEDLIČKA, Richard. 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.

KAČÁNI, Vladislav. 1975. *Rodina, výchova, delikvencia*. Bratislava: Smena. Křižovatky.

Katalogpo.upol.cz [online]. [cit. 2021-04]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/metodika-identifikace-socialniho-znevyhodneni/3-vybrane-oblasti-pedagogicke-diagnostiky/3-5-pedagogicka-diagnostika-chovani-zaka/>

KOHOUTEK, Rudolf, Irena OCETKOVÁ a Jaroslav ŠTĚPANÍK. 1998. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-064-2.

KOLÁŘ, Zdeněk. 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOPŘIVA, Karel. 2013. *Lidský vztah jako součást profese*. Vyd. 7., V Portálu 6. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0528-9.

KRAUS, Blahoslav. 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. 1999. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-205-X.

MATEJČEK, Zdeněk. 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

MATOUŠEK, Oldřich. 1993. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

MATOUŠEK, Oldřich. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. 2014 *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich. 2016. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1154-9.

NAKONEČNÝ, Milan. 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0592-7.

NESNÍDAL, Jiří. 2012. *Občanský zákoník I. s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.* Český Těšín: Poradce. ISBN 978-80-7365-336-1.

NOVOTNÝ, Zdeněk. 1995. *Právní nauka pro školy i praxi*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1118-1.

OPEKAROVÁ, Olga. 2010. *Kapitoly z výchovného poradenství: školní poradenské služby*. Vyd. 2., upr. a dopl. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-96-9.

OREL, Miroslav. 2014. *Somatopatologie: nauka o nemocech těla*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4714-9.

PACNEROVÁ, Helena. 2015. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-7481-138-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina. 2001. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-569-5.

PAZLAROVÁ, Hana, ed. 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.

PEŠATOVÁ, Ilona. 2006. *Vybrané kapitoly z etopedie*. 2., upr. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7372-087-6.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-311-3.

PIPEKOVÁ, Jarmila. 2010. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-198-0.

PREKOPOVÁ, Jiřina. 2010. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-766-4.

PROCHÁZKOVÁ, Marie. 1998. Uvedení do etopedie. In PIPEKOVÁ, Jarmila, et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-65-6.

PŘINOSILOVÁ, Dagmar. 2004. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a její využití v praxi speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3354-1.

PLHÁKOVÁ, Alena. 2004. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1086-6.

PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. 2016. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9.

RASER, Jamie. 2000. *Jak vychovávat děti, se kterými se dá žít*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-459-1.

SLOMEK, Zdeněk. 2010. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-84-6.

SOBOTKOVÁ, Irena. 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.

SPOUSTA, Vladimír. 1990. *Speciálně pedagogická diagnostika etopedická*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-210-0172-0.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. 2010. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠVARCOVÁ, Eva. 2002. *Úvod do etopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-449-9.

ŠVARCOVÁ, Eva. 2009. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie: učební text*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-959-5.

ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ. 1988. *Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

ŠVANCAR, Radmil. 2013. Zaplat'pánbu za dobrý dětský domov. *Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*, roč. 116, č.28, s.10-11. ISSN 0139-5718

TOMKOVÁ, Libuše. Typy náhradní rodinné péče. In: *Fond ohrožených dětí Brno* [online]. Brno, s. 1 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20140903071345/http://www.fondohrozenychdetibrno.cz/svereni_vychovy.html

TRAIN, Alan. 2001. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-503-2.

TRAPKOVÁ, Ludmila a Vladislav CHVÁLA. 2004. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-889-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2001. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0181-8

VÁGNEROVÁ, Marie. 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696-5.

VANŽURA, Viktor. 2020. *Vnitřní řád: Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna Plzeň* [online]. In: . 21.1.2020, s. 24 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: https://www.ddu-liberec.cz/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah10_1.pdf&original=Vnitřn%C3%AD%20řád%20Dětského%20diagnostického%20ústavu%20Liberec.pdf

VÍTKOVÁ, Marie, ed. 2004. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a speciální*. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-071-9.

VOJTOVÁ, Věra. 2013. *Kapitoly z etopedie I*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6311-2.

Zákon č. 109/2002 Sb.: Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů [online]. Praha, 2002 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne>

Zákon č. 218/2003 Sb.: Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) [online]. Praha, 2003 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218?text=%C3%BAstavn%C3%AD%20v%C3%BDchova>

Zákon č. 359/1999 Sb.: Zákon o sociálně-právní ochraně dětí [online]. Praha, 1999 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD%20pro%20d%C4%9Bti%20vy%C5%BEadu%C5%BEaduj%C3%ADc%C3%AD%20okam%C5%BEitou%20pomoc>

Zákon č. 563/2004 a o změně některých zákonů: 563/2004 Zákon o pedagogických pracovnících [online]. 2004 [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/38850/>

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník [online]. Česká republika, 2012 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=>

ZEZULOVÁ, Dagmar. 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: První 2 tabulky z celkových z Programu rozvoje osobnosti 21

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Důvod pobytu respondentů	52
Tabulka 2: Osobní názor	54
Tabulka 3: Překonání problému	54
Tabulka 4: Otázka adresovaná tvůrci dotazníku	55
Tabulka 5: Důvod pobytu Hradec Králové	61
Tabulka 6: Osobní názor Hradec Králové.....	61
Tabulka 7: Překonání problému Hradec Králové	62
Tabulka 8: Důvod pobytu Brno	67
Tabulka 9: Osobní názor	67
Tabulka 10: Překonání problému Brno	67
Tabulka 11: Důvod pobytu Olomouc	72
Tabulka 12: Osobní názor Olomouc	72
Tabulka 13: Překonání problému Olomouc	73
Tabulka 14: Důvod pobytu Ostrava	78
Tabulka 15: Osobní názor Ostrava.....	78
Tabulka 16: Překonání problému Ostrava	78
Tabulka 17: Důvod pobytu Plzeň	83
Tabulka 18: Osobní názor Plzeň	83
Tabulka 19: Překonání problému Plzeň	83
Tabulka 20: Důvod pobytu Praha	88
Tabulka 21: Osobní názor Praha.....	88
Tabulka 22: Překonání problému Praha.....	89
Tabulka 23: Důvod pobytu dívky	93
Tabulka 24: Pobytu v zařízení dívky	94
Tabulka 25: Důvod pobytu chlapci.....	98
Tabulka 26: Užitečnost pobytu chlapci.....	99
Tabulka 27:Důvod pobytu dětí 7-9 let	106
Tabulka 28: Důvody pobytů dětí 10-13 let	106
Tabulka 29: Důvody pobytů dětí 14-15 let	107
Tabulka 30: Důvody pobytů dětí 16-17 let	108
Tabulka 31: Důvod pobytu	112

Tabulka 32: Názory dětí na jejich situaci	113
Tabulka 33: Překonání problému	113
Tabulka 34: Konkrétní otázky chlapci a děvčata	115

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví respondentů	48
Graf 2: Věk respondentů	49
Graf 3: Spokojenost s pravidly	49
Graf 4: Užitečnost pravidel	50
Graf 5: Dodržování pravidel	50
Graf 6: Srozumitelnost pravidel	51
Graf 7: Nedodržování pravidel	51
Graf 8: Dodržení pravidel	52
Graf 9: Pohlaví Hradec Králové.....	57
Graf 10: Věk Hradec Králové	57
Graf 11: Spokojenost s pravidly Hradec Králové	58
Graf 12: Pravidla 1 Hradec Králové	58
Graf 13: Pravidla 2 Hradec Králové	59
Graf 14: Pravidla 3 Hradec Králové	59
Graf 15: Nedodržování pravidel Hradec Králové	60
Graf 16: Dodržování pravidel Hradec Králové.....	60
Graf 17: Pohlaví Brno	63
Graf 18: Věk Brno	63
Graf 19: Spokojenost s pravidly Brno.....	64
Graf 20: Pravidla 1 Brno	64
Graf 21: Pravidla 2 Brno	65
Graf 22: Pravidla 3 Brno	65
Graf 23: Nedodržování pravidel Brno	66
Graf 24: Dodržování pravidel Brno	66
Graf 25: Pohlaví Olomouc	68
Graf 26: Věk Olomouc.....	68
Graf 27: Spokojenost s pravidly Olomouc.....	69
Graf 28: Pravidla 1 Olomouc	69
Graf 29: Pravidla 2 Olomouc	70
Graf 30: Pravidla 3 Olomouc	70
Graf 31: Nedodržování pravidel Olomouc	71

Graf 32: Dodržování pravidel Olomouc	71
Graf 33: Pohlaví Ostrava	74
Graf 34: Věk Ostrava	74
Graf 35: Spokojenost s pravidly Ostrava	75
Graf 36: Pravidla 1 Ostrava	75
Graf 37: Pravidla 2 Ostrava	76
Graf 38: Pravidla 3 Ostrava	76
Graf 39: Nedodržování pravidel Ostrava	77
Graf 40: Dodržování pravidel Ostrava	77
Graf 41: Věk Plzeň.....	79
Graf 42: Věk Plzeň.....	79
Graf 43: Spokojenost s pravidly Plzeň.....	80
Graf 44: Pravidla 1 Plzeň	80
Graf 45: Pravidla 2 Plzeň	81
Graf 46: Pravidla 3 Plzeň	81
Graf 47: Nedodržování pravidel Plzeň	82
Graf 48: Dodržování pravidel Plzeň	82
Graf 49: Pohlaví Praha	84
Graf 50: Věk Praha	84
Graf 51: Spokojenost s pravidly Praha	85
Graf 52: Pravidla 1 Praha.....	85
Graf 53: Pravidla 2 Praha.....	86
Graf 54: Pravidla 3 Praha.....	86
Graf 55: Nedodržování pravidel Praha	87
Graf 56: Dodržování pravidel Praha	87
Graf 57: Věk dívek.....	90
Graf 58: Spokojenost s pravidly dívky	90
Graf 59: Užitečnost pravidel dívky	91
Graf 60: Dodržování pravidel dívky	91
Graf 61: Srozumitelnost pravidel dívky.....	92
Graf 62: Nedodržování pravidel dívky	92
Graf 63: Výhody z dodržování pravidel dívky	93
Graf 64: Věk respondenti chlapci	95
Graf 65: Spokojenost s pravidly chlapci.....	95

Graf 66: Užitečnost pravidel chlapci	96
Graf 67: Dodržování pravidel chlapci.....	96
Graf 68. Srozumitelnost pravidel chlapci	97
Graf 69: Nedodržování pravidel chlapci.....	97
Graf 70: Dodržování pravidel chlapci.....	98
Graf 71: Užitečnost pravidel.....	100
Graf 72: Užitečnost pravidel a pochopení, proč dodržovat pravidla	100
Graf 73: Užitečnost pravidel a porozumění pravidlům.....	101
Graf 74: Spokojenost s pravidly.....	102
Graf 75: Spokojenost s pravidly a vnímání užitečnosti pravidel	103
Graf 76: Spokojenost s pravidly a překonání problému	103
Graf 77: Věk respondentů	104
Graf 78: Souvislost věku s vnímáním spokojenosti pravidel.....	104
Graf 79: Souvislost věku s vnímáním užitečnosti pravidel	105
Graf 80: Spokojenost s pravidly chlapci a dívky	109
Graf 81: Vnímání užitečnosti pravidel dívky a chlapci	109
Graf 82: Smysl dodržování pravidel dívky a chlapci.....	110
Graf 83: Srozumitelnost pravidel pro dívky a chlapce	110
Graf 84: Nedodržení pravidel a trest - chlapci a dívky	111
Graf 85: Dodržování pravidel a výhody	111
Graf 86: Pokládání otázek děvčaty a chlapci	114

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: Dotazník

Anonymní dotazník: Motivace dětí DÚ k dodržování pravidel vnitřního řádu

Ahoj,

jsem student ze školy, který se zajímá o to, jak na děti a na tebe působí to, že jsi tady. Až dokončím školu, chtěl bych pracovat v takovém prostředí a chovat se co nejlépe. Poprosím tě o vyplnění 10 otázek, budu rád, když na ně odpovíš podle pravdy. Až vyplníš otázky, můžeš se mě taky na něco zeptat, rád ti na to pošlu odpověď.

Zakroužkujte prosím pohlaví:

chlapec/muž dívka/žena

1) Jaký máš věk?

- a) 7-9 let
- b) 10-13 let
- c) 14-15 let
- d) 16-17 let
- e) 18 let a více

2) Jsi spokojen/a s pravidly při pobytu zde?

- a) velice spokojený/á
- b) spíše spokojený/á
- c) spíše nespokojený/á
- d) velice nespokojený/á
- e) nevím

3) Vnímáš tato pravidla pro sebe jako užitečná?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

4) Víš, proč musíš pravidla dodržovat?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne
- e) nevím

5) Rozumíš těmto pravidlům?

- a) ano rozumím všem pravidlům, jsou srozumitelná
- b) téměř všem pravidlům rozumím a chápu je
- c) nerozumím, vůbec nevím, o co jde
- d) nevím

6) Když nedodržuješ pravidla, vnímáš, že je spravedlivé za to dostat trest?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne
- e) nevím

7) Když pravidla dodržíš, má to pro tebe výhody?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne
- e) nevím

8) Z jakého důvodu jsi tady? - napiš

9) A co si o tom myslíš? - napiš

10) Myslíš, že pobyt zde ti pomůže překonat problém, kvůli kterému tu jsi? - napiš

11) Zeptej se mě, na co chceš. 😊

Děkuji moc za tvůj vzácný čas 😊. Vážím si toho!

student Štěpán Vacek

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Štěpán Vacek
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Svoboda Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Motivace dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu v diagnostickém ústavu
Název v angličtině:	Motivation of children for keeping rules in diagnostic institute
Anotace práce:	Tématem této diplomové práce je motivace dětí k dodržování pravidel vnitřního řádu v diagnostickém ústavu
Klíčová slova:	Dítě, diagnostický ústav, motivace
Anotace v angličtině:	The subject of thesis is motivation of children for keeping rules in diagnostic institute
Klíčová slova v angličtině:	Children, diagnostic institute, motivation
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník
Rozsah práce:	136 stran
Jazyk práce:	Český